

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1925

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

SIXTEN HUMBLE

ÅRG. XXVI.

HÄFT. 3-4.

INNEHÅLL.

	Sid.
Ur friherre Wilhelm Leuhusens journal. Anteckningar för åren 1791—1809 meddelade av H. L. VON DARDEL (m. 2 ill.)	105
Eliassläkten från Viksta by. Av GOVERT INDEBETOU	124
Målarläkten Lang. En tysk Stockholms-familj, som blev finländsk. Av EFRAIM LUNDMARK (m. 1 plansch och 3 ill.)	130
Carl Brunkman. En originell östgötapräst på 1700-talet. Av BIRGER LINDÉN	148
Georg Adlersparres sista år. Några anteckningar av LARS DALGREN	164
Ett föregivet Metta Rosenkrantz-porträtt. Av WILLIAM KARLSON (m. 1 plansch)	171
Axplockning ur en gammal stambok. Av L. W:SON MUNTHE	175
Smärre meddelanden	205
Insända böcker	215
Personregister. Utarbetat av G. E.	218

Ur friherre Wilhelm Leuhusens journal.¹

Anteckningar för åren 1791—1809

meddelade av H. L. von Dardel.

Efter fredsslutet 1790 erbjuda Leuhusens anteckningar endast tidtals något av mera allmänt intresse. Tiden mellan tjänstgöringsperioderna vid Västmanlands regemente tillbragte han under åren 1791—1795 mest med besök hos släkt och vänner. Föräldrarna bodde numera på sin egendom Säby på Ingarö efter att hava överlåtit Degerö på äldste sonen Carl, som ingått gifte med en fröken Bonde av Björnö, ett äktenskap, som synes hava varit särdeles olyckligt. Hos sin chef, prins Fredrik Adolf, som residerade på Tullgarn, var författaren allt emellanåt gäst. Sålunda vistades han där ett par veckor i februari 1791, varom det heter: »Nu som alltid omfattades jag med mycken godhet av hertigen. Den vackra mamsell Hagman minskade ingalunda värdet av dessa glada dagar.» Samma år råkade förf. bliva häftigt förälskad i en fröken Hård,² som med sin mor bodde i Uppsala. »Hon var egentligen ej vacker men söt och med de vackraste ögon jag någonsin sett, därtill med en täck röst, en liten talang på cittra», skriver han. Men han ansåg sig för fattig för att våga erbjuda henne sin hand.

Ur journalen för 1792 torde nedanstående parti vara förtjänt av att återgivas.

»En ganska farlig och märkvärdig episod inträffade under loppet av mars månad i min vanliga levnad och som tilldelade mig de mest oroliga dagar, jag i min livstid överlevat. Jag var nämligen helt nära, ehuru på det oskyldigaste sätt i världen, blija intrasslad i konungamordet. Jag inkom till Stockholm den 12 mars

¹ Efterföljande utgör direkt fortsättning på de anteckningar, som meddelats i 25:te årgången (1924) av tidskriften. Angående journalen och dess författare hava där inledningsvis några upplysningar lämnats.

² Margareta Ulrika, sedan g. m. generallöjtnanten frih. Lagerbring.

för att där tillbringa någon tid och bodde hos min forne informator Enhörning.¹

Den 16 om aftonen var jag olyckligtvis hemma, då Enhörning kl. 9 hemkommer och efter en stunds tystnad anförtror mig som en hemlighet, att konungen skulle skjutas om natten på maskeraden. Då genast gjorde jag likväl ej mycket avseende härpå; jag ansåg det för så rent omöjligt, att jag nära trodde det vara ett upptåg av honom. Han gick så ut, och jag lade mig, fastän vid eftersinnandet något orolig och missnöjd med ett så besynnerligt förtroende, men somnade dock, då han ånyo hemkommer, väcker mig och upprepar vad han förut sagt samt tillägger nu, att någon revolution förestod, därvid han skulle biträda som någon slags adjutant. Nu äntligen började jag tro, att det möjligen kunde vara allvar, förebrår honom förtroendet såsom farligt och onyttigt, och därmed går han åter ut, och nu om ej mera dessa första timmar hade åtminstone all sömn försvunnit. Äntligen hemkommer han tredje gången och berättar då, att man väl skjutit på konungen, men att han blott var blesserad, och att således ingen revolution kunde verkställas.

Den 17. — Här stod jag nu fram med mitt förtroende, inom mig flat, ledsen, orolig. Jag kom ut i staden, såg bestörtning och nedslagenhet, hörde beskrivningar på brottet, hörde frågor och undran, vilka som kunnat deltaga i denna gruvliga mordgärning, och mitt förtroende blev mig allt tyngre och olidligare. Det är två lärdomar i synnerhet jag ville giva dem, som ämna medverka i konungamord och revolutioner: först att noga rådfråga, mäta sin förmåga och sitt mod, i händelse det misslyckas, och för det andra att aldrig göra förtroende av sina företag, då det till ingenting kan gagna. Här såg jag nu min man, Enhörning, lika så ömklig, försagd och nedslagen, som han förut varit käck och tilltagsen, och därjämte med den förebråelsen att utan den minsta nytta för sin sak hava genom ett förtroende exponerat sin vän.

Den 18. — Min oro tilltog; var jag kom talade man om arresteringar, om polismästarens verksamhet, om upptäckter, som stundligen gjordes o. s. v. Nu började min imagination måla för mig allt vad som kunde inträffa, och vanligen då den börjar måla på den mörka sidan, bli färgerna allt svartare och svartare. Jag såg nu Enhörning arresterad, såg honom svag och försagd, som han redan var, bekänna sitt deltagande i brottet, erkänna att han aftonen förut anförtrott mig förhållandet, och vidare såg jag mig

¹ Gerhard Fredrik, kanslist.

också arresterad, invecklad i ett konungamord, och dömd såsom den ej i tid upptäckt ett brott, varav jag fått förtroende o. s. v. Jag såg väl ock, att jag med ett enda ord kunde undgå alla dessa vidrigheter, och detta enda ord var ett bestämt nej till allt, men till konungamord och revolutioner var jag ej danad, märkte jag, ty jag kände mig så svag, att jag svårligen kunnat bestämt uttala detta nej, och om jag försökt att göra det, hade var och en kunnat läsa i mitt ansikte, att jag talade en osanning.

Till råga på olyckan voro nu alla tullportar stängda, och ingen fick resa ur staden utan överståthållarens pass, som var ganska svårt att bekomma. Jag hade i annat fall otvivelaktigt genast begivit mig från denna fördörelsens ort. På sätt och vis gynnade mig lyckan i detta avseende; min bror och svägerska, som nu voro inkomna i staden för att vidare resa och hälsa på mina föräldrar på Säby, hade genom riksdrotsen skaffat sig tillstånd resa ur staden, vilken resa de ock verkställde i dag söndagen, då jag begagnade tillfället och såsom tillhörande dem åtföljde till Säby, men tyvärr, jag blev ej trankilare för det. Innan avresan lämnade Enhörning mig ett förseglat konvolut att medtaga, och vilket han ej ville skulle finnas i hans ägo, om han möjligen skulle bliva arresterad. Sålunda utstyrd reste jag till Säby.

Nu såg jag allt tydligare, att om Enhörning bleve arresterad, skulle man få se mina där kvarlämnade kläder, fråga efter om jag bott där, hur jag kommit ur staden. Jag såg vidare, huru man skickade ut till Säby för att arrestera mig och därigenom skulle skrämma slag på min gamla far. Och de fördömda dokumenterna som Enhörning lämnat mig, vad skulle jag göra med dem? Gömma dem, men var? Och om han själv bekände, att han lämnat mig dem? Med motvilja men med beslutsamhet tog jag den säkraste utvägen, jag brände upp dem. Likväl, innan att verkställa denna min föresats, kom nyfikenheten liten smula med, så att jag som hastigast kastade en blick på första sidan, där det stod att läsa: 'Projekt till Regeringsgrunder för ett Nationalconvent.' Skada var det dock, att dessa dokumenter blevo förstörda; det synes av ovanstående rubrik, som planer hade varit å färde, vilka aldrig sedermera blevo uppdagade.

Emellertid gav dessa mörka föreställningar mig här ej heller någon ro, i synnerhet i händelse av arrestering. Vid ett sådant förhållande och mest i avseende på mina föräldrar tog jag det beslutet att åter inresa till staden, som verkställdes den 21. Förmiddagen råkade jag med fågnad Enhörning, ty jag såg väl, att så

länge han var fri, var jag också säker. Till middagen var jag befalld hos prinsen.¹ Under måltiden inkommer man med den berättelsen, att tvenne nya arresteringar skett, nämligen rådman Algrens och notarien Enhörnings. Ödmjukaste tjänare! Nu var jag väl till mods, hade man haft den minsta möjliga supposition om mina kunskaper i denna väg, hade man skenbarligen läst dem i mitt ansikte. Vad var nu att göra? Helst av allt ville jag komma ur staden, men därmed såg dock mörkare ut nu än förut, ty nu hade alla officerare, som funnos därstädes, fått order att anmäla sig till tjänstgöring. Lyckligen hittade jag på ett gott råd; jag talade vid hertigen härom och påstod, att hans officerare ej borde gå här på en sådan tjänstgöring, samt anhöll således, att han skulle skaffa mig tillstånd att resa härifrån, vilket han ock gjorde, så att jag redan den 24 fick lämna staden och detta i en lycklig stund, ty jag fick sedan veta, att Sibell,² som också bodde hos Enhörning, slutligen blivit uppkallad för polisen, och att även fråga varit om mig, men jag var då bortrest. Jag må bekänna, att några centners tyngd lyftades av mitt bröst, då jag väl kom utom Stockholms tullport, och jag såg väl, att utan betydligare anledningar skulle man ej göra sig mödan eftersända mig nu, sedan huvudmännen i denna mordgärning blivit upptäckta.

Såsom prov av den brist på karaktär, förstånd och sinnesstyrka, Enhörning visade, må jag ock som hastigast nämna, att orsaken till hans arrestering var blott att ej kunna tåga, när ett förtroende var som allra farligast och därtill med utan allt ändamål. Han hade nämligen den dumheten att göra än ett förtroende, till sin förman, expeditionssekreteraren Hochschild, och av honom begära råd, huru han skulle förhålla sig. Hochschild angav honom jämte Algren, som Enhörning jämväl inblandat häri, så att på detta ömkliga sätt förspillede han sin framtida lycka och exponerade sina vänner.

Så slutades denna dumma episod i min för övrigt glada levnad, som ödet kastade på mig, vänskapen gjorde mig present av och min svaga sinnesstämning och mörka imagination förvärrade.

Som nämnt är lämnade jag Stockholm den 24 mars, då jag reste till regementet och förblev där oavbrutet till den 6 juli. Befälsmöte ägde rum den 3—9 juni i Salbo by, då prinsen även var närvarande. Före kriget var alltid befälsmötet i Västerås men ej mera efter kriget, vartill borgerskapets förhållande såsom en följd

¹ Prins Fredrik Adolf, Leuhusens regementschef.

² En begåvad musiker, vän till Leuhusen.

av 1789 års riksdag lärer hava varit en orsak. Regementsmöte d. 18 juni—4 juli. Ett ledsamt möte. Hertigen var högst missnöjd med regementet, om ej just av så rättvisa skäl, kunde man dock ej undra på. Prinsen hade ej sett det sedan 1788; detta långa, vackra folk var bortsmält under kriget, uniformen förändrad, officerare vid regementet inkomna mot hertigens vilja o. s. v. Expeditionen i kompaniet hörde väl ock till tjänstgöringen men gick någorlunda som förra året genom fältväbeln. För övrigt var den tid jag passerade inom regementet ungefär av samma beskaffenhet som förra året, likväl ej alldeles så glad. Mordet på konungen hade spritt någonting hemskt, dystert i alla kretsar, som var märkbart för betraktaren och ej gynnande för sällskapsnöjet. Jag hade nu fixerat min bostad i Arboga. Jag nämner detta för att tillika uppteckna en bekantskap, jag där gjorde med en baron Åkerhielm och dess friherrinna,¹ som förskaffade mig mången trevlig stund, då de bodde i staden, och ännu gladare, då de om sommaren bodde på sin vackra egendom Käggleholm, där jag ofta var.

Reste till mina föräldrar på Säby den 19 juli i sällskap med Enhörning. E. var nu fri utan någon slags juridisk bestraffning, men han var bestraffad genom opinionen, genom förlusten av sin syssla, ehuru han frivilligt lämnade den, samt genom skammen av sitt vankelmod under olyckan. Jag kunde dock ej förmå mig att överge honom i motgången eller rubba den vänskap och erkänsla, han av mig förtjänt såsom en förträfflig informator.

Jag nämner innan att sluta dessa anteckningar för året, att jag äntligen efter 9 års tjänstgöring i första graden blev nämnd till löjtnant den 28 september.»

Då författarens äldre broder Carl avlidit 1793 utan att efterlämna något barn, tillöste förf. sig Degerö av sina medarvingar. Samma år befordrades han till kapten. Som skötseln av egendomen i Roslagen svårligen i längden lät sig förenas med tjänsten vid Västmanlands regemente, beslöt han sig efter mycken tvekan och mot prinsens önskan att begära avsked, vilket beviljades honom i september 1795, »då ock officerskåren var samlad i Västerås för att i hertigens övervaro uppgöra flera ackorder inom regementet. Avskedet av mina kamrater men förnämligast av prinsen var mig en verklig plåga, och jag tror, att mitt känsliga sinne offrade en tår av saknad på prinsens hand, då den så vänligt och godhetsfullt räcktes mig vid avskedet.»

¹ F. d. kaptenen vid Svea livgarde Alarik G. Åkerhielm och hans fru Brita Bergman.

Wilhelm Reinhold Leuhusen. Efter målning av Fredrika Bremer, tillhörig godsägaren E. Åkerlund, N. Jersjö.

Emellertid började författaren småningom känna sig ensam på sitt kära Degerö, varför han år 1797 blev betänkt på att skaffa sig en ledsagarinna genom livet. Hans tanke föll då närmast på en syster till brodens änka, fröken Fredrika Bonde. Härom heter det: »Jag hade någon gång sett henne. Hon var nu hos sin farmor, riksrådinnan Bonde på Trolleholm i Skåne. Hennes bröder skulle resa dit denna sommar, och där skulle jag träffa dem för att då vidare överlägga, vad som stod att göra därvid. I början av juli månad företogs den omnämnda resan; den blev mot förmodan ganska vidsträckt och långvarig. Jag reste först till Sävstaholm, där jag träffade grevarna Bonde,² dem åtföljde jag till Småland, där den äldre av bröderna hade flera fideikommissegendomar. Vi åtskildes här, de avreste direkt till Trolleholm, men jag tog vägen genom Växjö, Karlskrona och Kristianstad till Trolleholm. Efter 3:ne veckors vistande där, under vilken tid jag besåg Lund och Hälsingborg m. m., reste jag genom Halland, Västergötland, Närke och Södermanland till Stockholm, där konungens förmäling

² Gustaf, sedan excellens, samt Fredrik, sedan överstekammarjunkare.

gav anledning till några dagars uppehåll i ändamål att beskåda de därvid förefallande högtidligheter.

Över denna resa ville jag göra en beskrivning till min uppbyggelse i framtiden, men på vad sätt. Jo, sålunda att jag fingerade mig redan äga en fästmö, efter jag ändå snart skulle bekomma en, som jag trodde. Till henne skrev jag om hela resan i form av brev. Resan var i sig själv betraktad både angenäm och intressant. Ändamålet med densamma förfelades emellertid. Fröken Bonde ville alldeles ej hava mig till sin man, och vilken kan anklaga henne för det? Kanske utletade hon eller misstänkte, att spekulation mer än tycke fört mina vägar dit, ty hon hade någorlunda med kontanter, vilket jag behövde, eller kanhända ock blott hennes tycke avgjorde frågan. Om jag med all sköns uppriktighet skulle tala i ämnet, kunde jag nog bekänna, att jag alldeles ej var kär i henne, men jag tyckte också ej illa om henne och ansåg henne kunna bliva en duglig, glad och bra hustru, och kanhända i längden är det ena så gott som det andra.»

Författarens i brevform bifogade resejournal innehåller ett och annat av kultur- och personhistoriskt intresse, som här nedan kommer att i utdrag meddelas. Resan söderut anträdde i början av juli månad 1797. Därvid gjordes först ett kortare uppehåll i huvudstaden, varom det heter: »Stockholm är odrägligt denna tiden på året, åtminstone fann jag det så. De brännande stengatorna, den osunda luften förtyngde hela mitt väsende, jag tänker på landet, jag drömmer om landet och beklagar den som här nödgas framsläpa sin dag. Likväl kommer jag ihåg en flicka här i Stockholm, som gjorde det uttryckliga förbehåll med sin friare, att hon aldrig skulle bliva nödsakad bo utom stadens tullport.»

Från Nyköping är nästa brev daterat. »Jag borde ej nämna Södertälje stad», skriver han, »vilken man reser igenom, där man ombyter hästar, väntar och väntar länge på dem; det är ingen stad, det är en by och en dålig by. Av samma egenskap är Trosa.» Vad som i Nyköping mest slår an på honom är överinspektör Chenons trädgård och berget vid prästgården. Härom yttrar han: »Denna trädgårdsbit ligger nära stora bron mitt i staden vid ån; dess vidd utgör ungefärligen $1\frac{1}{2}$ tunnland. Den är delad i tvenne delar, av vilka den ena är i fransysk smak, den andra i engelsk, allt anlagt och planterat av gubben själv med ordning och smak. Berget vid prästgården är singuliärt och vackert, det har många avsatser och caviteter, varuti nuvarande innehavaren, prosten

Grandelius, överallt låtit föra jord, planterat träd o. s. v. — med ett ord, berget förtjänar i alla avseenden att beses.»

Under färden från Nyköping till Sävstaholm passerades »galgplatsen en knapp halv mil från staden, där en missdådares kropp, delad i fem delar, var uppspikad på lika många pålar. Det befanns vara en vid namn Carl Jansson, som mördad och rånat en skogvaktare Sjöberg och dennes hustru.»

Vistelsen på Sävstaholm varade från den 12—25 juli och beskrives sålunda: »Du vet förut, att det är tvenne grevar Bonde, bröder, som äro ägare av Sävstaholm och Kjesäter; den äldre rör om Sävstaholm, hos vilken jag nu vistas. Vårt sällskap utgöres av några av grevens bekanta och vänner. Då du ej känner några av dem, är det onyttigt att nämna någon annan än professor Elias Martin, vilken är för mycket ryktbar att ej vara känd, åtminstone till namnet. Du har otvivelaktigt hört talas om hans talang för målning, i synnerhet landskapsmålning. Han gläder vårt öga någon gång med någon ny utsikt av dessa trakter, och hans lyckliga geni visar sig så väl i valet av vyer, som i utförandet därav. Våra nöjen äro sådana, som vanligen finnas på landsbygden i sällskap med glada vänner och under en vacker sommar: jakt, fiske, promenader, en och annan visit hos kringboende grannar, någon gång främmande o. s. v. Det är i synnerhet jakt, som mycket sysselsätter oss, emedan den äldre av grevarna mycket älskar detta nöje, men jag kan ej säga, att vi göra mycken lycka, varken herrar eller hundar synas mig vara särdeles skickliga, och vad mig angår nödgas jag bekänna, att så ofta jag kommer åt, stjäla jag mig från sällskapet för att hålla jakt på bigarräerna i Kjesäters trädgård såsom en mycket säkrare fångst. I anledning av våra jakter, varuti professor Martin ej deltager, men vilkas historier han understundom avhör, har han målat ett jaktstycke, däruti herr greven med sitt jaktsällskap finnes sittande, mycket uttröttade efter en besvärlig jakt, under det haren, ganska frisk och färdig, springer förbi näsan på samtliga herrar och hundar. Skada att jag kom för sent till Sävstaholm, för att jag också kunde få ett rum på tavlan, ty då hade professor Martin, som han säger, placerat mig i ett bigarråträd.

Förliden söndag voro vi i kyrkan; den är rymlig, ljus och vacker. Vingåkersborna voro nu klädda i sin besynnerliga dräkt; ensam, sådan som jag någon gång sett den i Stockholm, kan den ej kallas vacker, men vid en större mängd såsom i dag gör den god effekt. I dag (d. 20 juli) på eftermiddagen hava vi varit på Skenäs hos en greve Gyllenborg. Det är ett täckt ställe, omgivet

av mycken lövskog. I avseende på dess vidare beskrivning hänvisar jag till kanslirådet greve Gyllenborgs poem över årstiderna, där den igenfinnes uti sommarkvädet. Får du tillika rätt på Runii pris häröver, kan jämförelsen vara rätt intressant, ehuru likväl, om jag minns rätt, Runius till det mesta talar om att han fick en god middag och gott vin. Mig tyckes för övrigt, att Gyllenborg något överdrivit sin beskrivning härå.»

Från Katrineholm i Småland skriver han sedan den 31 juli: »Katrineholm tillhör greve Gustaf Bonde, densamme som är ägare av Sävstaholm. I förbigående sagt äger han dessutom i denna ort Bordsjö, Ängs- och Hästeryds säterier, i Roslagen Björnö gods, efter sin farmor får han Trolleholm i Skåne med en ägorymd av 16,000 geometriska tunnlands vidd samt halva Bondeska huset i Stockholm; han bärgar sig således med tiden, som du ser. Jag återkommer till Katrineholm, om vilket likväl ej är synnerligen mycket att säga. Det ligger nedsänkt ibland kärrängar eller s. k. mador, varest ofta en osund dimma förtynger luften. Ett gammalt, stort trähus med stora fönster, små rutor, målade tak, målade väggar, stora, målade spisar, stora rum och små dörrar pryda stället. Ej heller är landet häromkring särdeles märkbart, man synes ännu ej vara synnerligen långt kommen från det åkerbruk, våra förfäder förmodligen nyttjade i de skogbeväxta trakter, de nödgades röja; man sveder och bränner här ännu med en iver, som man i våra tider ej gärna kunnat vänta sig finna annorstädes än längst uppe i finska skogarna. Också ser man allestädes avsvedda trakter, matjorden genom ofta förnyat svedjande uppbränd, och ljung äntligen hava intagit stället efter skog och matjord. Sådant är Småland i allmänhet. Visserligen finnes nog åker och äng, men ängen merendels skogbeväxt och åkern utan diken. Att undantag givas får man visserligen medgiva, ävensom att marken är oländig och stenbunden, men den slutsatsen torde man i allt fall kunna göra, att åkerbruket i detta land behöver ännu ett halvt eller helt århundrade för att komma i lika höjd med åkerbruket i Uppland, Södermanland och Östergötland.»

Författaren tillbringar några dagar i Växjö, där han förnyar bekantskapen med några officerare vid Kronobergs regemente, vilka han träffat under kriget i Finland, samt lär även känna den framstående lanthushållaren, lagman Johan Bergencreutz, om vilken han säger: »Hans förtjänster som lantman bestå bl. a. däruti att av 56 tunnlands vidd, förut överbeväxt med ljung och lingonris, hava tillskapat en mark, som nu genom cirkulationsbruk giver 140 à 160

tunnor spannmål samt föder 30 klavbundna kreatur större delen av året inomhus. Han har givit ett stort exempel på ett förbättrat lantbruk.»

Från sistnämnda stad har författaren i övrigt ett och annat att berätta. »Som stor älskare av fågring och amabilité hos det täcka könet bör jag åter berätta dig, att jag på Avaby $\frac{1}{2}$ mil utom staden hos en major von Unge i hans hustru funnit ett fruntimmer av mycken fågring och i alla avseenden älskvärd, utom som hustru åt sin man, men vad angick det mig. Jag hade likväl vetat beklaga honom såsom en gammal vän, men man sade mig ock, att då han gifte sig med denna, var han förlovad med ännu tvenne andra flickor, och vill jag således ej avgöra, om icke han förtjänt något straff för sitt lilla bedrägeri. Det säkra av allt är, att hon var oändligen aimabel. Nu åter kommer du att betrakta mig ur en annan synpunkt, nämligen som granskare av sederna, och ehuru jag ej är rätt väl kunnig i ett ämne av denna vikt, har jag likväl på denna ort och ibland den bättre eller mera bildade klassen av människor funnit tvenne oseder gängse, som ganska mycket förundrat mig, och som jag funnit ganska obehagliga. Den ena av dessa oseder är brännvinssupandet. Att man före måltiden tager en sup, är, som var man vet, ett vanligt bruk, men att som här man på förmiddagen kan nedsvälja 4 à 5 supar och utan att äta något, ej en gång en bit bröd, blott taga en bit socker eller några russin före supen, det överstiger alldeles min förmodan. Jag förstår, att man vintertiden, då 20 à 30 graders köld utkyler var enda blodsdroppe, söker att med detta brännande ämne ersätta den förlorade värmen, men att under den hetaste sommardag ännu mera förbränna sin blod, det är ej att förklara på annat sätt, än som man här sökte bemantla denna vana, att brännvinet värmer om vintern och kyler om sommaren. Även bland unga officerare har jag funnit denna oseden gängse och med mycken förundran sett, huru man på förmiddagarna klumpvis vandrade till varandra för att njuta av denna läckerhet. Den andra oseden rör tobak och dess förbrukning. Att röka tobak kan jag visserligen ej hava något att påminna emot, men här har man för sed att på främmande ställen, i fruntimmers närvaro inne i deras rum röka tobak, och, vad som tillika mycket förundrar, man skulle i hög grad misstycka, om frun i huset satte denna rättighet i fråga. Det är denna ovana jag ogillar och varför jag råkat i häftiga dispyter. Jag har likväl ej haft svårt att segra, ty man har på intet sätt kunnat kullkasta den satsen: att röka full möbler och nedsmutsa

golv hos ett fruntimmer, som älskar och bör älska renlighet och snygghet, är och blir i ganska lindriga termer sagt, ohövligt, men ärligen uttalat, oanständigt.

Som antikvarius har jag besett fornlämningarna efter Kronobergs slott, beläget 2 mil utom staden. Tiden har här som överallt stämplat sina spår med förgängelse, stenhögar, bortgömda av åldriga granar, visade det öde, som hotar även de fastaste byggnader, allt skall förändras, försvinna.»

Till målet för resan, Trolleholm, anlände han den 19 augusti och berättar därom följande: »Trolleholm är på ena sidan omgivet av bokskogar och borde således hava en vacker belägenhet, om ej stället för åbyggnaderna vore så illa valt. Själva karaktärsbyggningen av sten ligger lågt och osunt, andra byggnader borttaga all utsikt, och är den dessutom omgiven av gravar, varigenom den får ett dystert utseende. Skulle man tillika hava avseende på vilka personer för det närvarande bebo detta ställe, kunde man snart få ett kloster i sin fullkomlighet. Se här för ro skull förteckningen: Grevinnan Bonde, född Trolle, 77 år, hennes döttrar: grevinnorna Sture och Hastfehr, hennes barnbarn: två fröknar Hastfehr, två fröknar Bonde, en fröken Sture. Summa 8 fruntimmer och sällan främmande och sällan bortresor. Detta oaktat är här ganska hyggligt, altgumman själv är en ganska artig och hygglig fru, och flickorna äro glada och muntra.»

Sina omdömen om provinsen och dess innebyggare sammanfattar han sålunda: »I Skåne skulle jag högst ogärna vilja bo; själva landets lokala belägenhet är väl därtill en betydlig orsak, då så få ställen finnas, som av mig kunna kallas vackra, men själva folket, innevånarna, högre och lägre, äro av den beskaffenhet, som skulle göra min levnad bland så konstituerade människor högst obehaglig. Högfärd och dumhet, dessa tvenne så broderligen förenade egenskaper, äro karaktärsdrag hos den högre adeln, okunnighet härskar hos medelståndet, elakhet, sturskhet och böjelse för mutinerie hos den ringare klassen av innevånare. Jag har haft tillfälle att se sanningen av denna sista omständighet här vid Trolleholm. Det uppstod den frågan rörande jordbruket, huruvida det var nödvändigt att före såningstiden låta upprepna dikena åt den åker, som i höst skulle besås, då det ej förliden vår kommit att verkställas. Nu är väl denna operation vid en egendom, som har 63 hela mantal att kommendera, ganska obetydlig, men som tiden härtill nu var ovanlig, var man i mycket bekymmer, huruvida man skulle våga båda bönderna härtill, och den dagen, som man äntli-

gen dristade sig verkställa vad man så länge uppskjutit, var fru riksrådinnan själv och inspektoren och befallningsmannen i största farhåga för oroliga uppträden.

Vanskött åkerbruk, misshushållning med dagsverken och körslor, lamhet i nästan alla lantmannaförrättningar äro omständigheter, vars vidare utveckling ej kan roa dig; vad jag anfört giver dig anledning finna, varför jag ej skulle vilja bo i Skåne. Jag tilltror mig ej äga förmåga att kunna förbättra någon människa, jag skulle kanhända snarare bliva smittad av de egenskaper jag nu föraktar.»

Hemvägen togs över Halland och Västergötland. Beträffande Halmstad anmärker han, att torget ej ännu hunnit bliva stensatt. Om ett besök vid Trollhättan heter det: »De dristiga och misslyckade företag, här äro utförda att få en fri segelfart emellan Vänerne och Göteborg, förtjäna beses, beundras och beklagas. Nu är man åter i fullt arbete för samma ändamål, fast efter en helt annan plan än tillförne, och om detta nya företag lyckas, varpå man ej tvivlar, bliver väl ingenting i vårt land så förvånande att se som detta.»

Efter någon tids vistande hos släktingar på Dagsnäs och Härlingstorp anlände författaren till Stockholm den 24 oktober, lagom för att åse högtidligheterna med anledning av konungens förmäling, vilka ditlockat en mängd folk. Han förefaller dock ej vidare hänförd häröver. »För att få se dessa högtidligheter än en gång reste jag knappast en mil. Av allt vad jag sett har mest frapperat mig tre skvadroner lätta dragoner, som i går (d. 31 okt.) paraderade vid drottningens intåg. Skvadronerna voro delade i 2 troppar vardera och således 6 troppar, av vilka var och en hade sin särskilda färg på hästarna. Detta förenat med vackert, utvalt manskap, vackra hästar och en lysande uniform gjorde en ojämförligt god och briljant effekt.»

För året 1800 innehålla förf:s anteckningar några rätt så beskrifningar om riksdagen i Norrköping. Han skriver därom: »Året börjades med att göra en dumhet, så vida att jag beslöt och i början av februari verkställde ett så beskaffat beslut, nämligen att bevista Norrköpings riksdag. Två månader förblev jag vid riksdagen, såg många dumma människor, såsom t. ex. Hans Majestät konungen, H. Ex. herr greven och lantmarskalken, rätt många av Rikens högl. ständer, bevistade kröningen i yrvädret, hade ledsamt och förstörde mina pengar. Reste så hem i april månad, slet ont och blev sönderskakad på bondvagnar i det svåraste väg-

lag, som kan upptänkas, och ankom slutligen d. 29 till Degerö. Jag undgick dock härigenom att höra och bese de extra dumheter, som riksdagsgöromålen sedermera framvisade.»

Under ett besök på Uddeboö i Roslagen hos friherrinnan Wrede, född Fleming, änka efter generallöjtnanten friherre Fabian Wrede, fattade författaren tycke för deras dotter Otiliana Charlotta och för att, innan han anmälde sig såsom friare, söka förbättra sin eko-

Wilhelm Reinhold Leuhusen. Efter fotografi (av målning) tillhandahållet av godsägaren E. Åkerlund, N. Jersjö.

nomiska ställning, övertog han hösten 1802 det Bondeska fideikommisset Björnö på arrende under förmånliga villkor. Följande året eklaterades hans förlovning med fröken Wrede, och bröllopet ägde rum i augusti samma år, varefter de nygifta slogo sig ned på Degerö.

Anteckningarna sysselsätta sig därefter under de närmaste åren nästan uteslutande med författarens familjeförhållanden. Först år 1808 skänka de något av mera allmänt intresse. Efter en kort skildring av Gustaf IV Adolfs i författarens tycke planlösa politik och krigsledning samt av fiendens framgångar i Finland

lämnar han här följande redogörelse för sina egna upplevelser under detta olyckliga år:

»Jag har i korthet gjort denna uppställning för att därifrån övergå till följderna härav på den del av landet, som vi bebodde, såsom nu närmare krigsteatern, och således även på vår enskilda levnad. Dessa följder voro i början av april månad, då fienden redan innehade Åland, en allmän förskräckelse för inbrott från ryska sidan. I skärgården inpackade man all sin redbara och flyttbara egendom för att på första vink flykta undan fienden; drivas i havet gjorde man till Ålandsskutor, lastade med ryssar, man hade sett dem från Arholma, från Tjockö o. s. v. Längre fram på sommaren var väl ej förskräckelsen så stor,¹ men man var dock ej utan fruktan för landstigningsförsök, och skärgårdsflottans kanonader, som i lungt väder hördes från Åländska skärgården, voro alldeles ej något medel att lugna vår uppskrämda inbillning. Gemensamt med hela landet hade vi olägenhet och bekymmer av lantvärnets uppsättning, av inkvarteringar, av beväringar och utredningar och framförallt av en sådan överdrift med kronoskjuts, att åkerbruket föga kunde skötas. De förökade faror, som hela året fortforo att hota land och rike, konungens vidunderliga förhållanden, hans vistande på Åland och, jag tror hans fem små, nätta landstigningsförsök på finska kusten, hans kassation av gardesregementena, varest vi som många andra hade släktingar och vänner, men framför allt lantvärnets nöd och elände, som utgjorde grannskap med oss å sjukhusen i Norrtälje, alla dessa förhållanden blandade så mycken oro i vår för övrigt lyckliga levnad, att den ofta framgick nästan med obehag.

Kassationen² av gardesregementena, där jag hade en bror, och lantvärnets behandling, vartill jag var vittne, fordra någon närmare utveckling. Man kan ej gärna förklara dessa regementens kassation på annat sätt, än att konungen ville efterapa den store Fredrik i Preussen, som en gång på något dylikt sätt bestraffade ett par regementen, så framt man ej vill tro, vad som likväl torde synas vara en omöjlighet, att han verkligen trodde och pretenderade, att den expedition, varvid gardesregementena blevo kasserade, bestående av 2—3,000, kunde och borde återtaga Finland; men så förvända begrepp hade han om allt vad krig och krigsrörelser heter,

¹ Åland hade återtagits av svenskarna den 10 maj.

² Härmed åsyftas den degradering av gardesregementena till vanligt linjefanteri, som påbjöds genom generalorder d. 12 oktober 1808 efter den misslyckade landstigningsoperationen vid Hälsinge den 26—28 september.

att denna supposition är nära trolig. Min bror skrev mig till från Åland om denna händelse, den smärtade honom och hans kamrater grymt, som synes av hans brev. Förargelsen och hämnden lära likväl småningom intagit sitt rum efter smärtan, ty säkert var denna handling en av de bidragande orsaker till hans någon tid därefter inträffade fall.»

Såsom belysande för sinnesstämningen bland gardesregementenas officerare förtjänar här inskjutas ett utdrag av det nyssnämnda brevet till förf. från hans bror, löjtnanten vid Svea livgarde friherre Gustaf Leuhusen. Efter en teckning av de motgångar, brevskrivaren förut rönt i livet, och ett betydande av föresatsen att likväl i sin mån söka tjäna fäderneslandet, skriver denne:

»Med den föresatsen har jag med lugn gått farorna till mötes, och nöjd kan jag säga med mig själv, att ingen sett mig vika för faran. Samma vittnesbörd hava vi alla inom oss. Att våra expeditioner misslyckats är vad var och en kunnat uträkna, som förstår skillnaden emellan vår styrka och den fiende, vi gått till mötes. Med fredade samveten kommo vi retirerande till Hälsinge, sedan vi 2 dagar slagit oss fram, och till dess proportionen ej var för mycket olika. Då föranlätos vi därtill, och endast på befälhavarens uttryckliga order embarkede vi och trodde oss ej tvärtemot dessa order varken att stanna kvar och låta nedskjuta eller fånga oss, ej heller att hjälpa artilleriet om bord, därom vi ej hade minsta kunskap. Allt detta är nu emellertid de föregivna orsaker, varför vi straffas, och det sålunda, att vi ej mera äro gardesregementen, hava mistat våra fanor, få ändra uniform, bära namn av chefen och bliva det yngsta regementet i armén. Inga känslor liknas vid dem vi känna. Vi veta ej vad vi skola tänka, huru vi skola begripa det öde oss övergått. Vi veta oss hava uppfyllt våra plikter och hava därför tyckt oss utan för mycken fordran hava haft allmänhetens tacksamhet att vänta, men nu behöva vi i stället förklara vår oskuld för dem, som ej äro i cas att känna vårt förhållande, ej i författning att rätta sig efter annat än vad de snart få läsa. Äro motgångar nyttiga, vad jag då bör vara tillfredsställd, men en sanning är, att jag aldrig lidit så mycket som nu. Intet trodde jag kunna jämföras med förlusten av min så högt älskade Beate,¹ men vad var det, märker jag, mot förlusten av min heder. Med bitter känsla

¹ Härmed torde åsyftas brevskrivarens halvsystems dotter, Beata Gyllenhaal. Han hade hittills förgäves sökt få tillstånd att gifta sig med henne, vilket ju kunde giva honom skäl att tala om förlusten av den älskade. Först efter revolutionen 1809 erhöi han regeringens medgivande till äktenskapet.

ser jag vår trupp, som aldrig nekat följa sitt befäl. Allt påminner om vår belägenhet; också gråter jag ofta som ett barn och vet ej, vart jag skall vända mig. Strängt har konungen bedömt våra gärningar; måtte sanningen snart i den krigsrätt, vi begärt och oss förvänta, upplysas och rättvisa vederfaras dess trupper. Store Gud! huru tider kunna förändra sig, och vad många hava för öden att genomgå! Även de av våra kamrater, som helt nyligen voro komna till Åland med den återstående delen av regementet och vilka aldrig deltagit i våra expeditioner, dela dock våra motgångar, ännu, om det vore möjligt, oskyldigare än vi.»

Vi återgå efter denna utvikning till Wilhelm Leuhusens journal. »Lantvärnets behandling var en sorglig sanktion åt de allmänna berättelser, som voro gängse om konungens dårhusmässiga företag. Beskrivningen på deras nöd var ryslig, och vad jag såg i Norrtälje motsäger ej dessa beskrivningar. Sjukhus voro där inrättade för arméns behov. Först i december månad ankommo en hop av dessa uslingar vid 15 à 16 graders köld till Norrtälje, transporterade från Furusund, där man uppkastat dem på kanonsluparna i avvaktan på möjligheten att kunna transportera dem isvägen därifrån. Jag var i staden vid deras ankomst, såg deras av trasor vid 15 graders köld höljda, bleka, dödslika bilder och hörde deras elände. Många dogo så snart de inkommo i varmare rum och en del åter i det första varma bad, vari man satte dem. Läger man till detta förhållande, att dessa arma människor i oktober och november månaders ovanligt vinteraktiga väderlek legat på öppna kanonslupar utan betäckning, utan underbädd, utan kappor och med egna utslitna trasor till kläder, har man, menar jag, tavlan tämligen fullkomlig.»

Så ingick året 1809, och författarens dystra skildringar av läget fortsätta.

»En orolig tid. Vårt arma fädernesland hotades från alla sidor med armod och elände, utifrån av mäktiga fiender, inifrån av en konungs totala brist på förmåga till ett enda klokt beslut. Lantvärnets behandling, en egenmäktigt påbuden krigsgärd, de beständiga, långsträckta kronoskjutsarna satte allmogen i jäsning och förskräckelse. Gardesregementenas kassation, den onyttiga norska kampagnen uppretade armén och adeln. Allt förebådade en katastrof, vars verkningar och utgång var omöjlig att förutse. Till olycka för landet och oss i första hand inträffade även den motgången, att merendels hela vintern var jämn och sträng, så att Ålandshav bar att köra hela 7 à 8 veckorna i mars och april månader. Redan i januari månad började rykten löpa om en revolu-

tion, som varit tillämnad förliden höst på Åland men då ej kunnat utföras, men som nu skulle verkställas på det sätt, att konungen skulle tagas vid en av sina resor till Haga. Dessa rykten avstannade dock snart. Jag hade ämnat mig till Stockholm i januari, men då dessa rykten började kringlöpa, fann jag för gott att hålla mig helt stilla hemma. Ryktena avstannade slutligen, som nämnt är, varför jag i början av mars verkställde min tillämnade resa, men jag hade ej varit många dagar i staden, förr än det började låta ganska allvarsamt. Den 9 mars fick jag i förtroende veta, att den mot Norge anställda armén revolterat, var i full marsch på Stockholm, att konungen skulle arresteras m. m. Som jag ännu hade i minne 1792 års ohyggliga katastrof och fann nu som då, att jag alldeles ej dugde till dylika eller därmed besläktade företag, begav jag mig följande morgon skyndsamligen till mitt hem att avvakta utgången, som också ej dröjde länge att utveckla sig.

Men hemma hos mig var ej mycket trankilare, fastän på annat sätt. Ryssarna hade nu återtagit Åland, havet kördes obehindrat, och rykten började kringlöpa, att ryska armén skulle verkställa en övergång i ändamål att marschera på huvudstaden.

Den 18—19 mars. — Ryktena tilltogo, kosacker voro redan i Grisslehamn, så sades det. Förskräckelse uppstod överallt, man gömde vad man kunde i skogar och bergsklyftor, hos mig stodo täckslädarna framdragna, påpackade. Mina fruntimmer jämte barnen skulle avresa till Stockholm vid första säkra alarm. Inga pålitliga underrättelser kunde dock ännu erhållas. Hela landet häriskring var i största ångest, till och med ända bort kring och i Uppsala, där man enligt berättelser flyttade från Kungsängsgatan bort åt Svartbäcksgatan, för säkerhets skull.

Så var förhållandet ända till måndagen den 20 på eftermiddagen, då min bror, som tillika med regementet kommit över från Åland undan fienden, nu kom från Grisslehamn att hälsa på oss. Utan att han behövde säga ett ord, kunde vi väl förstå, att ingen fara var å färde, efter han kunde få permission. Min svägerska, själva fru rikskanslerinna,² höll på att taga honom i famn, fastän hon aldrig sett honom förr, och allmänt mottogs han nästan som en frälsande ängel.

Emellertid, oaktat att revolution nu var lyckligen verkställd och vi nu syntes hava ingenting att befara genom ett fientligt inbrott, började snart åter rykten kringspidas om fiendens möjliga

² Änkan efter rikskansleren greve Fredrik Sparre, Sigrid Charlotta Wrede.

antågande, och den fördömda, stränga vintern fortfor också att ända mot slutet av april göra havet farbart. Äntligen med maj månads ingång vid vårens ankomst blevo vi fullkomligt befriade från alla dessa oroande föreställningar.

Juli. — Faran för ett fientligt inbrott var förbi. Riksdagen var i fullt flor. För att litet minska eller försingra intrycket av den oroliga tid, vi så nyligen framlevat, reste vi till Stockholm på några veckor. I riksdagsgöromålen deltog jag föga men desto mera i de nöjen, Stockholm och våra vänners välvilja förskaffade oss. I medlet av juli återreste vi till vårt trevliga hem, där sommaren, den vackraste som på många år inträffat, emottog oss med sin fågring och sina behag.

Det är, som var man kan förmoda, varken angenämt eller förmanligt att bo nära krigsteatern, varom erfarenheten redan och än vidare denna månad underrättade oss. De trupper, som skulle utgå sjövägen till Västerbotten att tillspärra reträtten för ryska armén, vilken dagligen sökte framtränga åt söder, samlades vid och omkring Björnö mot slutet av juli månad i ändamål att i Frötuna och Rådmansö socknar gå om bord, som också snart verkställdes. Allt kavalleri, alla hästar och allt artilleri gick ombord vid Björnö, infanteriet vid Gräddö. Inkvarteringar, kostnader, ledsamheter, bråk och stridigheter var ockupation för dagen, så länge detta påstod, vilket dock lyckligtvis ej varade länge. En angenäm dag förskaffade oss likväl detta myckna bråk. Grevinnan Rosen, född Warendorff, bodde denna tiden på Penningby. Hennes son¹ var tjänstgörande officer ombord på chefskeppet, som nu jämte hela expeditionen låg vid Gräddö och Lidön. Chefen ombord, amiralen greve Puke, hade bjudit henne äta middag på skeppet den 2 aug., och i hennes sällskap deltog vi i denna högst intressanta resa. Vi passerade hela flottan, innan att komma till amiralskeppet. Det var en skön och briljant syn, därtill med var dagen särdeles vacker. Sällan föfvarar man på en dag på en gång så blandade minnen, så olika känslor av nöje, välvilja, saknad, beundran, önsknningar för deras väl, som gå bort, hopp om framgång, fruktan för motgång o. s. v. Det var en ganska minnesvärd dag. Min bror råkade jag ock nu, som åtföljde regementet på denna expedition.

Tyvär, hela denna väl och dyrt utrustade expedition misslyckades likväl helt och hållet, och mycket annat kunde man väl ej vänta sig. Intrigen hade satt general Wachtmeister till befälhavare,

¹ Gustaf Robert, major vid flottan.

som allt sedan kriget 1788 legat på landet, hushållat och bränt brännvin, och som således var utan den minsta krigsvana. Han åter hade valt till chef för sin generalstab överste Schulzenheim², den mest konfyse och fjäskigaste militär, som ännu funnits. Freden, som snart härefter slöts med förlust av hela Finland och Åland, återgav oss äntligen den stilla levnad, som en tid så märkvärdigt varit rubbad av dessa yttre förhållanden.»

Författaren fick dock ej länge njuta av den »stilla levnad», varefter han så mycket längtat. Redan år 1811 förlorade han nämligen efter endast ett par dagars sjukdom, s. k. rödsot, både hustrun och två av deras tre små barn. Följande året råkade han visserligen häftigt förälska sig i den betagande grevinnan Bunge på Beateberg, gift med överhovjägmästare B., och friade till henne efter mannens död 1815. Men ehuru hon under flera år uppehöll Leuhusen med vackra förespeglingar, kunde hon likväl aldrig förmå sig att antaga dennes giftermålsanbud. Slutligen tröttnade han på denna för honom pinsamma situation, varom utförliga skildringar lämnas i journalen för dessa år, och gifte sig 1821 med fröken Louise Creutz, som avled barnlös 1830. Själv överlevde han sin andra maka i 23 år.

² Överste S. var egentligen överadjutant, medan överste Lagerbring såsom generaladjutant åtföljde expeditionen.

Eliassläkten från Viksta by.

Av Govert Indebetou.

Från Viksta by, numera delad i Norrviksta och Söderviksta, i Forssa socken i Hälsingland, Gävleborgs län, utgick två släkter, vilkas stamfader var bonden *Elias*. Av dennes söner blevo *Elias*, *Erik* och *Roland Eliason* borgare i Stockholm. Deras ättlingar buro företrädesvis släktnamnet *Roland*. En annan son var *Johan Eliason*, bonde i Viksta by, och ättlingar till denne antogo efter födelseorten namnet *Wixner*.

I. Roland.

Elias Eliason, handlande i Stockholm, † 1669, bouppt. s. å. $\frac{6}{7}$, var gift med *Malin Nilsdotter*, † 1675 och därförut omgift med *Måns Weber*. Av barnen voro vid bouppteckningen *Nils* $3\frac{1}{2}$ år och *Brita* 2 år. Ett tredje barn *Catharina* avled 6 veckor gammal strax efter fadern. *Nils Eliason* blev kryddkrämare i Stockholm och var g. m. *Margareta Fiellman*, efter vilken bouppteckning hölls 1711 $\frac{25}{8}$, fem fjärdedels år efter dödsfallet. Enda barnet var *Nils Nilsson Wixner*, då på 11:e året, som vistades hos sin avlidne moders styvfader rådmannen i Uppsala Olof Svensson Norman. Möjligen är han den *Nicolaus Wixner*, som 1711 inskrevs i västerbottniska nationen vid Uppsala akademi. *Brita Eliadotter* blev 1683 $\frac{29}{8}$ gift m. *Fredric von Bergen*, f. 1643, † 1696, körsnär och skinnare i Stockholm.

Roland Eliason, f. 1640 $\frac{24}{2}$, handlande i Stockholm, † 1706 $\frac{20}{2}$. Han var en av Stockholms rikaste köpmän under det karolinska tidevarvet. Förmögenheten uppgick enligt bouppteckningen till 336,337 dlr kmt, varibland 10 stenhus, packhus, bodar och trädgård i staden och på söder samt hemmanen Runö, Gillmyra och Kvisslingby i Österåkers socken av Åkers skeppslag.

Även ägde han 7 diverse skeppsparter. Bland husen i staden kan framhållas nuvarande n:r 40 vid Skeppsbron, kvarteret Argus 4 och 5, som han inköpt 1693 och varå han år 1701 i det gamla trähusets ställe lät uppföra ett stenhus, vars arkitekt med stor sannolikhet var Nicodemus Tessin d. y. och »hvars präktiga bottenvåning, port, ståtliga fönsterfoder och mäktiga taklist under det höga i två fall delade taket än i dag bilda ett helt, värdigt sin mästare». — Gift 1668 $^{20/12}$ i Uppsala med *Brigitta Eriksdotter Ångerman*, f. 1652 $^{26/1}$, † 1724 $^{4/1}$, »22 dagar mindre än 72 år», dotter av rådmannen Eric Hanson Ångerman och Karin Andersdotter. Hon blev 1707 $^{23/5}$ omgift med hauptmannen i H. K. Maj:t änkedrottningens livgeding *Johan Brehmer* (adlad *von Brehmer*, adl. ätten n:r 1837), i hans tredje äktenskap, † 1707 i dec. »efter 4 månaders äktenskap». Hon hade i första gifftet 20 barn, varav 6 söner och 14 döttrar, och överlevdes av 5 söner och 5 döttrar. 20 barn, 55 barnbarn och 14 barnbarnsbarn eller 89 »plantor och tehlningar» nämnas i likpredikan efter henne. Av barnen, som kallade sig *Roland*, äro följande 16 kända. Återstående 4 avledos sannolikt i unga år. Ordningen mellan barnen är oviss.

1. *Brita*. — G. 1687 $^{29/9}$ m. *Olof Ruth*, kamrerare i Reval.
2. *Elias*, f. 1673 $^{14/5}$; student i Uppsala av Stockholms nation 1683 $^{5/11}$; handelsman; † 1707 $^{24/3}$.
3. *Christina*, † 1677.
4. *Margareta*, † 1686, begr. $^{7/11}$.
5. *Anna Maria*, † 1689, begr. $^{16/6}$.
6. *Erik*, f. 1675 $^{11/9}$; student i Uppsala av Stockholms nation 1683 $^{5/11}$; kungl. sekreterare; adlad 1719 von Roland och introducerad 1720 under n:r 1614 jämte brodern Carl. † 1754 $^{4/5}$. I Sveriges Ridderskaps och Adels Vapenbok av Carl Arvid Klingenspor säges om denna ätt: »Polsk adel 1572, Apr. 3. Nat. dipl. 1719, Juni 13; 1720, Maj 30. Skölden å Riddarh. Sv. sl., förut Roland. Intr. 1720.» Uppgiften om det polska adelskapet torde dock vara felaktig.
7. *Wendela*, † 1711 $^{2/1}$. — G. 1700 $^{23/1}$ i S:t Nikolai församling m. *Samuel Törling* (i hans 2 g.), f. 1662 $^{20/12}$, † 1718 $^{4/2}$, magister, kyrkoherde i Maria och sedan i S:t Nikolai församling. G. 1:o 1696 $^{21/6}$ i S:t Nikolai förs. m. *Margareta Helleday*, † 1697, syster till kämnären Welam Helleday, och 3:o 1713 $^{12/11}$ m. *Sara Roselius*, döpt 1684 $^{24/1}$, dotter av handelsmannen Johan Thomasson Roselius och Catharina Andersdotter Boij.

8. *Roland Rolandsson* (ej *Roland*), f. 1679, handlande och rådman i Eskilstuna, † 1740 ²⁷/₅, 61 år och 3 månader gammal. — G. 1708 ⁷/₂ i Eskilstuna m. *Catharina Mobach*, † 1738 ⁶/₅, 48 år gammal, dotter av råd- och handelsmannen Carsten Mobach och Sigrid Svendsdotter Härling. Av dessa makars barn föddes *Maria Elisabeth* 1714 ²⁰/₈, † 1788 ²²/₂ i Röginge; g. 1736 ²⁶/₂ m. *Gustaf Strålenhjelm* (adl. ätten nr 1761), f. 1705 ²⁸/₄, † 1776 ²⁶/₂, kyrkoherde i Fulltofta och Espinge. Sonen *Roland Rolandsson* var fältväbel och vigdes 1744 ⁹/₅ i Eskilstuna m. *Maria Bergqvist*, i vilket äktenskap 1745 ²⁴/₁₀ föddes dottern *Maria Catharina*, g. m. fältväbeln *Eric Frölander*. Barn till makarna Frölander föddes i Hammarby sn (Sdm.) 1777 och 1785. I samma socken avled 1783 ²⁴/₁₁ madame *Sara Maria Roland* i St. Tidö, f. 1725.

9. *Fohan*, f. 1683 ²⁰/₆; disputerade i Dorpat 1695; student i Uppsala av Stockholms nation 1698; stadsaktuarie 1713 och överkännär vid Södermalms kämnärskammare 1725; rådman i Stockholm 1727 ²⁷/₄; avsked 1741 ²⁰/₁₀; † efter 1742. Hans boksamling såldes på auktion och katalogen till densamma granskades av G. Benzeltjärna 1741 ²³/₁. — G. 1717 ²²/₆ m. *Margareta Boström*, f. 169(7), dotter av sekreteraren och borgmästaren Johan Boström och Maria Tingvall.

10. *Carl*, f. 1684 ³⁰/₁₀; major; adlad 1720 ³⁰/₅ och introducerad jämte brodern Erik. † 1761 ⁴/₆ på Skenäs i Ö. Husby sn (Ög.). Hans minnen från fångenskapen i Ryssland och Karl XII:s krig utgavos 1914 av Samuel E. Bring.

11. *Maria Christina*, † barnlös 1711. — G. 1704 ²³/₉ i St: Nikolai förs. m. *Fohan Hallenius* (i hans 1 g.), f. 1659 ²²/₁₂, † 1716, fil. magister, prost och kyrkoherde i Delsbo.

12. *Gustaf*, var 19 år 1707; volontär vid överste Hielms dragoner; sergeant 1709; bevistade två huvudbataljer förutom partier; fången vid Perevolotjna; rymde 1713; löjtnant vid Upplands tremänningsregemente till häst 1714; sekundlöjtnant vid Östgöta kavalleriregemente 1717 ⁸/₈; premiärlöjtnant 1718 ²⁷/₂; avsked 1719 ²³/₅; † 1732 i Vadstena. — G. 1717 ¹⁰/₂ m. *Helena Catharina Göthe*, f. 1699, † 1781 före ²⁷/₅, dotter av handlanden Jonas Göthe och Ingrid Friese. Dottern *Brita Sophia*, f. 1718, † 1762 ²⁸/₂ i Vadstena, g. 1746 m. *Isac Sundwall* (i hans 1 g.), f. 1716, † 1791, borgmästare i Vadstena. — Dottern *Helena Juliana*, f. 1720, † 1793 ⁴/₇ i Vadstena i dess 73:e år, g. m. *Lars Alstrin*, f. 1718 ²⁰/₈ i Uppsala, bergmästare, † 1775 ¹⁰/₂ i Vad-

stena. — Dottern *Ingrid Christina*, f. 1729 $5/7$, † 1774 $9/12$, g. 1761 $25/1$ m. *Daniel Victor Christian Schultz* (i hans 1 g.), f. 1728 i Tribaum i Pommern, † 1795 $28/5$, apotekare i Vadstena.

13. *Margareta*, var 17 år 1707, † 1726 $8/2$ i Örebro. — G. m. *Paul von Schoting*, student av blekingska nationen i Lund 1698, faktor i Ronneby och Örebro. Omgift 1727 $10/1$ i S:t Nikolai förs. i Stockholm m. *Margareta Sohm*.

14. *Fuliana*, f. 1686, † 1760. — G. 1711 mellan $29/2$ och $7/3$ i S:t Nikolai förs. m. *Hindrich Schröder*, f. 1687, † 1746, handelsman i Stockholm.

15. *Sophia*, f. 1693 $25/3$, † 1769 $27/11$ i Nyköping. — G. 1709 $23/11$ m. *Govert In de Betou*, f. 1682 $12/10$, † 1761 $18/3$, handelsman i Stockholm, brukspatron i Nyköping.

16. *Anna Catharina*, var 10 år 1707. — G. 1:o 1717 $17/1$ i S:t Nikolai förs. m. *Lars Alstrin*, † 1727 $29/10$, fil. magister, professor i Åbo. — G. 2:o m. *Algot Scarin*, f. 1684 $20/11$, † 1771 $5/11$ i Åbo, kansliråd, professor.

Till denna gren hörde även:

Brigitta Sophia Roland, g. 1726 $3/2$ i S:t Nikolai m. handelsmannen och kryddkrämaren *Anders Elfström*, † 1736, 51 år gammal och begr. i S:t Jakobs kyrka i Stockholm 1736 $25/9$.

Christina Roland, † 1781, g. m. kanslisten och vice notarien vid generallanttullkontoret *Fonas Malmborg d. y.*, f. 1736, † 1762.

Hedvig Johanna Roland, g. 1736 $27/2$ i Stockholm m. direktören på Schebo bruk *Carl Telin*.

II. Wixner.

Johan Eliason, bonde i Viksta by, hade två söner, av vilka den ene blev fader till nedannämnde *Carl Wixner*, och den andre var

Elias Johannis Wixner, f. 1660 i okt., fil. kand., kyrkoherde i Forssa sn i Hälsingland, † 1736 $17/9$. — G. 1693 m. *Christina Salthenius*, f. 1666 och hade med henne följande barn:

a) <i>Brita</i> g. 1729 m. <i>Petter Forssbom</i> , mönsterskrivare.	
b) <i>Magdalena I</i>	} »alla dessa afsomnade uti deras späda ungdom».
c) <i>Magdalena II</i>	
d) <i>Elias I</i>	
e) <i>Elias II</i>	
f) <i>Christina I</i>	

g) *Christina II*, f. 1700, g. 1735 m. *Vilhelm Camel*, korpral (Se Personhistorisk tidskrift 1908, sid. 117).

h) *Johannes*.

i) *Anna*.

j) *Elias III*.

k) *Elias IV*, f. 1707, student i Uppsala av Helsinge nation 1725 ²/_{xx}, »men 1735 lemnade boken och antog faderns hemmansbruk, ogift».

Carl Wixner, handlande i Gävle, borgare 1699 ²³/₁₀. — G. 1699 ²¹/₃ m. *Cathrina Reinbott*, † 1738, i hennes 2 g. (G. 1:o m. *Anders Åhman*). De hade sonen

Johan Otto Wixner, f. 1704, borgare och fiskare i Gävle 1730 ²⁶/_{xx}; † 1769 ⁸/_{xx}. — G. 1731 ¹²/₂ m. *Cathrina Brundin*, f. 1707 ²⁸/_{xx}, † 1776 ⁹/_{xx}. Två barn:

Margareta, f. 1732, † 1763 ²⁶/_x. — G. 1762 ²⁶/₅ m. *Johan Berggren*, f. 1734 i Gävle, skeppskapten, borgare 1760 ²⁸/₈, † 1791 ²⁷/_{xx}. Omgift 1766 m. *Fredrika Maria Kling*.

Erik Wixner, f. 1735 ²²/₁₀, borgare och skeppare i Gävle 1766 ²²/₄, † 1796 ²⁶/₅. — G. m. *Anna Helena Phragmén*, † 1804 ²/₁₀, 66 år gammal, dotter av officeren vid Hälsinge regemente Jakob Phragmén.

Barn:

1. *Johan Otto*, f. 1768 ³²/₅, borgare och handlande i Gävle 1792 ⁵/₉, slutligen vågmästare, † 1834 ³²/_x. — G. 1:o m. *Elisabet Malmberg*, f. 1771 ²²/₁₀, † 1811 i april, dotter av stadsnotarien Fredrik Malmberg. — G. 2:o 1812 m. *Ingrid Carolina Sundqvist*, f. 1783 ²⁴/₂, † 1870 ⁹/_{xx} på Bondgården i Elfdalen (Kop.) hos sonen, dotter av borgmästaren i Gävle Carl Gustaf Sundqvist. Barnen voro: *Anna Elisabeth*, f. 1794, † ogift; *Cathrina Fredrika*, f. 1796 ⁵/₇, † ogift 1859 ¹⁰/₆ i Gävle; och *Erik Gustaf*, f. 1818, bruksinspektör, sedan delägare i Jönsarbo bruk och slutligen vågmästare i Gävle, † 1900 ²/₃ på Elfgårde. Den sistnämnde var gift m. *Vilhelmina Margareta Carlström*, † 1923 ⁷/₆ i Uppsala, 82 år gammal, och hade med henne 3 döttrar: *Elin*; *Esther*, g. 1903 ²⁴/₃ i Uppsala m. förrädsförvaltaren vid Gävle—Dala järnväg *Gustaf Wilhelm Theodor Lundberg*, f. 1866; och *Elsa*.

2. *Cajsa Helena*, f. 1765, † 1841 ²/₈ ogift.

3. *Anna Stina*, f. 1777 ³⁰/₉, † 1816 ²/₃. — G. m. härads-skrivaren *Jacob Silvander*, † 1805 ²²/₅, 41 år gammal.

4. *Margareta Elisabeth*, f. 1780 $\frac{2}{6}$. — G. m. bränneriinspektoren *Johan Wahlman*.

5. *Erik*, f. 1771 $\frac{17}{10}$, hamnmästare i Gävle, † 1839 $\frac{4}{3}$. — G. m. *Sophia Malena Hammar*, f. 1773 $\frac{20}{2}$, † 1832 i juni, dotter av fiskaren i Gävle Erik Hammar och Sofia Dunder.

Barn:

a) *Erik Otto*, f. 1808 $\frac{27}{7}$, vågskrivare i Gävle, † 1836 $\frac{18}{11}$, ogift.

b) *Bror Johan*, f. 1810 $\frac{23}{12}$; student i Uppsala av gästrikeshälsinge nation 1832 $\frac{22}{5}$; kameralexamen 1834 $\frac{23}{6}$; landskontorist i Gävleborgs län; länsbokhållare 1849 $\frac{26}{1}$, lanträntmästare 1866 $\frac{17}{3}$; RVO 1878 $\frac{30}{11}$; † 1881 $\frac{16}{3}$ i Gävle. — G. m. *Charlotta Holmgren*, dotter av fiskaren i Gävle Johan Peter Holmgren och Elisabeth Rogstadius. Deras enda dotter *Charlotta*, f. 1854 $\frac{3}{5}$, † 1885 $\frac{6}{2}$ i Hudiksvall, blev 1883 gift med häradsskrivaren i Gästriklands fögderi *Carl August Carlquist*, f. 1853 $\frac{23}{4}$ i Stockholm och omgift 1887 m. *Ebba Charlotta Eufemia Maria Lindahl*, f. 1854 $\frac{7}{6}$.

c) *Anna Sophia*, f. 1814 $\frac{3}{2}$, † 1889 $\frac{2}{12}$. — G. m. kyrkoherden i Vittinge, sedan i Öster Färnebo *Johan Fredrik Ehrnström*, f. 1810 $\frac{30}{8}$, † 1878 $\frac{23}{1}$.

Källor: Klercker-Mattonska genealogiska samlingen; Sellberg-Selgrens anteckningar om Gefle och dess släkter; Glyssisvallur; A. Leverins anteckningar om Stockholms nation; G. Elgenstiernas anteckningar från S:t Nikolai i Stockholm och Örebro kyrkoböcker; meddelanden från framlidne bankdirektör F. Grönberg i Eskilstuna; verser i K. biblioteket; familjepapper; herdaminnen m. fl. tryckta arbeten.

Målarsläkten Lang.

En tysk Stockholms-familj, som blev finländsk.

Av Efraim Lundmark.

Under 1600-talets senare hälft bo och verka i Stockholm ett par målare Lang, far och son. Deras historia är i många avseenden lika andra samtida konterfejares och hantverkares och ger därför en god bild av gesällskapets och bönhaseriets besvärligheter, vilka, fastän på annat sätt, fortsatte att oro yrkesmannen även sedan han blivit mästare i sitt ämbete. Så utforskat 1600-talets svenska måleri ännu är, kan en undersökning som den föreliggande ha sitt berättigande, även om den sysslar med personer, som ej röra sig just i centrum.

Den äldre Lang, Jockim, vistas i Sverige precis ett halvt sekel, till sin död 1705. Den yngre Lang, Petter, går bort före fadern, det olyckliga året 1697. En av Petters söner blir kvar i faderns yrke i Stockholm, en annan flyttar över till Finland, där han och hans söner bli duktiga kyrkmålare. Men det är Petters konst, av vilken tyvärr ej mycket synes vara bevarat, som nu dragit uppmärksamheten till den hittills ganska okända målarsläkten Lang (Langh, ibland försvenskat till Lång).

Väl bekant är, huru ämbets-(»skrå»-)förhållandena under 1600-talet intresserade snart sagt alla villkor och stånd. Ämbetena ville bevara sin hävdvunna makt i samhället, helst som slutna gillen, myndigheterna önskade överhöghet och kontroll, medan hovet och adeln gävo skråbestämmelserna en god dag. Ämbetsmästarna voro helt naturligt ej nådiga mot bönhasarna, ej ens mot dem som arbetade »under kungens beskydd». I konterfejarämbetets rulla för 1655 upptagas bland bönhasarna holländarna Münnichhofen och Camphuysen, fransmannen De Vallari och engelsmannen Cooper; »för utan alla andra, och många främmande nationer, som man måste med stor harm och förtret dagligen se, att de taga vår

näring och vårt bröd ur munnen för oss», avslutar Jakob Henrik Elbfas förteckningen.

De konterfejare, som tillhörde ämbetet, synas i allmänhet ej ha åtnjutit så stort anseende som konstnärer, de räknades nog till »den gemena målarhopen», för att citera det fräna uttrycket i Ehrenstrahls adelsbrev. Det kungliga hovet och adeln hade säkerligen sina välgrundade estetiska skäl att inkalla främlingar. Dessutom var det fint att ha utländska porträttörer. Adeln höll styvt på rättigheten och förnämiteden, och 1665 lät en ung Wolfenklo sitt ombud säga ämbetskollegiet, att han kunde hålla tjugu konterfejare, om han ville.

Man får väl antaga, att det ej var för konstnärlighetens eller ens för förnämitedens skull, som det av idel aristokrater sammansatta amiralitetskollegiet 1654 inkallade Karl Höjer från Tyskland. Av dennes den 2 november detta år av kollegiet utfärdade fullmakt att vara »amiralitetsmålare» framgår, att kollegiet behövde en målare på Skeppsholmen, »på det man icke härefter, som för detta skett är, må bliva förorsakat alltid att anlita stadsens målare». Tydligt hade holmherrarna gjort tråkiga erfarenheter, måhända av samma slag som de, vilka tvungo Magnus Gabriel de la Gardie att något årtionde senare tillkalla västgötska stenhuggare, enär de stockholmska kommo med så obilliga villkor.

Konterfejarämbetet i Stockholm bestod i mitten på 1650-talet av åtta à tio mästare med J. H. Elbfas och Johan Assman som de mest bekanta och skickligaste. Suputen Rollefinck var ej mycket att ha, när han kom på det laget; om de fem—sex andra mästarna i ämbetet veta vi ej mycket. Det var för att göra sig oberoende av dessa, som amiralitetskollegiet anställde Höjer och gav honom lön som en löjtnant under sjöstaten, 310 dlr smt. De gesäller han behövde skulle kollegiet avlöna. Några dagar efter fullmakten fick Höjer pass för att resa till Tyskland efter »hushåll och mobilier». Första vårdag med öppet vatten skulle han återvända till Stockholm över Lybeck eller annan lämplig hamn.

På återresan till Sverige torde Höjer i Lybeck ha fått tag i den där födde Jockim Lang. Från och med 1655 nämnes denne några år framåt i amiralitetets avlöningslängder som skeppsmålare näst efter Höjer. I löneförmåner och antagligen även i förmåga komma fem à sex målare med svenska namn efter de båda tyskarna. 1661 är det goda förhållandet mellan dessa slut. Höjer lät nämligen ej sin landsman få ut, vad denne menade sig ha rätt till, och Lang övergav det lugna arbetet på Skeppsholmen.

Utän hänsyn till gällande skråförordningar skaffade sig Jockim Lang nu privata uppdrag, vilket ledde till stämning inför Norrmalms kämnärsrätt (1661, 8 juni o. a.) och ämbetskollegiet (28 maj). Lang anklagades av ämbetets mästare bland annat för att hava gjort upp med Anna Ikorn, änka efter översten Kristian Svinhufvud,¹ att måla och förgylla salige mannens dödslista för 16 rdlr smt, fanorna för 20 rdlr, stora vapnet för 4 rdlr och var ana för 1 rdlr. Till sitt försvar sade Lang, att han, hit införskriven av holmmålaren, med vilken han ej längre kunde komma överens, nu var sinnad gifta sig och därför behövde tjäna pengar. Då han var fattig och så vackert bad om nådigt straff, efterskänktes böterna. Han skulle dock betala till konterfejarämbetet de pengar han mottagit i förskott av fru Svinhufvud, samt avstå beställningen åt ämbetet.

Det synes ha varit skralt med förtjänsten för Jockim Lang trots bönhaseriet, ty han lämnade Stockholm och for österut. Möjligen begav han sig från huvudstaden också för att slippa undan ämbetets krav på det nämnda förskottet. Men då han våren 1664 ånyo visade sig i den svenska huvudstaden, fick han en obehaglig påminnelse om tidigare försyndelser. Han ålades av Norrmalms kämnärsrätt (14 maj) att betala ut 80 av de 100 dlr kmt han 1661 mottagit av Anna Ikorn; de 20 skulle han få behålla som ersättning för utfört arbete.

Alla skäl tala för, att det är vår Jockim Lang, som 1662 signerat ommålningen av det medeltida altarskåpet i Sunds kyrka på Åland med »Jochim Langh picktor». Under åren 1662—64 mottog han 346 dlr av Sunds kyrka för i denna utförda målningsarbeten. Enligt kyrkans räkenskaper målade han även en tavla med ämnet Nattvarden, vilken av Finska fornminnesföreningens konsthistoriska expedition 1871 betecknades som ett »skralt arbete».²

Möjligen var Lang också över i Åbo. På finländskt håll förväxlas ofta Jockim Lang med Jockim Neiman och med Jockim Kröger, båda dessa senare kända i Åbo under 1600-talets senare hälft som »Jockim konterfejare».³ Uppgifterna om dem synas gå tillbaka på J. R. Aspelins uppsats 1889 om äldre tidens konstnärer i Finland.⁴ Samma författare har 1899 själv påpekat, att de tre

¹ Till Rönö, Rosendal etc., död 1660, gift 2 ggn med Anna Ikorn till Unge-Berga.

² J. R. Aspelin, Några konstnärsminnen (i Finskt museum 1899), sid. 72.

³ Carl v. Bonsdorff, Åbo stads historia (Bidrag till Åbo stads historia 2: 1—4, Hfors 1889—94), sid. 650.

⁴ J. R. Aspelin, Muistiinpanoja taiteilijoista Suomessa etc. (i Historiallinen arkisto 8, Hfors 1889), sid. 82—83.

Jockim sammanblandats, men hittills har ej full klarhet nåtts beträffande deras liv och arbeten.¹

Jockim Krögers stil har identifierats efter signerade porträtt, medan Meinander fått ett grepp om Jockim Neimans konst på annat sätt: Bland ej signerade 1600-talsporträtt i Finland har Meinander sammanställt en grupp, som visar på en flitigt anlitad konstnär. Dokumentariskt vet man, att Neiman hade mycket att göra, och den nämnda författaren anser därför, att Neiman måste vara mästare till den av stilistiska skäl hopförda porträttsviten.²

Om Jockim Langs förmåga vet man däremot just intet. Utom den ovan omtalade nattvardstavlan i Sunds kyrka på Åland, som skall vara hans eget verk enligt kyrkans handlingar, och vilken kan vara vanställd av ommålningar, tillskrives Lang ibland epitafiet i Sunds kyrka med porträtt av kyrkoherden Kiellinus och hans familj 1671. Ibland uppges, att Langs lärjunge Abraham Myra utfört detta porträttmåleri;³ men Myra var förmodligen elev till Jockim Neiman. Meinander anser dock, att varken Myras, Langs eller ett par andra av honom nämnda åländska kyrkmålares arbeten ansluta sig till Kiellinus-tavlan.

Den anförda författaren håller för troligt, att Åland »hämtade sina anspråklösa konstnärliga krafter från Åbo och ej från Stockholm», samt tillägger, att Jockim Lang hade ett namn som burits av andra konstnärer i Finland.⁴ Förmodligen syftar Meinander på Petter och Klas Lang samt deras fader Klas, vilkas släktskap med Jockim Lang han ej känner till, liksom ej heller dennes hemortsrätt i Stockholm. Men det att Jockim var bosatt i Stockholm behöver ej ha hindrat honom från att göra turnéer österut. Den attribuering till Jockim Lang, som Meinander gjorde 1911 (efter Nervander) av ett par porträtt av Johan Lagermarck och hans andra hustru Maria Ekenberg, av vilka dukar den med mannens porträtt är signerad I. L. 1676,⁵ har Meinander senare funnit ohållbar: I. L. syftar otvivelaktigt på porträttbeställaren, Johan Lagermarck, »analogt med den tidens sätt att upptill måla den avbildades vapensköld».⁶

¹ Finskt museum 1899, sid. 72.

² K. K. Meinander, Finska porträtt från 1600-talet (i Skrifter utg. av svenska litteratursällsk. i Finland 100, Hfors 1911), sid. 145, 154. — K. K. Meinander, Finska prästporträtt från svenska tiden (i Finska kyrkohist. samf. årsskr. 3, Hfors 1920), sid. 152.

³ A. Lindgren, Tietoja votiivitaluista Suomessa (i Suomen museo 1900), sid. 38—40; där finns avb. av porträtten.

⁴ Meinander, Finska porträtt från 1600-talet (i a. a.), sid. 153.

⁵ Meinander, Finska porträtt från 1600-talet (i a. a.), sid. 152.

⁶ Doktor Meinander har godhetsfullt meddelat mig detta i brev 21 dec. 1925.

Hemma i Stockholm lyckades Jockim Lang trots osämjan med ämbetet få arbete åt staden, om ock av enklare slag. Större konstnärer än han fingo bekväma sig till plankstrykeri eller motsvarande. 1670 målade han porten vid Horn till den året förut nyanlagda infartsvägen till Stockholm (byggn.-koll. prot. 11 okt.). Ett likartat uppdrag fick han 1671, då det ackorderades med honom om målning av bodarna vid Norrmalmstorg (nuvarande Gustav Adolfs torg). Bodarna skulle målas efter Nikodemus Tessins »information, med pilastrer och festoner samt med skön och varaktig oljefärga». För detta betalades Lang med 9 dlr kmt för var bod »in emot torget» och med 7 dlr för var bod »in emot Strömmen». Lang begärde att få hyra den främsta av bodarna »till sitt skilleri», vilket han skulle få, om han betalade lika mycket som andra. Det framgår ej av byggningskollegii protokoll 1671 (17 okt. o. a.), om Jockim sedan hyrde den bod han talat om.² Enligt vad Bååth berättar,² hyrde Ehrenstrahl en bod »neder vid Norrebro», förmodligen för porträttmåleri, vilken han 1675 fick tillstånd att behålla. Det är lustigt tänka sig, att den förnämde hovmålaren Ehrenstrahl kanske övertog den bod, som Jockim Lang före honom använt till ateljé för sitt antagligen blygsammare konterfejande, en bod som den senare i varje fall utvändigt skönt bemålat efter Nikodemus Tessins anvisningar.

Äntligen vann Lang burskap i Stockholm. Det skedde 1676 (byggn.-koll. prot. 14 mars), och det är nu vi få veta, att han var barnfödd i Lybeck. Han kunde därefter i lugn utöva yrket. Det vill säga, hans temperament och vidriga omständigheter förde honom gång efter annan inför stadens rätter. Hans familjeförhållanden, som vi få orsak granska litet närmare, då vi skola följa Petter Langs liv, gävo täta anledningar till bråk. Dessutom måste han stämma folk för att få ut sina pengar; 1679 krävde han inför Norrmalms kämnärsrätt resterande 9 dlr kmt av Johan Mattsson för ett barnkonterfej. Själv blev han samma år jämte målaren Johan Jöransson stämd för vägran att omgående betala färg och bladguld, vilket de båda målarna påstodo sig ha fått löfte likvidera, när de erhållit pengar för sitt arbete av kungl. maj:t och kronan.

² Först den 7 nov. 1671 uthyrdes bodarna på muren vid Norrström. En linkrämare fick löfte om första boden »näst intill bron» för 50 dlr smt, om han först blev borgare, betalade hyran halvårsvis i förskott samt lovade vara aktsam med elden. En handskmakare hyrde den andra boden för 45 dlr, den tredje kostade 40 dlr. Fjärde, femte och sjätte bodarna hyrdes av en garvare, en järnkrämare och en knivsmed för resp. 35, 30 och 25 dlr. Sjunde t. o. m. sextonde bodarna fingo garvare för samma hyra. Den sista boden, som var »näst intill Corps de garde», hyrdes av en klädmäklerska för 20 dlr smt.

² L. M. Bååth, Helgeandsholmen och Norrström 1, 1916, s. 310.

Fig. 1. Gravsten över Hans Mårtensson, ärkebiskop Jakob Ulfsons tjänare, död 1504. Uppsala domkyrka. Efter teckning av Petter Lang (?). Omkring 1672. (Jfr Peringskiöld, *Monum. Upl.*, II, s. 275.)

Uppgifterna om Jockim Langs äktenskap äro mycket oklara. Under processen om Svinhufvuds kista och begravningsvapen i slutet av maj 1661 sade Jockim, att han stod i begrepp att gifta sig. Han hade 1658 köpt Johan Håkanssons gård »vid ladugårdstorget, på östra sidan opp med gatun».² I 1670 års handlingar talas om Jockims styvbarn, 1678 litet obestämt om hans »salig hustru». 1692 dog hans hustru Elisabet Jönsdotter, som strax efter kallas hans första hustru. 1693 gifte han om sig med Brita Ratken, som dog 1708, således tre år efter Jockim. 1727, vid en gravrannsakan i Ladugårdslands församling, uppenbarade sig hustru

² Enl. köpebrev i Hedvig Eleonora kyrkas arkiv.

Kristina Gram och påstod, att Jockim varit hennes styvfader och hennes moder »den tredje hustrun». Om man så lägger härtill, att Jockim Lang och hans tjänstflicka Karin Persdotter i början av maj 1661 måste böta för ett oäkta barn, som dött strax efter födelsen, samt att de större tilldragelserna i familjen interfolierades av tvister med grannar och hyresgäster, släktbråk, domstolsbesök för övervåld på och av Jockims hustru, beskyllning för hårdhärtad pantlånerörelse etc., får man en bild av ett rikt facetterat liv, som det är både svårt och onödigt följa i alla detaljer.

Petter Lang kan knappast vara född i Jockims äktenskap av 1661, ty han skulle i så fall ej ha varit mer än nio—tio år, när han 1671 kom till antikvitetskollegiet. Vennberg meddelar,² att Petter anställdes i kollegiet hösten detta år, där han synes ha varit verksam en kortare tid som ritare. Jockim kan ju också ha gift sig med en änka, som fört Petter i boet. Mot detta talar den eljest ej ömsinta Jockims beredvillighet att hjälpa Petter undan följderna av dennes eskapader samt det, att Petter, då han 1683 gifte sig i Hedvig Eleonora församling, kallades »Jochomson Långh» och att Jockim, som var kautionsman vid vigseln, omtalas i vigselboken såsom »sons fader».

Det är obekant, när Petter slutade sin anställning i antikvitetskollegiet, och vart han sedan tog vägen. Troligen fortsatte han sin utbildning under faderns ledning, till dess han omkring 1676—78 begav sig ut till Tyskland på gesällvandring. Tack vare ett par tråkiga händelser, i Stockholm före avresan och i Lybeck vid hemresan, kunna vi i rättegångsprotokollen få en del upplysningar om Petters läroår. Ingenstädes nämnes dock hans ålder.

Änkan efter en kapten Rolof stämde 1678 Jockim Lang, dels för att han misshandlat hennes dotter Kerstin, som han slagit över veka livet med sitt spanskrör, dels för att han sänt bort Petter, så att de båda unga ej kunnat gifta sig ordentligt, medan det var tid. Den hetlevrade Jockim tog både sig och sin son i försvar, med vad framgång är okänt. Det är emellertid tydligt, att Petter försvunnit från Stockholm, vart berättas andra protokoll samt in foro civili växlade skrivelser, som nu ligga samlade i Stockholmskonsistoriets akter för 1682. Det året kom Anna Stens från Lybeck till den svenska huvudstaden i hopp om att inför rätta kunna tvinga Petter infria det äktenskapslöfte han givit henne. I en av sina inlagor säger Petter bland annat, att han sex år tidigare rest

² Erik Vennberg, Johan Hadorphs resor, Afritningar etc., I, 1917, sid. 15.

Fig. 2. Porträtt av amiralitetspredikanten JOHAN ACRELIUS målat av Petter Lang. 1684. Tillhör Hedvig Eleonora kyrka, Stockholm.

ut för att förkovra sig i konterfejarkonsten, som han lärt hos sin fader. På sina färder hade han även kommit till Lybeck. Där hade han arbetat hos en konterfejarmästare, i vars hus Anna varit amma. När så Petter blivit oense med mästaren, återvände han till Stockholm, dit lybeckaren skickat Anna för att skada honom, menar Petter. Tyvärr nämner han icke mästarens namn, vilket för oss varit viktigare än många andra delikata detaljer i den rätt saftiga skrivelsen.

Hittills äro endast några få oljemålningar av Petter Lang kända, för första gången publicerade av författaren till denna uppsats 1920.¹ Dessa äro från perioden efter hans Tysklands-resa. Inga säkra arbeten äro bekanta från hans verksamhet i antikvitetskollegiet. I ett band teckningar och stick av gravstenar, vilket kommit från antikvitetsarkivet till Kungl. biblioteket finns ett graverat blad, som är signerat P. L. (fig. 1).² Möjligen är detta stucket efter en teckning av Petter Lang. Han skulle då ha tecknat med spetsiga pennor i ett gravyrartat maner, vilket återfinnes i flera andra, dock osignerade teckningar och stick i samma volym.

Om man vågar döma efter de anlag för petighet, som den litet tafatta, mindre övade P. L.-handen förråder, så kan man spåra en liknande noggrannhet i utförandet av ansikte, hår och skägg på den av Petter Lang signerade och daterade midjebilden av dåvarande amiralitetspredikanten, sedermera kyrkoherden Johan Olof Acrelius (död 1711). Detta porträtt (fig. 2), som först 1717 kom till Hedvig Eleonora kyrka,³ eller Ladugårdslands som den då hette, skänkt av den avbildades son, skiljer sig fördelaktigt från de flesta stockholmska prästkonterfejen från den tiden. Det är först och främst ett porträtt och återger utan tvivel Acrelius sådan han gick och stod.

Säkert har bilden mörknat mycket. Man måste nu noga betrakta den för att upptäcka förtjänsterna. Ett med spröd pensel minutiöst målat huvud med ett borgerligt ansikte, litet kantigt modellerat. Hudfärgen är frisk. Håret är mörkbrunt, i de ljuskiftande partierna stötande i vackert kastanjebrunt liksom skägget. Varje strå i detta är petigt fint målat i distinkta kalligrafslängor, med dagrar i vitt. Det sämsta är kroppen, som saknar volym, och händerna, vilka äro feta och oformliga; de skämma hela tav-

¹ Efraim Lundmark, Hedvig Eleonora kyrka (Sveriges kyrkor, Stockholm, bd 3, h. 2, 1920).

² Fl. 4 b, pl. 30.

³ Lundmark, a. a. sid. 276.

lan. Det är frestande skylla kroppens och händernas otillfredsställande utseende på en gesäll. Huvudet är däremot, som sagt, väl utfört.

Betydligt sämre och mycket olika detta konterfej äro de båda andra porträtten av samma målare i Hedvig Eleonora kyrkas ägo. Det är ett par bröstbilder (fig. 3, 4) i sotiga färger av kyrkoherdarna Jonas Gravander (död 1697) och Abraham Alcinus (död 1710). Båda stirra skevt med snedställda pupiller, de döda ansiktena ha en otäck likfärg. Huvudena se ut som uppmålade perukstockar. Perukerna på dessa likna svartbruna fårfallar, täta och feta som sådana, medan det raka, stripiga julbocksskägget hänger ned över bröstet som en trådsliten gardin. Bottenfärgen är smutsigare brun än på porträttet av Acrelius. De inramas av ljusare bruna ovaler. Gravanders porträtt är signerat, Alcinusporträttet är daterat, 1694.¹

Man frågar sig, om Petter Lang verkligen målat dessa döda fysionomier, han som med porträttet av 1684 visat prov på en ej föraktlig förmåga att skildra levande människor, låt vara nyktert och prosaiskt. Gravanders konterfej kom till kyrkan något årtionde in på 1700-talet, det av Alcinus troligen snart därefter. Antagligen har Petter Lang efterlämnat dessa dukar i ofärdigt skick, och sedan har gesällen Johan Clarberg, som arbetade hos Petter ännu dennes sista år, eller Jockim Lang, som fick i uppdrag att realisera sonens tillhörigheter, målat på dem för att få dem passabla. Petter var vid sin död 1697 en man i sina bästa år, kanske ej fyllda de fyrtio. Jockim närmade sig då de sjuttio.

Det finns andra arbeten av Petter Lang än porträtt. I samma kyrka som de nämnda finns en av honom signerad tavla, Kristus på korset, ett obetydligt arbete. Tavlan är rätt svart, endast den ynkliga solen i övre vänstra hörnet och personernas klädespersedlar blänka litet i gult, grönt och rött, alldeles för svagt för att skingra mörkret kring Kristi bleksiktiga kropp. Årtalet 1696 anger sannolikt året, då tavlan skänktes till kyrkan av Petter och hans hustru.

Ett par andra tavlor i Hedvig Eleonora kyrka, som jag tillskrivit Petter Lang, äro i detta sammanhang av mindre betydelse, då de ej, såsom osäkra, kunna lämna pålitliga besked. De äro ej heller särskilt märkliga.²

Man får hoppas, att vi ur det nummerstarka, ännu ej på långt när identifierade porträttmaterial vi äga från Petter Langs tid i

¹ Lundmark, a. a. sid. 276—277, fig. 163, 164.

² Lundmark, a. a. sid. 271—272, fig. 159—160.

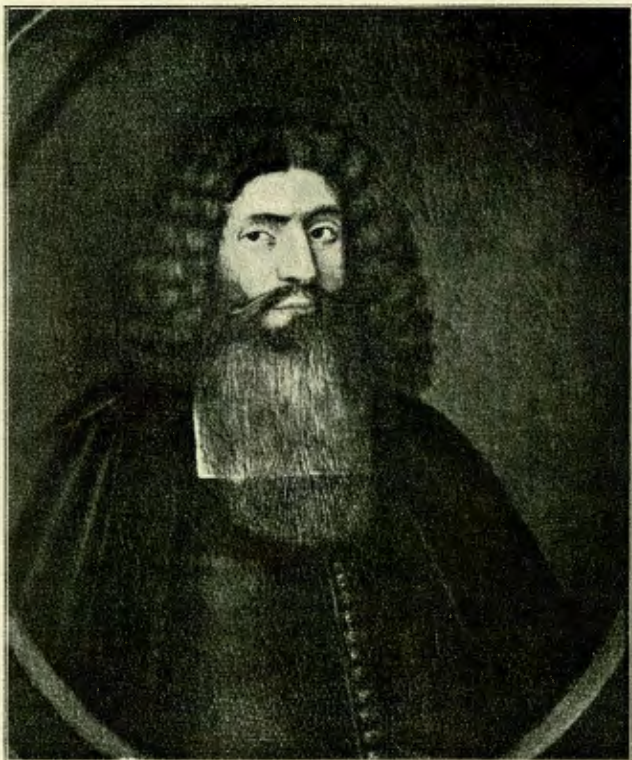

Fig. 3. Porträtt av kyrkoherden Jonas Gravander målat av Petter Lang. Omkring 1694. Tillhör Hedvig Eleonora kyrka, Stockholm. (Klichén från Sveriges kyrkors arkiv.)

kyrkor och i samlingar skola lyckas uttaga arbeten av denna hittills ej beaktade konstnär. Förmodligen målade han även porträtt för epitafier. Av den reviderade bouppteckningen efter Petter Lang (se nedan) framgår, att han haft uppdrag för greve Axel Lillies efterlämnade maka.¹ Vid en uppgörelse inför justitiekollegiet 1694 (se nedan) överenskommo Jockim och Petter Lang att skilja på sina gemensamma arbeten, bland andra de åt landshövdingen Erik Lovisin (död 1693).

Förmodligen har Petter bildat sin stil under vistelsen i Tyskland. Fadern Jockim har hemma i Stockholm meddelat honom de första grunderna i konsten och, själv skolad i Tyskland, inriktat hans smak. Då det är antagligt, att man i Lybeck skall

¹ Troligen den Axel Lillie, som var greve till Lillienborg etc., död 1692, gift med Maria Elisabet Stenbock, död 1693.

träffa på arbeten av Petter Lang från hans gesälltid där, skall man kanske en gång kunna säga, av vem och hur mycket han lärt i Tyskland. Bland Petters tillhörigheter fanns vid hans död en låda med kopparstycken; det förstår man även utan att ha tittat i bouppteckningen, ty sådana förlagor voro mycket spridda. Kopparstyckena samt skisserna, vilka också upptagas i bouppteckningen, utgjorde kanhända Petters hela packning på återresan från Tyskland till Sverige.

Petter Langs konst, sådan vi se den som bäst i Acreliusporträttet, inleder icke en ny epok i svenskt måleri. Därtill är den alldeles för blygsam. Men Petter Langs verksamhet kan antecknas som en intressant detalj i historien om det nordtyska-holländska porträttmåleriet i Norden. En rad nu knappast mer än till namnet kända konterfejare arbetade i Stockholm under liknande villkor och med samma konstnärliga utbildning och resurser som Petter. Deras kunder voro präster och borgare men även adelsmän och annat förnämt folk med lika smak, vilken ej lät försona sig med den italienska fladdrigheten. För dem var en saklig, allvarlig, naturtrogen bild av en enkel målare mera värd än ett i deras ögon ytligt, dekorativt porträtt, även om det signerats med ett berömt namn.

Vid århundradets slut svängde uppfattningen. De prästerliga konterfejbeställarnas nymodigaste önskningsar tillgodosågos av Kaspar Kenkel och hans gelikar. Petter Lang står mitt emellan den borgerliga 1600-talssmakens poler, Elbfas—Kenkel. Elbfas målade just inga prästporträtt, åtminstone äro ännu inga kända, men han nämnes här som sin stils företrädare. Statuariskt lugn hållning, torr, nykter redogörelse för den mänskliga ytan känneteckna den riktningen. Kenkel målade ibland präster, exempelvis porträttet av kyrkoherden Andreas Malmenius (död 1697) i Floda kyrka, Södermanland, 1681. Fullkomligt i hans still arbetade Martin Hannibal, som 1682 fick betalt för porträttet av biskopen Magnus Pontinus (död 1691) i Jakobs kyrka, Stockholm. Kenkels porträtt blevo ett stycke dramatik. Gesten kompletterade numera posen.

Förresten var det otacksamt att måla präster. Kaftanerna skulle vara svarta, miljön allvarlig, kinderna måttligt röda. Det var först 1700-talsmålaren Johan Joakim Streng, som lät vinets kulör komma till sin rätt. Petter Lang försökte liva upp dysterheten med ett orangefärgat boksnitt; böcker kunna alltid räknas till teologernas accessoarer. Kenkel liksom tre kvarts århundrade

Fig. 4. Porträtt av kyrkoherden Abraham Alcinus målat av Petter Lang. Omkring 1694. Tillhör Hedvig Eleonora kyrka, Stockholm. (Klichén från Sveriges kyrkors arkiv.)

senare Anders Eklund ställde prästerna i bibliotek, där foliantsnitt och -rygggar snart fingo lika mycken målarens omvårdnad som människofiguren. Men vid det laget finns intet kvar av nordtyskt-holländskt, varken i Stockholm eller i Sverige i övrigt. Petter Langs konst är då en bortglömd episod.

När Petter Lang 1683 gifte sig, sedan lybecker-flickans »äktenskapspretention» upphävts av Stockholms konsistorium, titulerades han i Hedvig Eleonora kyrkas vigselbok för »konterfejare och målare uti det lovlige ämbetet». I konterfejarämbetets rulla 1689 betecknas Petter som svensk, fadern Jockim som utlänning. Om Petters hustru var rikssvensk eller östsvensk är ej möjligt säga utan särskilda forskningar därom. Brita Andersdotters tillnamn Duval (Divwal) förekom den tiden både i Sverige och i Finland.

Petter var Ladugårdslands-bo, sedan 1690 i egen gård (just.-koll. prot. 11 febr.) i hörnet av Sibyllegatan och Jungfrukvarnen.

Som redan omtalats dog Elisabet Jönsdotter, Jockims hustru, 1692. Vid bouppteckningen efter henne nämndes som arvingar utom mannen endast en syster, gift med en skinnare i Danzig, samt en systerson i Riga. Detta var givetvis inte riktigt. Första akten i den process, som Petter och hans syskon började mot fadern, avslutades 1693, då justitiekollegiet förmådde Jockim att ge sin dotter Katarina Jockimsdotter Lang en del av hennes moderne, en obetydlighet i kontanter. Men den hårdhjärtade Jockim försvarade sig med, att hon ej hade något att fordra, eftersom skulderna överstigit boets tillgångar.

Denna Katarina Jockimsdotter Lang var änka efter konterfejaren Jakob Riek — namnet efter tidens sed skrivet på flera olika sätt. Han var liksom Jockim Lang född i Lybeck och vann burkskap i Stockholm samma år som denne, 1676. Enligt vad jag hittills funnit, är det den Jakob Riek, vilken under 1660-talet målade i kyrkorna på Gotland,² som sedan kom till Stockholm och blev Katarina Jockimsdotter Langs man. Under samma årtionde, som Jockim Lang var verksam på Åland, målade således hans landsman Jakob Riek, den blivande svärsonen, på Gotland. I Nordiska museet finns en 1667 daterad altartavla av sandsten från Eksta kyrka, Gotland, vars mittfält har en i äldre tider illa »restaurerad» målning, som är signerad av Jakob Riek. Bredvid signaturen är målad en röd sköld med tre vita pilgrimsmusslor, vilket tyder på, att Riek tillhört ett Lukas-gille, kanske det i fördelsestaden. Stockholms ämbetskollegii protokoll 1676 kallar honom konterfejare, justitiekollegii protokoll 1693 (7 sept.) talar om »målaren, salige Jakob Rijk». Det finns intet som säger, att Riek också varit plastisk konterfejare, stensulptör, den enda yrkesbeteckning under vilken Ambrosiani² och af Ugglas³ känna honom. Kombinationen målare-skulptör var ej sällsynt, men Jakob Riek synes ha varit endast målare liksom svärfadern Jockim Lang.

Andra akten i processen mot Jockim slöts 1694 (just.-koll. prot. 5 april). Han måste förbinda sig utbetala moderne till sina tre barn Petter, Katarina och Jockim samt, vilket är intressantare att få veta, ersätta Petter för arbete denne utfört tillsammans med

² Efraim Lundmark, *Kyrklig konst efter reformationen i Gotlands fornsal*, 1925, sid. 18.

² Sune Ambrosiani, *Gotländska kyrkoinventarier*, 1912, sid. 40, 150.

³ Carl R. af Ugglas, *1600-talets skulptur (i Romdahl-Roosval)*, *Svensk konst-historia*, 1913, sid. 298.

honom, och för vilket han — Jockim — uppburit arvode. Vidare skulle den räkning de gemensamt haft för arbete åt landshövdingen Erik Lovisin upphävas (vilket redan omtalats här ovan).

Petter Lang dog den 17 augusti 1697. Tre dagar senare följdes han av sin Brita och ett troligen nyfött barn. De lämnade efter sig barnen Maria 13 år, Petter 8 år, Anders 5 år och Klas (Claes) 4 år.

Begravningen blev enkel. Fyra bänkar i Hedvig Eleonora kyrka kläddes med svart för släkten och vännerna. Abraham Alcinus höll likpredikan, halva skolan sjöng, och så gick man till sorgehuset, där gravölet hölls. Gästerna bjödos på kalvstek, fårstek, skinka, torrt och färskt kött, en kanna vin och ett fat dubbelt öl. Petter synes ha legat sjuk ganska länge, så att husets ekonomi råkat i olag, varför det ej fanns mycket att taga av.

Enligt bouppteckningen bestod den fasta egendomen av den förut omnämnda gården vid Sibyllegatan — Jungfrukvarnen på stadens tomt, värderad till 1600 dlr kmt. Lösöret var enkelt. Under rubriken skilderier och konterfej förtecknas först nära ett hundratal målningar, troligen landskap och genrestycken, därefter ett tjugutal porträtt. Bland dessa senare finnas sådana av Luther, Melanchton, Kristi krucifix och »salige Langens barn». Av den året därpå reviderade bouppteckningen framgår ämnet för några flera av Petters dukar: Daniel i lejonkulan, Kristi konterfej, Marias bebådelse, S. Maria, Maria Magdalena, änkedrottningen, prinsessan, »salige konungens den 10:de» och sal. drottningens konterfejer, några landskap, en tavla med en häst.

Jockim skulle sköta försäljningen av målningarna bland annat. Men han var ej riktigt ärlig, varför justitiekollegiet granskade hans räkenskaper. Dessa berätta, att han snart sålt de flesta målningarna samt ett köpt stycke och sex av skisserna. Av de tio träbilderna, som funnos i Petters kvarlåtenskap, hade Jockim sålt fyra till dåvarande rådmannen, sedermera handelsborgmästaren Axel Aulævill. Av grevinnan Axel Lillie hade han uppburit 148 dlr kmt som likvid för av Petter utfört arbete (jämför ovan!).

Den snåle, mindre hederlige Jockim Lang hade, trots allt, förtroende och fick hedersposter. Under 1680—90-talen satt han med i Ladugårdslandsförsamlingens kyrkoråd. Från 1698 kallas han målareälderman. Jämte tolv andra hantverkare och handelsmän hade han 1673 samlat ihop pengar till en präktig ljuskrona av mässing, som skänktes till brädkyrkan på Ladugårdslandet; denna krona finns numera i von Hallwylska samlingen i Stock-

holm.² Samma år processade han med holmpredikanten Johan Fabricius om betalning för en gård vid Skvalbergsgatan, som han 1669 sålt till denne, men vägrade själv 1673 betala studiosus Mattias Sahlesten några fattiga daler för det Mattias undervisat hans pojke; ehuru Jockim påstod, att pojken inte lärt sig läsa Fader vår, måste han ut med slantarna, ty Mattias var välkänd som informator. Han belånade 1685 i församlingens kyrkokassa den ovan omtalade gården vid torget för 200 dlr kmt, en skuld som synes vara ogäldad än i denna dag, när köpehandlingarna av 1658 och låneförbindelsen av 1685 ligga kvar i kyrkans arkiv.

Tack vare sin närighet kunde Jockim vid sin död den 7 april 1705 efterlämna ett rikare bo än Petter. Varför skulden till kyrkokassan ej betalades är oklart. Till boet hörde en gård vid Gropgatan, värderad till 800 dlr kmt, en gård vid Grevgatan, värd 400 dlr, båda på stadens grund, samt en trädgård vid Ladugårdslandstullen, värd 400 dlr. Konsten i bohaget bestod av ett sextiotial konterfej och landskap samt ett tjugotal trä- och andra bilder.

Jockims begravning blev något finare än sonens. Han fick vita »dödhandskar» — det hade Petter också fått —, och han lades i den grav som han köpt 1690 strax norr om klockstapeln vid Ladugårdslandskyrkan. Utom den vanliga avgiften för själaringingning bestods »till tacksägelsepenningar när han själas» en halv karolin. Vid likvakan åts stora skorpor och dracks enkelt öl. Vid svepningen och begravningen åtgick tre stop vin, vid begravningen en halv kalv, rökt och färskt oxkött, det senare serverat med persilja och pepparrot, tre medvurstar, en kanna dubbelt brännvin samt enkelt brännvin i obestämd myckenhet.

När Jockims sista hustru, Brita Ratken, dog 1708, delades kvarvarande tavlor bland arvingarna. Det var porträtt av föräldrarna, av Gustav Adolf, Kristina och Karl XI samt skogsstycken. Antagligen var det arbeten av både Jockim och Petter Lang.

Bland Jockims arvingar funnos även Petters barn. Maria var gift med målaren Johan Henrik Augustin. Petter, Anders och Klas voro ännu minderåriga. Först 1727 möta vi Anders och Klas, vid gravrannsakan i Hedvig Eleonora kyrka. Anders bevakade äganderätten till Jockim Langs grav, vilken han ägde jämte brodern Klas; deras äldre syskon Maria och Petter voro tydligen döda. Målaren Klas Lang, »som bor i Helsingfors», hade givit skriftlig försäkran av den 8 maj 1726, att han lät sin broder Anders åt-

² Lundmark, Hedvig Eleonora kyrka, sid. 165, fig. 97.

njuta den honom tillkommande delen i graven. Om Anders får man sedan ej veta annat, än att han dog 1737 i fattiga omständigheter samt med fem minderåriga barn och deras mor efter sig. Klas lät däremot tala om sig, visserligen ej i Stockholm eller Sverige, men då han med heder fortsatte sin fader Petters och sin farfader Jockims yrke, bör man, om ock helt kort, följa hans öden.

Enligt uppgifter i faderns och farfaderns bouppteckningar vet man, att Klas (i den finländska litteraturen: Klaus) föddes omkring 1693, i Stockholm. J. R. Aspelin omtalar, att Klas Lang förekommer i Helsingfors' kyrkböcker 1730—35, men vanligen vistades han den tiden i Åbo, där han verkade som kyrkmålare.¹ Av det ovan nämnda intyg, som brodern Anders presenterade vid gravrannsakan 1727, får man säkert besked om, att Klas redan 1726 var i Helsingfors. När han kom dit, och varför, kan ej nu sägas. Det är möjligt, att farfadern Jockim hade lämnat kvar ett så gott minne i Finland sedan sina kortvariga besök där, att Klas kunde med fördel referera till detta, då han i unga år reste över till grannlandet i öster. Möjligt är även, att modern Brita Andersdotter Duval stammade från Finland, där, som ovan redan sagts, funnos flera med detta namn. Var Klas fick sin utbildning i yrket hör likaledes till det obekanta. Han torde ha gift sig i Finland, där hans första hustru, Katarina Elisabet Röling, dog 1740. Fem år senare gifte han om sig, nu med Maria Hasselberg.

På 1740-talet är Klas Lang bosatt i Åbo. Där lär han upp sina båda söner, Petter, född 1727, och Klas, född 1740 (detta årtal uppges i de tryckta källorna, men förefaller vara felaktigt). Tillsammans med fadern målade sönerna i kyrkor på den finländska landsbygden, ganska naturligt rätt lika, varför det är svårt avgöra, vad den ene eller den andre gjort. Särskilt gäller detta de båda Klas. I Saltviks kyrka på Åland finns en altartavla från 1666, vilken icke omnämnes som något mästerverk, enligt signering omnålad 1759 av »Claudeus Langh».² Om detta åsyftar den äldre eller den yngre Klas är okänt. 1760 målade Klas den yngre i Lumparlands kyrka.

Petter fick en mera självständig stil. Han reste 1749 till Petersburg, troligen för att skriva in sig i ämbetet. Sedan bosatte han sig i Viborg, där han var verksam i nära trettio år, »en an-

¹ J. R. Aspelin, Muutamia kirkkomaalareita isonvihan jälkeen (i Suomen museo 1906), sid. 10—11.

² R. Hausen, Anteckningar gjorda under en antiqvarisk forskningsresa sommaren 1871 etc., Hfors 1873, sid. 49.

sedd kyrkomålare på sin tid».¹ Nervander har beskrivit de av Petter signerade läktar- och predikstolsmålningarna från S:t Bertils kyrka, nu i historiska museet i Helsingfors, och de till samma konstnär attribuerade väggmålningarna al secco i Tenala kyrka, av vilka kalker förvaras i nämnda museum.² Av skärmålningarna från S:t Bertils kyrka ha tolv fält urnor och korgar samt fjorton fält figurer: Kristus, hans tolv apostlar och Paulus. Färgerna äro rött, svart och gulbrunt på vitt.³ Antagligen har Petter målat altartavlor etc. i Käkisalmi med flera kyrkor 1760—75.

Petter — eller Petrus som han ibland skriver sitt namn — dog 1780. Brodern Klas gick bort 1764. Deras fader, Klas den äldre, hade dött 1761 och blivit begravnen i domkyrkan i Åbo.

Om den utbildning den äldre Klas Lang gav sina söner vet man just intet annat än vad som framgår av en jämförelse mellan faderns och sönerns arbeten. Den äldre Klas synes ha stått i förbindelse med Johan Pasch i Stockholm — antagligen densamme, hos vilken ju en annan av Finlands kyrkmålare lärde, den märkliga Mikael Toppelius — och tagit gesäller från denne, väl således gillat hans smak och stil, »rokostilens ornamentala uttryckssätt». Man kan sluta till detta därav, att Jakob Dahlstein, som hösten 1748 fick fullmakt på ritmästarebefattningen vid Åbo akademi av akademiens dåvarande kansler, Karl Gustav Tessin, sedan han utom prov uppvisat »fördelaktigt vittnesbörd av målaren Pasch om dess goda applikation och färdighet i rit- och målarekonsten», innan han fick fullmakten arbetade hos Klas Lang den äldre.⁴ Dahlstein skall under 1748 ha varit kamrat med Klas Lang den yngre.

Hos Klas Lang den äldre arbetade 1749 en gesäll Jonas Bergman, som det året gifte sig med mästarens dotter Ulrika. Bergman fick med tiden ett ansett namn som målare.⁵

Den i Tyskland födde Jockim Lang bar inom sig mer av konstnärsskap, än han själv hann förbruka under sitt långa, strävsamma liv. Sonen Petter tycks till och med ha potentierat det ärvda konstnärströet. I ännu två generationer, kanske genom flera, hänge sig sönerna åt fädernas yrke. Döttrarna vansläktas icke

¹ J. R. Aspelin, Ur Viborgs konsthäfder (i Finskt museum 1907), sid. 21.

² E. Nervander, Kalkmålningar från medlet av 1700-talet i Tenala kyrka (i Finskt museum 1900), sid. 28.

³ Enligt de meddelanden nuvarande intendenten vid museet, doktor Meinander haft vänligheten sända mig ang. S:t Bertils kyrkas skärmålningar jämte fotografier.

⁴ J. R. Aspelin, Ritmästare vid Åbo akademi (i Finskt museum 1900), sid. 8.

⁵ Suomen museo 1906, sid. 11.

heller de. Genom giften med goda ämbetsmålare bevarade de traditionerna från stamfaderns dagar.

Målarläkten Langs rikssvenska period blev en halvhundraårig episod i vår konst- och konsthantverkshistoria utan skönjbar betydelse för stilbildning eller yrkeskultur. Men sådan den äldsta familjen Lang på Ladugårdslandet levde och verkade, speglar den bra sitt stånd under 1600-talets senare del: Hälften utländskt, hälften svenskt!

Carl Brunkman.

En originell östgöta präst på 1700-talet.

Av Birger Lindén.

I den långa raden av präster i Linköpings stifts herdaminne intager komministern i Gammalkil Carl Brunkman en mycket obetydlig och undanskymd plats. Den korta notis, som J. I. Håhls gamla herdaminne meddelar, har förmodligen hos de få läsare, som kanske observerat densamma, blott framkallat en medlidsam axelryckning. Men de få raderna beskriva dock ett både ur historisk och psykologisk synpunkt intressant livsöde.

Carl Brunkman föddes 25 augusti 1734 i Konungunds församling. Hans fader var församlingens kyrkoherde Carl Brunkman, vilken var född 8 juni 1698 på Broxvik i Jonsbergs församling som son till dåvarande arrendatorn, sedermera vaktmästaren och accisskriveren i Norrköping Eric Brunkman och hans hustru Catharina Eek. Efter studier i Uppsala blev han år 1725 apologist i Norrköping och komminister i S:t. Johannis församling samt i januari 1734 kyrkoherde i Konungund, vilket han förblev till sin död 9 aug. 1748. Han var gift två gånger: första gången 1727 med Elisabet Austrin (f. 9 nov. 1710, † 1 juni 1740), dotter till kyrkoherden i Gladhammar Claudius Törneson Austrin och Catharina Wigius. I detta äktenskap föddes nio barn (av vilka fem dogo i unga år), och av dem var Carl det sjätte. År 1742 ingick fadern nytt äktenskap med sin första hustrus kusin Maria Elisabet Wigius (f. 1712, † 1749), dotter till kyrkoherden i Västra Ed Nicolaus Nicolai Wigius och Elisabet Lindeberg(ius). Med henne fick han ytterligare fem barn, av vilka åtminstone tre dogo tidigt.

Den unge Carl, som alltså vid icke fyllda sex år mist sin moder, sattes vid nio års ålder i Linköpings skola, där han 8 okt. 1743 inskrevs i tredje klassen. Fadern dog 1748 och styvmodern året därpå. År 1751 avslutade Carl sin skolgång i Linköping och blev följande år, 11 juni 1752, inskriven som student i Uppsala, där

han sällade sig till sina två äldre bröder, Claës Eric (student 1749, sedermera regementspastor vid änkedrottningens regemente å Sveaborg) och Nils (student 1750, kyrkoherde i hemsöcken 1774). Han disputerade 28 april 1756 under ekonomie professor Anders Berchs presidium på en avhandling »Städers afstånd ifrån hvarandra, uträknadt på œconomiska grunder». Med den förberedande fil. kand.-examen var han färdig 7 december 1757, och året därpå disputerade han 27 maj pro gradu under den berömde professor Johan Ihre på avhandlingen »Dissertatio gradualis de usu religionum politico». Den 20 juni 1758 blevo så alla tre bröderna promoverade till filosofie magistrar.

Carl Brunkman hade vid denna tid planer på en akademisk bana. Han författade fördenskull en språkvetenskaplig avhandling »Animadversiones in lingvam svecanam» (ibland kallad »Animadversiones — — — Sveo-Gothicam»),¹ vilken — enligt författarens egna uppgifter — innehöll en redogörelse för »alla stridigheter, som jag funnit och kunnat upptänka i vårt språk, tillika med deras biläggningar, genom de regler, som språkets art gifwit mig wid handen». Denna avhandling skall ock ha blivit godkänd till att undergå offentlig disputation under Brunkmans presidium för att meritera honom till den docentur i de »svenska och götiska dialekterna», som han sökte 1760. Men förhoppningarna slogo fel. Docenturen var redan bortlovad åt magister Sven Ullgrund; ja — vad värre var — Brunkman hade en längre tid, särskilt under år 1759, lidit av »kroppss- och sinnessvaghet» samt befann sig i det »beklagliga och torftiga tillstånd», att akademiska konsistoriet 19 april 1760 ansåg sig böra bevilja honom ett understöd av 300 daler kmt.

Brunkman måste därför på annat håll söka sin utkomst, och under aderton års tid prövade han sin lycka på varjehanda områden under ett ständigt ansökande och supplikerande samt ett ideligt kiv med myndigheter. Hans inlagor och hans tryckta skrifter förråda en hög uppskattning av egen förmåga och en brist på andlig balans, som helt visst kunna ledas tillbaka på den omförmälda »sinnessvagheten» och gjorde, att framgången uteblev. Hans huvudsakliga näringsfång var privatlärarens och tillfällighetspoetens. Från hans verksamhet i sistnämnda egenskap kunna antecknas, förutom bröllops- och begravningsverser, hans versifierade tal på riddarhuset dels på konung Adolf Fredriks födelsedag 14 maj 1760

¹ Se härom Brunkmans memorial 1762 till vetenskapsakademien (tryckt 1765 i »Sättet till svensk penne-lag») samt kanslikollegiets skrivelse till K. M:t 10 aug. 1765, RA.

om Sveriges högsta välstånd, dels 29 november samma år under riksdagen om »Rikens sällhet grundad på enighet i lagen» (tryckt 1761), dels verser till prins Gustav 5 april 1762, till Lovisa Ulrikas födelsedag 24 juli 1764, till prins Gustavs och prinsessan Sofia Magdalenas bröllop 1766 samt 3 juni 1772 vid Gustav III:s kröning över »Oväldighetens låf». Den 25 mars 1763 lät han prästviga sig i Linköping och tjänstgjorde, sedan hoppet om en komministratur i Misterhult slagit fel, vid sidan av sina övriga sysselsättningar som huspredikant hos änkegrevinnan Ulrika Juliana Gyllenstierna, född Brahe, åren 1763—1765 och hos hennes son, riksrådet Göran Gyllenstierna, åren 1765—1769. Några prästerliga småförordnanden i Stockholm lyckades han också erhålla. Sålunda uppehöll han 1763 predikantsysslan vid fattighuset å Sabbatsberg under predikanten A. Tengzelius' sjukdom och predikade sex veckor i slottskapellet i stället för vice notarien. Under året 1764 hade han liknande förordnanden vid änkehuset och vid drottninghuset och under året 1765 vid spinnhuset och artilleriregementet.

Sina planer på docentur uppgav Brunkman emellertid icke. Han översatte sin ovannämnda avhandling till svenska och inlämnade den under titel »Uppgifter till svenska språkets stadgande» i november 1761 till vetenskapsakademien, som fått språkets rykt och ans sig anförtrodd, med anhållan om stöd i sina strävanden, men han blev artigt hänvisad »till högre ort» (25 nov. 1761). Vad han ville framgå av ett memorial av 24 nov. 1762 (tryckt 1765 i »Sättet till svensk penne-lag») med anledning av akademiens granskning av kamreraren Schultzes svenska lexikon, där Brunkman bl. a. »tyckte, och tycker ännu, utan fruktan för någons wederläggning, at ingen ting mera kunde återstå til språkets fullbordande, än at underställa mit arbete behörig pröfning», och där han förklarade sig icke kunna »stilla tigande — — lämna någon annan företräde — — — i hwad språkets fullkomnande angår».¹ Det fagnade honom, att »kongl. academien — — — till öwerenskommande om gällande reglor, har just en sådan tolk, imellan sig och allmänheten, af nöden, som jag, för ett år sedan, af egen drift sökt at blifwa; hällst jag icke tror, at kongl. academien, såsom nog sysslosatt, dessutan, kan så fullgöra kongl. befallningen, som språkets fullkomlighet och bestånd fordrar». Efter akademiens råd »upp- tedde» så Brunkman i december 1761 avhandlingen hos K. M:t

¹ När sedan k. sekr. A. Sahlstedt för sina språkliga arbeten erhöi en belöning på 12,000 dlr kmt, harmades Brunkman öwer att ha gått förlustig dessa pengar, till vilka han ansåg sig haft »förmånsrätt».

och anhöll att med något underhåll bli antagen till lärare i svenska språket i Stockholm för att dels genom en planerad »vitterhetstidning», dels genom undervisning »befordra vårt språks och werskonstens fullkomlighet». Kanslikollegium, dit ärendet remitterades, dröjde med sitt utlåtande, och därför ansökte Brunkman ånyo i mars 1765, nu om förordnande dels att för trenne år med nödigt underhåll få tjänstgöra som censor över språket med uppgift att »med allmänheten och de lärde» komma överens om de grammatiska reglernas jämkning och stadgande, dels att för framtiden utan underhåll vara docent i ämnet. Denna ansökan¹ avslogs 24 juli 1765 med den förklaring, att avslaget icke skulle hindra Brunkman att för egen räkning meddela undervisning åt dem, som ville begagna sig därav, eller i vanlig ordning söka docentur vid något universitet i riket. Det var med en ganska pressad tolkning av denna resolution, som Brunkman sedan kallade sig »kunglig docent».² En hänvändelse till 1765—66 års riksdag hade ingen effekt.³

Brunkman fortsatte emellertid med sin enskilda undervisning och höll efter annonser i tidningarna offentliga föreläsningar i Stockholm över svenska språket på samma sätt som en vanlig docent. Därjämte utgav han 1766 arbetet »Språk-känning» och 1767 första delen av »Förberedelse till en svensk grammatica» för att få sina åsikter underställda allmänhetens prövning, vartill han även uppmanats i K. M:ts avslag på docentansökningen. Arbetets andra del utkom först 1774 efter en process mot boktryckarna A. och J. A. Carlbohm.

Brunkmans språkliga arbeten⁴ ha en fonetisk syftning: orden skola stavas ljudenligt, och ur alfabetet skola bokstäverna c, q, z och w uteslutas. Onödiga tilläggs- och dubbelbokstäver skola borttagas, exempelvis ij. Vidare är han en arg purist, i det han vill alldeles avskaffa eller försvenska alla utländska ord, »de skadligaste trädoms-ok och de största hinder» för ett folks »sällhet». Men dessutom vill han, så långt det ske kan i ett levande pråk, genomföra en återgång till våra äldsta förfäders språk för att återföra folket från utländsk veklighet »till sin stor-frägdade götiska urqweds-art». Dessa åsikter hängde nära samman med hans höga uppskattning av våra förfäders språk och kultur. Han ansåg nämligen, att i princip ett språk är fullkomligare, ju kortare ord och

¹ Se kanslikollegiets skrivelse till K. M:t 10 juli 1765, *RA*.

² Jfr *Dagligt Allehanda* 26 okt. och 4 nov. 1774 samt 11 mars 1778.

³ Se utskottshandlingar 1765—66: vol. 25, *RA*.

⁴ För den språkliga delen av denna uppsats äro källorna, förutom Brunkmans egna arbeten, A. Noreen, *Vårt språk*, I, samt professor Nat. Beckmans bidrag till B:s biografi i *Svenskt Biografiskt Lexikon*, bd. 6.

uttryckssätt det har. Från ett förträffligt språk kan man sluta, att folket har förträffliga seder och tvärtom. Våra förfäders »enfaldiga, d. ä. fullkomliga seder» äro väl kända, likaså deras förträffliga, korthuggna och uttrycksfulla språk, götiskan. »Och då våre förfäder hade et så förträffligt språk, woro de äfwen förmer, än alla andra folkslag, i sällhet och dater.» Detta götiska språk, dotter till Noaks och Jafets språk, skytiskan, är desto förnämligare, som det är moder till alla övriga europeiska språk, och det bör flitigt läsas vid universiteten och av ämbetsmännen i Stockholm. Götiska språkets förnämsta dotter är svenska språket, som är det lättaste, enklaste, naturligaste och därför äldsta av alla levande språk. Bland övriga döttrar märkas latinet och grekiskan; spartanernas »lakoniska» språk bevisar deras götiska härstamning. Bland orsakerna till språkens utveckling i olika riktningar hänvisar Brunkman särskilt till Montesquieus lära om klimatets inverkan.

Men det stannade ej med detta. Brunkman ansåg sig även ha en uppgift att fylla som väckare i samhällliga frågor, och därvidlag hade han mycket höga tankar om sin kallelse och utvecklade sina oförgripliga meningar i flera skrifter. »Grunden till borgerlig sällhet» ligger visserligen i samarbete mellan lag och religion, stat och kyrka, men dessa äro maktlösa, om de sakna stödet av »en rätt barna-fostring och ett stadgat lands-språk» (vilket i sin tur hindrar »all både lags- och religions-wrängning»), som »äro de grunder, på hwilka samfunds sällhet måste läggas och, utan hwilka, hwarken lag eller religion gör mycken nytta»; de äro grunderna till medborgarnas enighet, som är hörnstenen i ett fullkomligt samhälle. Men då nu icke heller uppfostran kan hjälpa sig utan språket, blir tydligen den tillämnade censorn över språkets enhet och stadga den viktigaste mannen i riket. Han skulle stå i kulturarbetets centrum.

Brunkman utarbetade i dessa ämnen en skrift, »Religionswården», där han ville utreda »orsaken til våre gode lagars illaka wärkställning», men utgivningen hindrades av Stockholms konsistoriums censur (4 juni 1765), som fann den ha »en mörk och otydelig stil» och innehålla »oriktiga tankar och talesätt». Brunkman gav emellertid ej tappt. Han satte en ny titel på sitt opus och kallade det »Rikswården», för att det som politisk skrift ej skulle falla under konsistoriell censur. Censor N. von Oelreich var välvillig, och tryckningen började, men när ett par ark voro satta, kom saken före i konsistoriet (21 januari 1766), som kände igen den gamla skriften. Föredraganden, kyrkoherde Olof Grå-

berg, fann däri »verkliga anstötigheter» och ansåg, att skriften »röjer hos författaren om icke förvirrade, dock nog orediga tänkesätt». Konsistorium avlät en skrivelse till kanslikollegium, som den 5 februari meddelade, att tryckningen skulle inhiberas. Dessförinnan hade emellertid Brunkman svarat med att framföra sitt opus i form av ett tal på riddarhuset 31 januari 1766, varvid han (enligt egen uppgift) skall ha blivit trefaldigt applåderad. Men den 4 mars var saken åter före i konsistorium, som ansåg, att skriften innehöll »oriktiga tankar ej mindre in theologicis än ethicis» samt kunde »förleda en menighet till oriktiga begrepp om sina rättigheter» och locka den att »tillvälla sig en frihet, som ty ej tillkommer». På konsistoriets hemställen förbjöd kanslikollegium skriftens vidare tryckning (23 april 1766). Brunkman besvärade sig (18 november 1767), men K. M:t fann i utslag 23 mars 1770 ej skäl till ändring föreligga.

Till sin politiska åskådning var Brunkman mössa. När detta partis seger på 1765—66 års riksdag kröntes med de nya mössrådets utnämning, firade han detta historiska ögonblick med en »Svenska frihetens segersång den 11 sept. 1765» (tryckt 1767), en entusiastisk dikt över moder Sveas lycka, hennes befrielse ur franskt och påviskt tyranni samt de nya rådsherrarnas förträffliga egenskaper:

»Låt, Swea, nu höra hur glättig Du är

När Dygden, som varit så tryckt, blir nu här
Satt uppå de Yppersta ställen!
Dig fröjda däröfwer, at trädedom är all.

Så sändes allt wekligt och ställt till Paris!
All dumhet och lätja till Påfwen!»

Den djupare orsaken till sin glädje delgav han dock ej allmänheten i denna sång utan först ett par år längre fram i tiden.

Det skedde då Brunkman våren 1768 utgav en tidning, »Medborgaren», som väckte en allmän uppmärksamhet, men av vilken till en början blott två nummer hunno utkomma, innan den blev åtalad. Här visar sig Brunkman vara en lidelsefull mössa och en obalanserad samhällsförbättrare. Hans åskådningar hörde hemma i den starka demokratiska underström, som bröt igenom mot frihetstidens slut. Partisk motvilja mot Frankrike och en mot framtiden pekande revolt mot den förfranskade överklassens mörkerland vävdes i hans orediga föreställningsvärld samman med

apokalyptiska fantasterier. Han går skarpt till rätta med tidens brist på medborgaranda: en medborgare, »hwad är det för et underligt djur i våra högädla tider, då alt måste vara så grant», och då »det wore enfaldigt at icke veta förstålla sig i alt»? Jo, svaras det, de verkliga medborgarna äro de goda, lyckliga och sanna »hjeltar och hjeltinnor, som alraenigast lefwen inom borgen och så lyckligen striden för den Högstes rättfärdiga sak». Men Brunkman ser dock ljust på framtiden, ty år 1765 voro »de 2300 års-dagar omsider til ända», som blivit vilddjuret bestämda, och då skall »helgedomen åter wigder warda», varom Daniel (VIII: 14) profeterade år 535 f. Kr. Det var så mycket säkrare som också »det lilla hornet» då skulle gå sönder, d. v. s. »det frankiska öfverväldet warda stäckt, som så olyckligen kommit, över hela wår werld, i det romerskas ställe». Det hade ju på året slagit in, ty det var ju 1765, som »swearne afskuddade sig dess lönn-ok och satte sig för dess högfärd, dess granlåt, dess weklighet, dess inbillningssjuka, dess fallskhet, dess öfwerflöd, dess förskämda smak, dess wäder-colik, dess med liljor i allehanda sammets-fält beströdda Louis d'orer, och sjelfwa dess sjelfswäldiga regeringskonst, i makligare sällhet. Därigenom förlorade franska regeringen den mäktigaste arm i sin politiska smedja». Det var ju ock på 1765 års riksdag, som »träldomsoket bräcktes» och »gudaktigheten — — — i sjelfwa rådkammaren fått säte».

Efter påstötning av konsistorium anmodade justitiekanslern 9 juni 1768² advokatfiskalen i Svea hovrätt att anställa åtal mot tidningen för otillbörlig tolkning av det anförda stället hos Daniel och för smädelse mot utländsk makt. I rättegångsinlagorna försökte Brunkman, som erkänt sig vara författaren, genom långrandiga utläggningar bortförklara sina skrifter. Han lämnade därvid också den upplysningen, att han fått sina idéer i politiska ämnen vid läsningen av Jean Rousset de Missy: »Recherches sur les alliances et les intérets entre la France et la Suède» (Amsterdam 1745, utgörande supplement till del 18 av samma författares traktatsamling »Recueil des actes . . .»), i vilken äro avtryckta ett antal urkunder till historien om de svensk-franska förbindelserna under 1600-talets senare och 1700-talets förra hälft. Svea hovrätt dömde Brunkman 10 januari 1769 för otillbörlig uttolkning av och lättsinnigt umgänge med Guds ord i förening med smädliga utlåtelse om samtida regerande utländsk makt till 300 daler smt

² Skrivelsen är tryckt i Stockholms Tidning 1831, Nr 49—50.

böter och allvarsam åtvarning inför Stockholms konsistorium. De två utkomna numren av »Medborgaren» skulle indragas, och det tredje förbjöds utkomma. Efter besvär av Brunkman stadfästes domen av K. M:t 28 februari 1770.

Året därpå (1771) utkommo åter några nummer¹ av tidningen, nu hållen i en något stillsammare ton. Ur ändlösa diskussioner, som blott alltför väl illustrera, huru idéassociationerna löpa i väg och sno in sig i varandra i författarens förvirrade hjärna, kan man här med möda utläsa, huru han prisar det oförfalskade naturliga tillståndet, exempelvis eskimåerna, om vilka han citerar David Crants skildringar. Naturtillståndet och naturrätten äro i grunden detsamma som det kristna ståndet och den kristna lagen, ty båda äro av Gud, och naturtillståndets rättigheter endast förstärkas av nåden. De kristna och de i naturtillståndet levande hedningarna, vilka av naturen göra, vad Guds lag bjuder, stå alltså i motsättning mot lagens föraktare, de köttsliga människorna, de falska medborgarna.

Under rättegången mot »Medborgaren» hade Brunkman 1768 börjat utge ännu en tidning, »Themis på fula sidan». Denna utkom oregelbundet med spridda nummer ända till 1779, och där avtryckte Brunkman rättegångsinlagor, suppliker och andra aktstycken rörande sina olika mellanhavanden med myndigheterna.

Från samma tid hava vi även ett näringspolitiskt arbete av Brunkman, »Sveriges œconomie balance» (tryckt 1768), där han i Anders Nordencrentz' fotspår drager i härnad mot näringstvång, skrän och privilegier.

Jämte alla andra projekt hade Brunkman även planer på att bli hovpredikant. Han skall redan 1762 ha fått något slags löfte därom av hovkansleren Olof von Dalin. År 1765 försökte han att bli präst på kronprins Gustavs stat, men platsen gick till magister A. Monthelius. Från omkr. 1770 börjar dock Brunkman stundom tituleras hovpredikant (det vanligaste är likväl alltjämt »docent»), och han hade den djärvheten att trycka en inlaga till 1769—70 års riksdag under denna granna titel, vilket tryckalster sedan som bilaga fogades till en supplik till 1771—72 års ständer.² Det var väl de sex veckornas vikariat i slottskapellet, som spökade i hans något omtöcknade hjärna.

¹ Nr 4 utkom 1768, Nr 3 och 5—16 utkommo 1771.

² Se Den Svenska Fatburen 1769, Nr 23, samt utskottshandlingar 1771—72: vol. 18, Nr 71, RA.

Under 1760-talet sökte Brunkman förgäves några lärarplatser i hemstiftet, en komministratur i Riddarholmsförsamlingen samt 1769 befattningen som domkyrkosysselman i Linköping. När domkapitlet till denna senare befattning utnämnde en yngre medsökande (13 sept. 1769), uppväckte detta Brunkmans synnerliga förtrytelse, men hans besvär till K. M:t inkommo för sent. Året därpå ville man i Västervik hava honom till rektor för skolan, men även det hoppet slog fel.

En enda framgång under detta händelserika decennium kunde Brunkman emellertid med tillfredsställelse notera: han fick 29 juni 1768 av K. M:t på mössrådet E. Chr. Reuterholms hemställen rätt att räkna dubbla tjänsteår på sin 1765 erhållna »docentur». Däremot blev en ansökan till 1769—70 års riksdag om akademisk tur och dubbla tjänsteår för »docenturen» alltifrån 1760 avslagen av urskillningsdeputationen.

Men när mössorna segrat på riksdagen 1771—72, repade Brunkman nytt mod. Han förstod att skaffa sig en entusiastisk talesman i prästeståndet uti prosten A. G. Rhodin i Slöta i Skara stift. Brunkman ingav så tre ansökningar¹ till ständerna, först om rättelse i domen över »Rikswården», därefter om skadestånd för och rättelse i domen över »Medborgaren» samt sist, och med ogenerad envishet, dels om lön samt akademisk tur och dubbla tjänsteår i sin »docentur», räknat ifrån 1760, då han först började söka densamma (vilket allt genast avslogs av urskillningsdeputationen, som emellertid på grund av sökandens medellöshet befriade honom från de 200 dlr. smt böter, som han bort erlägga för sin enträgenhet att återkomma med en vid förra riksdagen avvisad ansökan), dels om understöd till fortsättningen av den svenska grammatikan och till ett hebreiskt-svenskt lexikon. Prosten Rhodin utarbetade två memorial,² som med utmålning av Brunkmans meriter varmt talade för de tre ansökningarna samt rekommenderade honom till det lediga lektoratet i grekiska vid Linköpings gymnasium (om detta se nedan). Hans sak hann emellertid blott bifallas av bondeståndet, innan konungens revolution avbröt riksdagen. Till tröst lär han ha fått löfte om något regalt pastorat i Östergötland, men därav blev intet.

Brunkman fortsatte emellertid sin kampanj. I sina tidningar »Themis på fula sidan» och den 1771 påbörjade »Riksfiscalen» samt

¹ Jfr utskottshandlingar 1771—72: vol. 18, RA.

² Tryckta i Themis Nr 5; förhades i prästeståndet 25 juli och 15 aug. 1772 och i bondeståndet 5 aug. 1772.

i pressen i övrigt, särskilt i *Dagligt Allehanda*,¹ framlägger han sina besvärsskrifter och lidanden för allmänheten. Det är särskilt två ämnen, som ideligen avhandlas. Det ena gäller några segslitna processer om skattefrälsehemmanet Södersjö i Lofta socken i Tjust, som han köpt till $\frac{2}{3}$ i augusti 1766 och de återstående $\frac{2}{3}$ i oktober 1767. Han tvistar med säljaren i det senare köpet, en jungfru Ingfrid Juliana Edenström, om köpeskillingen och om hemul för gården, som besittes av ryttmästaren, baron G. H. Lybecker på Åkerholm, så att Brunkman ej han komma åt den; det är tvister om arrendatorers ställning, om häradshövdingens sätt att bestämma den ordning, vari målen skola förekomma vid tingen, om handräckning mot baron Lybecker m. m. i oändlighet inför häradsrätt, lagmansrätt, slottskansliet och Norra förstadens västra kämnärsrätt i Stockholm o. s. v.

Det andra ämnet för Brunkmans tidningspolemik var den beprövade hattpolitikern, biskop Pet. Filenius' sätt att sköta Linköpings stift i allmänhet och tillsättandet av lektoratet i grekiska vid Linköpings gymnasium i synnerhet. När lektor Carl Nyrén i december 1770 blev kyrkoherde i Kuddby på Vikbolandet, stod lektoratet ledigt ända tills september 1772, då magister Carl Boræn blev utnämnd. Brunkman aspirerade på platsen, förberedde en lektorsavhandling »Swensk språknyckel til gräkiskan»,² fick prosten Rhodin att vid riksdagen hemställa om en rekommendation från ständerna (se ovan), och insinuerade, att Filenius olagligt höll lektoratet vakant, för att Boræn skulle meritera sig och invänta utgången av tillsättandet av Hjorteds pastorat. I mars 1774 blev emellertid Boræn kyrkoherde i Hjorted, och lektoratet var åter ledigt. Brunkman ansåg sig nu vara närmast till platsen framför biskopens kandidat, magister J. Hultin, docent i metafysik, ty dels hade han sin »docentur» av K. M:t., dels var han ju »docent» i götiska, och grekiskan är ju ej »annat än bruten götiska» och »omöjligt, utan grundlig insigt i detta senare språket, at wederbörligen lära det förra».³ Hultin blev emellertid utnämnd. Brunkman inlämnade en amper besvärsskrift, men utnämningen fastställdes av K. M:t i utslag 10 februari 1775,⁴ vari Brunkman, sedan K. M:t dragit sig till minnes, hur det egentligen hängde ihop med »docenturen», dömdes till 50 daler smt böter för osann-

¹ Se *Dagligt Allehanda* 7 dec. 1770; 30 jan. och 7 febr. 1771; 2 juni 1772; 15 juni, 9 aug., 26 okt., 4 nov., 17 dec. 1774; 23 jan. och 8 febr. 1775; 31 dec. 1777; 5 jan., 24 jan., 11 mars 1778.

² Se *Dagligt Allehanda* 23 jan. 1775.

³ Se *Dagligt Allehanda* 4 nov. 1774.

⁴ Jfr rådsprotokollet 30 jan. 1775, *RA*.

färdiga uppgifter i inlagor till Konungen och till 50 daler smt böter, för att han mot »sina förmän — — — brukat en för theras embetes värdighet anstötelig och en prästman minst anständig skrifart», samt till offentlig avbön inför domkapitlet i Linköping.

Men saken var ej slut med detta. Den 22 mars 1775 befann sig Brunkman i Linköping och erbjöd sig att göra avbön i domkapitlet, som emellertid gjorde svårigheter och utsatte avbönen till en vecka senare. Då hade Brunkman förfall dels genom justitiekanslerns kallelse till inställelse i rättegång i Södersjö-saken i Stockholm, dels genom sina föreläsningar i svenska språket, och det blev ingen avbön av. Brunkman anhöll att få uppskjuta avbönen till juni månad, men domkapitlet resolverade, att den skulle göras före 31 maj. Då gick Brunkman än en gång till K. M:t och ansökte dels att den erbjudna avbönen skulle få anses tillfyllest, dels om benådning från de ådömda böterna. I utslag 31 maj 1775 medgav K. M:t, att Brunkman skulle få insända sin avbön skriftligen, men avslog ansökningens senare del.

Medan besvären över Hultins lektorsutnämning lågo hos K. M:t, och inför utsikten att ännu en gång bli förbigången kokade Brunkmans sinne över häftigare än någonsin, och han publicerade i Dagligt Allehanda 17 december 1774 samt 23 januari och 8 februari 1775 pamfletter mot biskop Filenius och Linköpings domkapitel, som renderade honom åtal. Han skrev, jämte många andra invektiver, att »laglöshet, ensidighet och wäld» härskade i domkapitlet, som nu handlat »omänskligt», att biskopen »gör som han will» och spinner ränker för att på olika håll i landet uppspana ofördelaktiga saker att anföra mot Brunkman, så att denne skulle mista sin konungs nåd och sålunda lida värre ont än om han blivit oskyldigt mördad. Justitiekanslern anbefalldes 24 januari 1775 stadsfiskalen N. A. Thräne att anställa åtal mot Brunkman, som allmänt gjort sig känd för »en särdeles sinneshäftighet» genom sina processer och stridsskrifter. I sin förklaring till Stockholms kämnärsrätt (25 april 1775; tryckt i Themis Nr 9) gör Brunkman först gällande, att saken borde förvisas till »evig glömska», ty en tvist mellan präster vore varken nyttig eller uppbygglig. I befordringssaken hade Linköpings domkapitel sagt, att han vore »frånwettig». Till detta erkänner Brunkman, att han varit sjuk 1759, men åberopar intyg av professor P. Ekerman och en magister Söderman, att han dock ej varit »frånwettig». Vidare hade domkapitlet sagt, att Brunkman vore huvudyr och avvita, och hemställt, att han för sitt »underliga utseende och åthäfwor, samt allt för besynnerliga tanke- och skrif-

sätt» skulle under all sin tid anses oberättigad att bli lärare. Mot en dylik sällsam argumentering ad personam opponerar Brunkman. Till försvar för sina tidningspamfletter och påståendet, att biskop Filenius gör som han vill, framlägger han biskopens syndaregister i fråga om stiftets skötsel i tolv punkter. Processens vidare förlopp är icke känt, emedan kämnärsrättens protokoll blott ofullständigt bevarats till våra dagar.

Våren 1771 inlämnade Brunkman till censur i Stockholms konsistorium en teologisk avhandling »Menozas försvar mot Alethophilus, angående saliggörande tron».⁷ Denna skrift, som han författat med anledning av biskop Erik Pontoppidans märkliga roman »Menoza, en asiatisk printz, som drog verden omkring, og søgte christne» (Köpenhamn 1743—47; svensk översättning 1771—73), avhandlar bl. a. utförligt den inbördes betydelsen av förståndets bifall och hjärtats tillit och förtröstan samt de troendes suveräna ställning i ett världsligt samhälle. Menoza, en f. d. hedning, anser, att förståndets bifall är den viktigaste delen av tron, och att den drager hjärtats förtröstan med sig. På överhovpredikanten Gabriel Roséns föredragning, som in extenso intogs i protokollet, ogillade konsistoriet denna skrift den 17 mars 1772. Ogillandet motiverades med att dels skriften vore »uppfylld med åtskilliga indeterminata, owarsamma och äfven oriktiga utlätelser», dels »själwa hufvudsaken — — — är outrerad och oriktig». Båda dessa skäl motiverade Rosén med ett antal citat. Vid sidan av rent småaktiga anmärkningar, som nästan påminna om en akademisk tredje opponents, kunde Rosén också visa på smärre motsägelser och några verkligt »owarsamma utlätelser», exempelvis: »så länge de, som af sanningen twingas, omedelbarligen styras af sanningen, och medelbarligen genom sanningen af Gud, hwarken behöfwa, ej eller rimligen kunna [de] stå under någon annan medel- eller omedelbar styrelse på jorden, såsom sjelfwe Konungar och präster»; eller: »at werdsligen sinnade, köttsliga människor så mycket mindre kunna i ett christeligt land wara öfwerhet för christne, som de, i kraft af den oughörliga stridigheten imellan werldens och Christi ande, ej kunna annat, än wara christnom til förargelse».

Vid sidan härav skrev Brunkman ett flertal smärre avhandlingar i så vitt skilda ämnen som ämbetsmannahistoria och åkerbruk. Dessutom planerade han ordböcker från latin, »Latium gothizans», grekiska, »Hellas svethizans», och hebreiska, »Eber scythi-

⁷ Se konsistoriets acta 1772 Nr 78.

zans», till svenska, men blott några provark av dem blevo utgivna. För det sistnämnda vände han sig till bibelkommissionen med begäran om understöd. Hans planerade hebreiskt-svenska lexikon vore nämligen nödvändigt för att undvika förblandning av orden och få en fast grund för religionen.

Även på den rent prästerliga banan strävade Brunkman vidare. Han avlade pastoralexamen inför Stockholms konsistorium 24 november 1773 och började söka dels prästerliga befattningar i hemstiftet, dels tre komministrurer i Stockholm (Jakob & Johannes 1774, Klara 1776 och Storkyrkan 1777), allt förgäves. Sedan han slutligen icke heller fått plats på kyrkoherdeförslaget till Nykil (16 juli 1777; kungl. utslag med ogillande av Brunkmans besvär 28 november 1777), erhöll han så äntligen efter aderton års ansträngningar den 23 september 1778 den blygsamma komministraturen i Gammalkil. Vid tiden för utnämningen var han sjuk av »stillasittande» och låg och kurerade sig vid S:t Ragnhilds källa i Söderköping. Innan han avflyttade från Stockholm till Östergötland, inlämnade han i nov. 1778 som en slags avskedshälsning till K. M:t en ansökan om professors namn, heder och värdighet.² Han var sig lik till det sista.

Det blev nämligen icke Brunkman beskärt att länge få verka i Gammalkil, ty han omkom redan 17 september 1781 genom drunkning i Åsunden utanför Skedevi gård i Tjärstads socken. Om denna händelse berättar Gammalkils dödbok, att Brunkman »under en resa uti Kinden och på viken af Åsund mellan Skeve och Håkantorps i Tjärsta socken som sades af hastigt påkommen svindel eller slag stupade öfver bord i sjön; och ehuru båtkarlen Nils Nilsson i Håkantorps fick honom strax i handen, kunde han dock icke hållas med hufvudet öf. vattnet, deraf han redan befants död vid ankomsten till landet, utan at rullning och frotterande något ville hielpa». »Hans lik bisattes i Tjärsta kyrkogård, tils liket af anhöriga vardt hit fördt och anständigt begrafvit här i kyrkogården vid östra ringmuren mitt emellan lönträden på vänstra sidan af östra luckan d. 27 ejusd.» Traditionen förmäler emellertid, att Brunkman blivit dränkt av roddarna, när han skulle fara över sjön på väg för att förära sin fästmö en del nipper, vilka blevo roddarnas byte.

Samtiden förlöjligade Brunkman på ett mycket respektlöst sätt. Redan 1763 gycklade Olof Bergklint med honom i tredje delen

² Inrikes-civil expeditionens diarium omtalar ej ansökningens öde, men C. H. Braad vet i »Ostrogothia literata» att berättas, att den avslogs.

av »Öfningar af sällskapet Vitterlek», där han i »satyren» »Tryckfel» talar om »Knumbrans», d. v. s. Brunkmans »skrifter, som äro tryckfel alt i hop». Mera känd är väl J. H. Kellgrens hånfulla avskedshälsning i Stockholmsposten 16 april 1779 vid Brunkmans avflyttning till Gammalkil:

»Til den namnkunnige B...

O grymme B... ack du näns,
 Du näns, at så ifrån oss hasta! — — —
 Se Åkarn Magazinet lasta — — — —
 Med — men mitt mod o himmel stärk!
 Hwad ser jag? — Dina dyra werk,
 Ännu så många och så rena,
 Som de från pressen krupit fram,
 De ligga der — ack hån och skam!
 O B... wil du oss förmena
 Den ljufwa ro de kunnat ge
 Åt mången sömnlös läsare.

— — — —
 Men se, din sacellanska själ
 Ser äran an liksom et wäder,
 Et skarn, flärd, null, rök, dunst, bloss, fläder:
 Du skrifwit blott för statens wäl.

— — — —
 Hwad anda och ej anda har, — — —
 Alt ropar: Blif skön B... qwar;
 Och har du hjerta, at bedraga
 Det hopp som bodens peppar njöt,
 At få uti dit lärda sköt,
 Til Kungens kök sin kosa taga;
 Så rörs dock af den fönsterspringa,
 Som öppnar dig sin kära famn,
 Och väntar at dit stora namn
 Skal wädrens Gud til lydnad twinga.

— — — —
 Du redan upp i Chaisen är
 Med ena Proffessorske foten;
 Ren ses du midt bland Dina barn,
 Som fångslade i segelgarn,
 På alla sidor kring dig ligga,
 Och fåfångt om förlossning tigga.
 Der kläms dit Swenska Pennelag,
 Der suckar Græcia Svethizans,
 Och der din Eber, (ack) Scythizans
 Pitsch — Gudar! grymma piskeslag, —
 Det är bestält, se Chaisen rullar,
 Och borta är Apollos son;

Så far då wäl O B . . . kära
 Far wäl, lef alltid hell och säll,
 Din saknad skulle oss förtära,
 Om icke (dårskap ware ära)
 Wi ännu ägde wår — — — ell»¹

I Dagligt Allehanda 31 dec. 1777 lästes ett »Bref til Magister Carolus Brunkman ifrån dess fästemo» och den 15 jan. 1778 kring-sändes med tidningarna ett smådebrev mot Brunkman. Som författare till dessa uppgavs konsistorieamanuensen (sedermera lektorn och titulärprofessorn) S. G. Harlingson i Linköping. Denne var en hänsynslös och härsklysten intrigmakare, som redan i sin dåvarande underordnade ställning hade stort inflytande i stiftets domkapitel. Han hade ett gott öga till Brunkman och hade tydligen gjort sitt bästa för att få det fingerade fästmöbrevet så giftigt och elakt som möjligt.

»Bref til Magister Carolus Brunkman ifrån dess fästemo.

Min sötaste Calle lille.»

Fästmön förtäljer, att hennes hjärta råkat i »combat» med hennes förnuft, som dittills »såfwit i god ro på et exemplar af din grammatica», ty hennes amma har av B:s skrifter i Dagligt Allehanda mot Linköpings domkapitel »uptäckt och bewist, at din lilla upnäsiga själ råkat i en maligne feber». Hon fortsätter: »Söta min wän lille, om ödet beslutat at du skal slutas i min famn, måste du låta bli at på en ugglia rida spärr i luften. Lägg bort din imaginaira docenture, som ingen mera tror, fastän du bilagt et stympat utdrag af den kongl. resolutionen; blir du lika så imaginaire man, som docens, får du nej både af mig och mor Christin. — — —

— — Söta hjärta lilla, laga så att du ej misstänkes för et wrängt och illparigt sinne. Låt bli at skrika om din wärdighet til lector. Ehuru jag låfwat ta dig til man, wil jag likwäl intet ha dig til informator för våra barn. Du säger at aristocrati blef lyckeligen afskuddad 1772. Ja wäl, må den aldrig återkomma! men likwäl wil du än soutenera din rättighet til lector, hwilken du drillade dig til under det aristocratiska bullret! är detta icke wettlöst, min söta ingfäre-bit! med et ord, om du fortsätter desse dine dårskaper, måste mit hjärta lyda mit förnuft: jag måste öfwerge dig. Hela orten ler åt dig och knapt någon tror, at du har förståndet i behåll. Du är nu så bekant i hela riket, at ingen kan wilja votera dig til pastor. Du skriker wäl om konungens löfte om kongl. hof-predikants sysla och regalt pastorat; men då en så rättwis konung intet funnit dig wärdig, at få någondera; frågar jag dig, om lika trägne och wärdige undersätare i consistorielle gäll äro så förgatelige, at de böra taga emot den til pastor, som intet än är wärdig at wara det i et regalt?

¹ Kellgren anspelar på professorn i Lund Lars Laurel.

För all ting låt bli min söta nyckelknippa, at bjällra om dina wanlytta barn, jag menar dina lärda arbeten; — — — Du må taga 20 unga studenters vittnesbörd om din kunskap: du blir ändå aldrig ansedd för redig och lärd. Slutel. låter jag dig weta, at innan kort kommer å trycket ut dine beswär öfwer Nykils förslag, med sådana anmärkingar, som förwandla din docent-catheder til en Danwicks-säng . . . Farwål, blif förständig och ödmjuk — — — I wäntan på din förbättring är jag med kropp och hjärta

Min sötaste Calles
Trognaste vän och fästemo.»

Till försvar mot detta angrepp utgav Brunkman (enligt Braads uppgift) en liten skrift: »Präst-mannens interimis-försvar mot Sigurd Hildetands smädelser.» Dessutom uttog han stämning till Stockholms kämnärsrätt på Harlingson, vilken vid erkännandet härav ironiskt anmärkte, att Brunkmans stämmingsinlaga var »ett förträffeligt fält, där auctorens schytiska sånggudinna utstrött sina wärdiga blommor, och i hwilkens blad en prästs sagtmodiga och mildrande ande susar och sprider lif och uppbyggelse». När målet första gången förekom den 10 mars 1778, voro båda parterna frånvarande. Brunkman var sjuk och utverkade, att målet uppsköts att på hans framtida anmälan återupptagas. I de ofullständigt bevarade protokollen har någon dylik fortsättning icke kunnat påträffas.

Detta samtidens gyckel var naturligen överdrivet och endast delwis berättigat. Brunkmans fantasier ägde dock samband med tidsriktningar, som skulle bryta igenom, samtidigt med att man däri finner mer än en efterklang av stormaktstidens storsvenska drömmar om vårt folks historia och plats i samtidens liv. Men svårigen lär någon i vår tid utan direkt yttre uppfordran läsa igenom de många sidorna rena fraser för att här och där i hans svada hitta en och annan riktig tanke: så har han exempelwis betraktat riksspråket som en språkets kulturform, som ej stämmer med någon dialekt, och han har ej saknat känsla för rytmens betydelse för en god stil. Men ännu mindre intresse ha hans rimmerier, vilkas största förtjänst väl ligger i de anagrammer, akrostiska och andra besynnerligheter, som de innehålla, och som sällan äro roligare än, då han kallar Sällskapet Vitterlek för »Spetällska kellarivett». I sin mån är dock Brunkman vid sidan av Lars Laurel en något karrikatyrartad representant för den entusiastiska dilettantism, varmed man under vår frihetstid behandlade frågor om språkets uppodlande.

Georg Adlersparres sista år.

Några anteckningar av **Lars Dalgren**.

Under titeln »Excellensen på Gustafsvik» har författarinnan Lotten Dahlgren utgivit en kort levnadsteckning över Georg Adlersparre med tyngdpunkten förlagd till skildringen av hans sista år, då han som privatman framlevde sitt liv å Gustafsviks gods i Värmland. I framställningen har även inlagts en skildring av äldste sonens, Carl August Adlersparres (»Albanos»), föga märkliga öden.

Författarinnan omtalar i förordet, hur hon fått uppslaget till sitt arbete. Då hon för några av sina andra arbeten genomgick kammarherre Olof Nordenfeldts papper i arkivet å Björneborg, fann hon en del brev till denne från Adlersparre, och det är dessa som nu i utdrag meddelas och f. ö. utgöra huvudkällan för hennes arbete. Inalles är det ett 15-tal brev från Georg Adlersparre, som på detta sätt bringas till intresserades kännedom, och utan tvivel har man anledning att vara tacksam härför. Men detta hindrar ej, att man dock mest känner sig böjd att beklaga, att ej författarinnan givit sig tid till mera fullständigt genomgående av annat material rörande den period av revolutionshjältens liv, som hon velat skildra. Över huvud taget måste det väl sägas, att Georg Adlersparre spelat en så stor roll i vår historia, att han kunde vara förtjänt av en på verkliga forskningar grundad, utförlig biografi. Otto Sjögrens levnadsteckning börjar dock nu bli bortemot femtio år gammal, och Axel Brusewitz' uppsats i Svenskt biografiskt lexikon är, med alla sina förtjänster, endast en kortfattad skiss.

Från Gustafsvikstiden finnas redan förut publicerade över ett 40-tal brev, nämligen de av S. J. Kardell tryckta skrivelserna till överste Karl af Forsell. De flesta av dessa äro från 1820-talet; av författarinnan till »Excellensen på Gustafsvik» äro de ej använda. En betydligt större samling Adlersparrebrev från just denna tid finns emellertid otryckt.

I Värmlands museum i Karlstad finnes ett helt »Adlersparre- rum». Där förvaras, utom en del möbler som tillhört Georg Adlersparre, hela det stora biblioteket från Gustafsvik och dessutom en betydande samling brev från A. till hans gode vän och vapenbroder under revolutionsåret, majoren och postmästaren i Karlstad, Erik Gabriel Flach. Ehuru otryckta ha dessa brev ej blivit alldeles obeaktade av forskningen. Både Brusewitz och B. Sjövall ha använt dem, men utnyttjade i någon större utsträckning ha de ej blivit. Samlingen består av ej mindre än 171 brev, omfattande åren 1822—1835.¹

I det följande skall ett och annat anföras ur dem. De ge nog en riktigare bild av sin författare än breven till Nordenfeldt. Dessa äro skrivna i en cirklad, konventionell stil; innehållet är f. ö. huvudsakligen litterärt. Korrespondensen med Flach är mer förtrolig; man märker, att det är till en gammal krigskamrat de äro riktade. Att av breven till Nordenfeldt t. ex. draga den slutsatsen, att A. varit ytterst noga med titulatur o. d., visar sig vara förhastat. Noggrannheten i detta avseende kan lika gärna bero på adressatens läggning och hänsyn till denna. Detta styrkes av en anekdot, som berättas i Henrik Lilljebjörns »Minnen». L. hörde en gång ett samtal mellan A. och Nordenfeldt, och då hade den förre just skämtat över titlar, varvid kammarherren sett besvärad ut.²

Före redogörelsen för de Flachska brevens innehåll må påpekas en egendomlig, rent yttre omständighet. Det är endast en del av breven, som äro undertecknade med Adlersparres namn. Åtskilliga äro i stället försedda med underskriften Hans von Essen (Hans v. Ess:n, Hans v. E., H. v. E.). Förklaringen får man i breven. Adlersparre har fullt och fast trott, att hans brev öppnades och lästes av spioner inom postverket. Han uttalar flerstädes denna misstanke. Den 16 nov. 1830 heter det t. ex.: — »Jag hoppas mitt sista bref med de 3:ne sigillerna kom riktigt, om också ej opålyktade fram: månne någon upmärksamhet blifvit fästad vid dem? Om och när vi råkas, skall jag visa 2:ne roliga och anmärkningsvärda sigiller, som passerat Stockholms postcontor: lacket har tjocknat på vägen —.» En annan gång skriver han skämtsamt (29 juni s. å.): »I afseende på förekomna omständigheter och säkra underrättelser, ber jag T. under efterlefnaden af

¹ Fördelningen på olika år är följande: 1822, 2 brev; 1823, 3; 1825, 1; 1826, 4; 1829, 2; 1830, 29; 1831, 8; 1832, 38; 1833, 28; 1835, 16. Dessutom 40 odaterade. — Ytterligare finnes i C. A. Adlersparres autografsamling (likaledes i Värmlands museum) ett brev, daterat d. 4 aug. 1809, från Georg Adlersparre till brodern Axel.

² Lilljebjörn: Minnen, sid. 284.

postdirectionens instruction och dess 19 § samt cabinetsorderna af år 1812 dock ej öppna breven från Gustafsvik till majoren och riddaren Flach, hvilkas innehåll kunde förorsaka olycka och hindra all vidare befordran både för brevets författare och dess mottagare, hvilka begge ännu hafva en lysande bana att genomvandra.» I ett av de odaterade breven omtalar han, att han av en person fått försäkran på heder och ära, »att alla bref från Norje öppnas på Carlstads postkontor». Huruvida denna misstanke var befogad eller ej, är ej gott att säga.

Några upplysningar av större betydelse om brevskrivarens stora insatser i svensk politik får man ej. Sådana saknas dock icke alldeles. Ett av Adlersparres bekymmer på äldre dagar var, att 1809 års händelser och hans andel i dem ej skulle komma att för eftervärlden framstå i den belysning, som han ansåg vara den riktiga. Själv bidrog han till kännedomen om dem genom att publicera sina »Historiska handlingar», och dessa omtalas naturligtvis ofta i breven.

Gentemot dem, som ansågo att representationsfrågan borde ha lösts 1809, framhåller han följande (den ¹⁶/₂ 1830): »Hvad som gjordes var just ej så litet och var nätt opp: afsättning, ny tronföljare, ny grundlag, hvad som gjordes var visserligen ej för litet *då* och på *en gång*. En plan att *då* gå längre hade varit utgången ur en yrhjärna i all tänkbar öfverspändhet.» Och med tanke på frågans läge 1830 tillägger han: »Hvad åter beträffar en representationsförändring *nu*, så har den, i min tanke, sina två om ej flera sidor. Visserligen är den nuvarande missfosterligt sammansatt; men hvarifrån man skulle kunna få en bättre, en så kallad fullkomlig, vet jag platt icke. Ur en corromperad nation utgår genom val ej något ypperligt: de samma eller dylika eller några ännu sämre än nu skulle infinna sig. De som ville gå åstad för bästa köpet, skulle väljas, och dessa lindrigast lejda blefve de, som gapa efter håf- och andra embeten, biskopsstift, domprosterier, pastorater, domsagor, håfleveranser, mat, pounsche och mutor. Hvad söka de nu väljande, när dussintals städer och härader slå sig tillsammans om en representant? *Godt köp* och intet annat. Se huru sjelfständiga det stolta Frankrikes och det ännu stoltare Englands representanter äro: de köpas vid valen, de köpas vid framkomsten för alla de myntsorter regeringen har att tillgå och nyss oppräknades. Ju mera de bevillja, ju mera har regeringen att köpa för. Lätt debut att göra. Det närvarande är, som sagt, rent missfosterligt; om ett annat, hvad som helst vore bättre, torde vara mindre säkert.»

På tal om arbetet med författningen 1809 och sin andel däri skriver han bl. a. följande, som nog emellertid ej får tas alldeles efter bokstaven (den 18 januari 1833):¹ »Jag skref visserligen också, på mångas begäran och gemensamt med landsh. Håkansson ett constitutionsproject, som inlämnades på adelsklubben, der med förakt ogillades, men mycket begagnades vid författandet af vår nu gällande regeringsform. Sedan har jag aldrig sett detta document och totalt glömt dess innehåll; men det vet jag med själfnöjelse och högmod, att jag var och är den första, som upgjort planen till och föreslagit justitieombudsmansembetet, hvaraf vårt (ej Crusenstolpes) fädernesland skördat så oberäkneligt rika frukter. Detta embetes härkomst härleder sig rakt från det med förakt ogillade projectet, och jag vill säga det än en gång med högmod, jag är grundorsaken till all den säkerhet och trygghet, som fäderneslandet af detta embetes förtjenta och odödliga innehafvares beundransvärda själfständighet och verksamhet skördat —.»

Om Adlersparres förhållande till Karl Johan ävensom om hans meningar i politiska frågor lämnas åtskilliga upplysningar. Med sin starkt utpräglade ovilja mot Ryssland såg han med missnöje och ogillande Sveriges anslutning till denna makt. »Den nya och förvånande, krossande förkäreleken för ryska vanor, moder, seder och grundsatser», skriver han d. 9 nov. 1830, »tros ej kunna och bära slå rötter i svenska sinnen och hjertan, men väl aflägsna, kanske för alla tider en naturalisering, som är vad den bör vara, hvarje redlig svensk mans innerligaste önskan —.» Han har också känt sig som persona ingrata å högsta ort. En gång motiverar han underlåtenheten att infinna sig vid en större fest i Karlstad därmed, att han »ej ville göra de höga fonctionärerna der olyckliga. De skulle säkert blekna vid åsynen af en disgracierads ankomst.» Och då han omtalar ett falskt rykte, att han varit på besök i Stockholm, skildrar han sarkastiskt, hur han tänker sig följderna av detta rykte. »Millioner frågor på slottet och i staden till dem, som ansetts vara mina bekanta, ovillja och misstroende till dem, som sagt sig ej veta deraf.» År 1831 var han verkligen upprest till huvudstaden, men då uppvaktade han ej på slottet. Vid detta tillfälle hade Gustaf af Wetterstedt låtit säga, att om Adlersparre skickade ett visitkort, skulle han personligen uppsöka honom, men tillägger A., då han omnämner detta, kortet kom ej. Det brev,

¹ Förhållandet mellan Adlersparres o. Håkanssons andel i förslaget var nog snarare som B. von Hofsten uttrycker det, då han säger, att regeringsformen var »af Håkansson författad och af Adlersparre, som det säges, gillad». (Hofstens bref, sid. 47.)

vari detta omtalas, är daterat: Fredrik 1831. Tydligt har det varit det tillfälle då han personligen infann sig för att inför kämnärsrätten svara i det med anledning av »Handlingarna» anhängigjorda åtalet.¹

Dock uttalar han flera gånger sin vördnad för konungen, och vid underrättelsen om att denne blivit sjuk, skriver han (d. $\frac{3}{3}$ 1835): »Om K. vore allvetande, skulle han kanske blifva förvånad vid jämförelsen af mitt sannt smärtsamma deltagande i hans nuvarande ställning med de lipande häfmännens.»

Det är egentligen från tiden omkring och efter 1830, som denna stämning av en som känner sig i onåd präglar breven. Från tidigare år omtalas besök av konungen på Gustafsvik (på väg till Norge), och tonen är då en helt annan. Någon sympati för oppositionen mot Karl Johan spåras ej heller i breven. Han finner tonen i Stockholm »gemen och klandervärd», och då han omtalar, att han sett »alla bänkar i Kungsträdgården fullsatta med läsare af Aftonbladet», tillägger han: »allt detta var ohyggligt». Den bekante oppositionsmannen kapten Lindeberg karakteriseras som »efter berättelse en stor svinhund». Man får snarast intrycket, att A. känt sig som en misskänd svensk Lafayette.

Till hans misslynthet bidrog tvivelsutan den missräkning, han erfor, då han ej erhöll det eftersträfvade presidentämbetet i bergskollegium.² Skälen för att han önskat denna befattning omtalar han i brev av den 4 mars 1826. Han anför bl. a. »omsorgen om barnens uppfostran (»utan obehaget af en informatorslymmel i huset och vid bordet») och fullbordandet av en del historiska verk, för vilka han behövde tillgång till handlingar i Stockholm. Efter misslyckandet försöker han visserligen låtsas tillfredsställelse med att det ej blev något av, men missräkningen lyser tydligt igenom.

Framför allt ge dock breven till Flach bidrag till förståelsen av Adlersparres egen av motsägelser fulla karaktär och kännedom om livet på Gustafsvik. Rätt ofta uttalar sig A. om andra personers egenskaper så, att han antyder likheter eller olikheter med sig själv. Så talar han en gång om »Förakt och lättja! två sinnrika ord», som tränga sig på honom. En person karakteriseras som »excentrisk frihetskarl och följaktligen despot liksom —» o. s. v.

Det är känt från andra källor, att A. levat ett mycket lyckligt familjeliv, och detta bestyrkes även här. Sorgfälligt sökte han

¹ En skildring av denna episod i Sjögren, G. Adlersparre, sid. 136 ff.

² Om denna episod se Sjögren a. a., sid. 123 f.

hålla sin hustru utanför de bekymmer av olika slag, vilka som oftast fyllde hans sinne. När han utgjutit sitt hjärta i brev till vännen, kan han tillägga: »Om Tit. någon gång skrifver härom, så låt det komma på ett särskilt blad; mina damer böra ej uppröras dermed.» Då »damerna» reste på besök hos grannar, klagar han över att huset är tomt och ensligt. Och ofta har han små önskingar för barnens skull att framföra till vännen, som om vårarna vistades vid riksdagen och då kunde anskaffa alla åtrådade småsaker åt dem. En gång omtalar han t. ex., att »lillan» (dottern Louise) fått en kedja med medaljong, varvid hon uttalat en önskan att få ett hår av kungen att lägga in i den. Och så skulle vännen skaffa ett sådant genom någon kammartjänare på slottet. »Men håret måste vara äkta», inskärpes det. På sin dotters 17-åriga födelsedag kan han skriva till henne: »Hjärtlig tack för 17 års långvarig glädje, ej en enda sekund avbruten genom min Lillas åtgärd! ej en sekunds ledsnad för mor och far»; och i brev till Flach försäkrar han: »Detta var sanning, ej komplimanger.»

För övrigt var livet på Gustafsvik ett lugnt och stilla lantjunkarliv. Bekymmer för gröda och väderlek o. d. talar ofta ur breven. Då och då avbröts stillheten av besök av goda vänner. När vapenbrodern anmält, att han ämnade komma på visit, jublar Adlersparre honom till mötes: »Välkommen, välkommen, välkommen! Hvad är det värdt att skriva, när man snart får tala.» Och när besöket är över, skriver han: »När Tit. reste, försvann nordstjärnans ljus öfver denna vanligen mörka stad, när Rosen reste, försvann solen, när kusin begaf sig bort, försvann även månskenet. Nu sitta vi här i mörkret och städja pigor och drängar vid eldsljus.» Vid sådana besök festades det tydligen om rätt duktigt, ty som det heter i ett brev: »Den som alltid vill vara nykter och sober, faller af som löf och dör i october.» Annars var Adlersparre måttligheten själv och förehöll även Flach att visa större återhållsamhet i synnerhet med bordets njutningar. »Ölsoppan och steken om mornarna är alldeles avita. En kopp kaffe med gredde och skorpor och ett glas vatten ofvanpå är det rätta, hvilket man kan med full säkerhet veta, ty så gör jag.» Och tillägger han: »en sådan ätning, troligen utan någon deremot svarande motion leder i *alla, alla* väder rakt till sista hvilorummet, och dit kommer man alltid för tidigt, när man har hustru och barn». Själv bibehöll Adlersparre också i det längsta en god vigör; ännu på sena ålderdomen kallades han av Brinkman »den eviga ynglingen på Gustafsvik».

Att han trivdes utmärkt på sin egendom, framgår av följande omdöme om densamma. »I dess egenskap af boningsplats ville jag ej byta bort den emot Stockholm, London, Paris, Wien eller Carlstad! Hvilken lumpen smak, som jag sjelf beundrar!» Om sommaren inbjöds stundom Flachs dotter att vistas å Gustafsvik. I en sådan inbjudan omtalar Adlersparre, vad som väntar henne, på följande sätt: »franska språkets talande och skrivande, böcker, ritöfning, promenader, smultron och rosor, konfekt, pussar och kärlek skola ej tryta».

Under år 1835 började emellertid Adlersparres hälsa att svikta. Han var också nu 75 år gammal. På våren ådrog han sig en förkylning »genom en linneömsning i 36 graders värme» som han själf uttrycker det i ett brev. Sedan ville det ej bli riktig bra igen. Den 5 juni uppräknade han symptomen på sitt onda. »Mer än vanlig svettning, matthet, malaise, andtrutenhet, feber, urin helt mörkbrun, laxativer verkat nästan intet. Se där! !!» Brevet bli allt kortare, endast några rader för att meddela vännen växlingarna i hälsotillståndet. Det sista daterade (av den 30 juni) må meddelas i sin helhet. Det lyder:

»Jag mår mycket, mycket illa och är i minutligt aftagande. Adieu min gamla krigs- och revolutionskamrat. Tack för den långvariga gemenskapen.

Georg Adlersparre.»

Först den 24:de september inställde sig emellertid döden. För kännedomen om de sista månadernas avtynande är man hänvisad till brev från sonen Carl August till Nordenfeldt, som nu publicerats av Lotten Dahlgren. Då han meddelar dödsfallet, sker det med följande om den djupaste sonliga beundran vittnande ord: »Han dog den 24:de kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten, lugn och stor som han lefvat. Han log åt döden i döden och övervann den, säg det åt hans vänner.»

Var han verkligen en stor man? Den historiska vetenskapen har väl i viss mån kommit hans hjältegloria att blekna liksom så mången annans, men kvar står dock, att han var en man, som, för att citera en av hans senaste biografers ord, »utförde en stor handling i en stormig tid» eller, för att begagna ett uttryck av honom själf, »i en stor faras stund vågat allt vad människan är kärt» för att rädda sitt fosterland från undergången.

Ett föregivet Metta Rosenkrantz-porträtt.

Av William Karlson.

På Skarhults slott i Skåne hänger ett porträtt i olja på duk av en dam i knäbild fas till vänster med högra handen stödd på ett bord och kokett spretande med lillfingret. Traditionen har döpt henne till Metta Rosenkrantz, rätt naturligt, då dennas namn är nära förbundet med slottets byggnadshistoria och porträttet är det äldsta på slottet. Metta Rosenkrantz var första gången gift med Sten Rosensparre till Skarhult, som dog 1565, och andra gången med rikshovmästaren Peder Oxe till Gisselfeld. Hon var född omkring 1530 och dotter till riksrådet Olof Rosenkrantz och Ida Munck samt avled 1588. Hon var en mäktig kvinna och deltog med liv och intresse såväl i sina gårdars skötsel som deras bebyggande. Det var hon, som till största delen lät uppföra Vallö ståtliga slott på Själland. På Gisselfelds slott hänger ett porträtt av henne i halvfigur fas med händerna i den för tiden vanliga posen — korsade på magen. Vem som utfört detsamma är ej bekant. Måhända kan det inrangeras i serien av de arbeten, som Gemperlin, Tyko Brahes hovmålare, utförde i Danmark. Det är i varje fall ett samtida porträtt. Hon är iklädd en dräkt — klänning och huvudbonad — av typiskt 1500-talssnitt.

Samma dam skulle enligt traditionen vara framställd å tavlån på Skarhult. Så kan emellertid icke vara fallet. För det första är likheten mellan den verkliga Metta Rosenkrantz, sådan Gisselfeld-porträttet visar henne, och porträttet på Skarhult ej så påtaglig. Detta skulle man dock kunna föra på de olika målarnas konto, alltså beroende på deras större och mindre förmåga att träffa porträttligheten. Vidare kunde man också skjuta skulden på de olika åldrar, i vilka hon målats. Skarhultsporträttet skulle i så fall återgiva hennes drag i yngre år. Dessa synpunkter kunde man möjligen anlägga, om ej ett annat moment utgjorde ett absolut jäv för påståendet, att Skarhultsporträttet framställer Metta Rosen-

krantz. En sådan klädedräkt, som detta porträtt visar, har Metta Rosenkrantz aldrig burit. Hon dog som nämnt 1588, och denna dräkt visar ett mod, som uppträder först flera årtionden senare. Det urringade livet med de halvlånga ärmarna, de uppvikta manschetterna och den nerliggande kragen av vitt linne och spetsar har för visso aldrig ingått i Metta Rosenkrantz' garderob. När de kommo på modet, hade fru Metta redan femtio à sextio år bidat uppståndelsens dag i sin grav under golvhällen i Skarhults kyrka.²

Ej heller kan man gärna tänka sig den förklaringen, att här kopierats ett äldre porträtt av henne, varvid hon skrudats i en dräkt, modern i kopistens livstid. En sådan förklaring verkar sökt och osannolik och skulle väl endast tillgripas, om man till varje pris ville hava Skarhults-tavlan till ett Metta Rosenkrantz-porträtt.

Vem är hon då, som för en sen eftervärld fått gälla för att vara en avbild av den mäktiga Metta Rosenkrantz? Vi skola rådfråga den genealogiska litteraturen. Av denna underrättas vi om, att Metta Rosenkrantz hade en sondotter Brita, som blev i äktenenskap förenad med Corfitz Rud till Enggård och Sandholt. Han var son till Erik Rud och Anna Hardenberg samt blev danskt riksråd och »Lensmand» på Hindsgavel och Mariager kloster. 1632 avled han, och tretton år senare följde honom hans änka i graven. De hade en dotter Metta — förmodligen uppkallad efter den stora Metta — vilken sedermera blev gift med Nils Trolle till Trolleholm i Danmark. Denne var född 1599 och fick en särdeles vårdad uppfostran. Vid upprepade tillfällen företog han utländska resor och gjorde då längre eller kortare uppehåll vid flera universitet, bl. a. i Padua, där han immatrikulerades 1621. Ett par år tjänstgjorde han som hovjunkare hos Christian IV, vilken han även en tid åtföljde i trettioåriga kriget. 1634 blev han »Lensmand» på Köpenhamns slott, som han lämnade 1641 för att övertaga samma ämbete i Roskilde. 1645 utnämndes han till riksviceamiral, men kom som sådan aldrig att spela någon större roll. Efter Hannibal Sehested kallades han 1651 till ståthållare i Norge, vilken befattning han innehade ända till 1661, då han återvände till Köpenhamn, där han dog 1667. 1624 hade han ingått äktenenskap med Metta Rud, som avled i barnsäng redan 1632. Genom detta giftermål kom han i besittning av Skarhults slott och gods. I fyra år gick Nils Trolle som änkeman, tills han 1636 trädde i nytt äktenkap med Helle Rosenkrantz, dotter av Holger

² Metta Rosenkrantz' stoft flyttades sedermera till Vor Frue kirke i Köpenhamn och nedsattes vid sidan av Peder Oxes.

DET FÖREGIVNA METTA ROSENKRANTZ-PORTRÄTTET PÅ SKARHULTS SLOTT.

Axelsson Rosenkrantz till Glimminge och hans hustru i första äktenskapet, Lene Gyllenstjerna till Bjersgård.

Skulle det möjligen kunna vara denna Metta Rud, gift Trolle, som står för oss i det förmenta Metta Rosenkrantz-porträttet på Skarhult? Det synes mig knappt troligt, ehuru man ju i så fall blott hade att räkna med en förväxling av släktnamnen i traditionen. Porträttets dräkt tillhör nämligen icke ens Metta Ruds livstid. Först på 1640-talet kommer den på modet. Den har visserligen hårt åtsittande liv, men den saknar den »Weiberspech»-kudde, som förekommit under de närmast föregående årtiondena och vidgat figuren avsevärt. Klänningens framsida har ännu en infälld blomstrig våd och bandrosetter å livet. Omkring halsen och utöver axlarna breder sig en rundad, lätt stärkt krage av vitt, tunt linne och spetsar, som lämnar halsen fri och framtill sammanhålls av en bandrosett. De halvlånga, vida ärmarna ha nedtill en bred, halvstärkt manschett av samma material som kragen. Omkring midjan hänger den sedan gammalt brukliga guldkedjan av grova länkar, som ursprungligen uppbar diverse nödvändighetsartiklar, såsom handspegel, penningpung o. s. v. Handlederna prydas av breda guldlänkar med spännen. Frisyren med det slätkammade håret och knut i nacken är den typiska vid denna tid och återfinnes ofta, särskilt å holländska porträtt och genremålningar. Frans Hals och Gerard Terborch t. ex. ha målat damer i denna dräkt och frisyra. En till sitt snitt liknande dräkt bäres av grevinnan Beata De la Gardie (f. 1612, d. 1680) på ett porträtt av J. Elbfas, som hänger på godset Kolck i Livland.

Som redan nämnts avled emellertid Metta Rud i barnsäng redan 1632 och upplevde alltså aldrig det nu ifrågavarande modet. Här skulle det dock kunna tänkas, att ett redan befintligt porträtt av henne kopierats och ikläts en modern dräkt. Tidsskillnaden är ju i detta fall blott ett tiotal år. Porträttet är dock för levande och fyllt av friskhet och karaktär, för att man någonsin skall kunna tala om kopia. Det måste vara ett original, utfört av en framstående mästare med modellen livs levande framför sig. Vi stå då åter inför spörsmålet: Vem framställer porträttet?

Skulle man till äventyrs kunna tänka sig, att porträttet framställer Brita Rosensparre? Näppeligen! Hon var född 1586 och hade alltså vid den antagliga tiden för porträttets utförande nått en ålder av cirka sextio år. Så gammal har porträttets modell icke varit. Nej, det ligger en annan möjlighet närmare till hands. Kunde man icke tänka sig, att porträttet återgiver dragen av Helle Rosen-

krantz, Nils Trolles andra gemål? Även i så fall skulle en namnförväxling hava ägt rum i traditionen, men denna gång gällande förnamnet. En dylik förväxling är måhända sannolikare. Det synes mig, som denna sista förmodan rörande den avkonterfejades namn skulle vara den mest antagliga. Den avporträtterades ålder är ganska svårbestämbar. Hon kan vara 20 men också 30—35 år. Sannolikt är porträttet utfört på 1640-talet, men under alla förhållanden före 1651, då Nils Trolle tillträdde ståthållarbefattningen i Norge. Hans hustru hade vid det laget hunnit en ålder av 37 år. Det är dock icke åldern ensam, som faller utslaget till förmån för denna datering. Även frisyren spelar härvidlag, som redan påpekats, en roll. Under 1650—60-talen började damerna uppträda med lockar över pannan och vid tinningarna. Sådant förekommer ej å Skarhults-porträttet. Som ett ytterligare stöd för antagandet kan påpekas likheten mellan damen å Skarhultstavlan och Helle Rosenkrantz, sådan hon är framställd tillsammans med sin make å dubbelporträttet på Fredriksborgs slott i Danmark.

Slutresultatet av undersökningen skulle alltså bliva, att porträttet sannolikt framställer Nils Trolles andra hustru Helle Rosenkrantz. Tänkas kan ju visserligen, att den avkonterfejade varken framställer den ena eller den andra av de nämnda damerna utan helt enkelt en obekant, som av traditionen påbördats den mest kända slottsfruns namn. Men skall porträttet framställa en Rosenkrantz, så måste vi närmast antaga att det är Helle Rosenkrantz, gift Trolle.

Axplockning ur en gammal stambok.

Av L. W:son Munthe.

För omkring 30 år sedan berättade en min fränka, att hon nere i Karlshamn, där hon kort förut varit och gästade en gemensam släkting till oss, av denna fått veta, att en från gården Gustafsborg strax norr om staden härrörande gammal stambok snart skulle jämte en del andra saker gå under klubban, och att i denna bok åtskilliga av vår släkt bland många andra inskrivit sina namn jämte längre eller kortare intryck av besöket på gården. Jag bad henne då genast styra om att boken inropades för min räkning, men gjorde hon sedan detta på så sätt, att hon själv köpte den och därpå gav mig den i present. Sedan jag sålunda fått dyrgrifen i min ägo, gick jag oförtövat igenom den och fann då mycket riktigt bland skribenterna i densamma åtskilliga av min egen släkt, men också många andra mer och mindre framstående personer, varför jag började fundera på att skriva ihop något om den märkliga boken. Därav blev emellertid intet. Boken blev undanlagd och först nu, 30 år efteråt, har den åter vid ordnandet av ett släktarkiv kommit fram i ljuset. Jag gick då igenom den för andra gången och tyckte mig även nu finna, att den innehöll ett och annat, som kanske kunde vara av intresse för Personhistorisk Tidskrifts läsare, varför jag härmed vågat sätta min första avsikt i verket.

Stamboken härstammar, som sagt, från egendomen Gustafsborg, naturskönt belägen strax norr om Karlshamn invid Mieåns strand. Denna egendom, om vilken Daniel Djurberg i sitt »Geografiskt Lexicon öfver Skandinavien» (Örebro 1818) säger: »en Skattegård uti Asarums Sockn i Bleking, består af 0,4 Mantal, äger 22 tunnors utsäde, särdeles wacker åbyggnad, ladugård af sten, kostbar trädgård försedd med utländska träd och et wackert orangeri», ägdes åtminstone från slutet av 1700-talet av brukspatronen och riddaren Petter Fredrik Duwell, vilken med hustru och barn också bebodde densamma.

Om denne Duwell och hans släkt har jag ej ännu lyckats få reda på mer än följande. Han var född i Karlshamn 1749 och son av handlanden därstädes Christoffer Duwell (f. 1715, † 1788) och Brita Cecilia Hackaert († 1788) av en gammal Karlshamns-släkt, samt dog 1825. Hans hustru hette Ulrica Klintorph, som också tillhörde en gammal Karlshamns-släkt, och med henne hade han åtminstone ett barn, sonen Christoffer, som var född i Karlshamn 1778, blev student i Lund 1793 och tog juridisk examen 1794, men övergick sedan till köpmannayrket och blev handlande i Hamburg, där han tyckes hava dött. Petter Fredrik Duwell hade också en broder, Adolf Wilhelm (f. 1766, † i Ronneby 1828), som blev handlande i Norge och i sitt gifte med Antoinette Örn († 1819) hade sonen Johan Henrik, som var född 1799 i Laurvig i Norge, men år 1815 kom i Växjö skola. Ja, detta är allt vad jag för närvarande vet om släkten Duwell.

Sedan brukspatronen, förmodligen efter föräldrarnas död 1788, kommit i besittning av Gustafsborg, började han rusta upp det samma utan och innan, och i besittning av förmögenhet, stor arbetsförmåga och mycken smak lyckades han så småningom få gården omdanad till ett sannskyldigt »paradis», som mer än en av stambokens skribenter kallar den. Manbyggnaden, som Djurberg ju säger var »särdeles vacker», inneslöt bl. a. ett välförsett bibliotek och ett musikrum, ty brukspatronen var både boksynt och musikalisk, och den omgavs av en utomordentligt praktfull trädgårdsanläggning med tillhörande växthus och av en nyanlagd park, som synes hava blivit synnerligen välordnad och rik på sällsynta träd och buskar. Det var just denna trädgård och park, som i förening med ägarens stora gästfrihet och tillmötesgående drogo så många besökande, höga och låga, män och kvinnor, svenskar och utlänningar till Gustafsborg, där alla mottogos med samma aldrig sinande välvilja.

Trädgårds- och parkanläggningarna synas först 1802 hava blivit fullt färdiga och utväxta, ty med det året börjar stamboken. Denna är i stor tvärfolio, inbunden eller rättare ominbunden i ett helt tarvligt band, samt innehåller 44 mer eller mindre tättskrivna blad och 17 senare tillagda, av vilka dock blott det förstas ena sida kommit till användning. Beklagligen har boken någon tid varit i mindre pietetsfulla händer och saknar därför varken sönderrivna blad, bortklippningar, överstrykningar eller andra spår av klåfingrighet, men i det stora hela är vad som ursprungligen skrivits dechiffererbart, om än ibland ganska svårtytt, varjämte det ofta

nog varit med mycket besvär förenat, ja ibland omöjligt att med säkerhet avgöra, vilka de olika skribenterna i själva verket varit, ty i de allra flesta fall hava dessa ej bifogat någon som helst titel eller antydning om sin ställning i livet.

Till en början utgjordes de besökande till övervägande del av Karlshamnsbor och resande från omnejden samt grannstäderna Karlskrona och Kristianstad, ävensom av till Karlshamn ankommande örlogs- och handelsfartygs befäl samt av de sistnämnda fartygen medförda passagerare; men allt eftersom ryktet spred sig om det vackra Gustafsborg och dess lika välgörande, gästfria och förekommande, som gemytliga, enkle och anspråkslöse ägare, vilken gick »klädd i sin hemväfda randiga rock och väst», kommo de besökande allt längre ifrån. Åtskilliga av dem, synnerligast de, som voro flera i sällskap, inskrevo endast sina namn eller initialer i stamboken, men i allmänhet tillades dock en längre eller kortare betraktelse över ställets skönhet och ägarens sympatiska person, och detta gjordes ej sällan på vers, som ibland voro bra, men mången gång blevo sannskyldiga pekoral.² Den gamla satsen att då man särskilt bemödar sig om att vara kvick, resultatet ofta blir motsatt, besannas på mer än ett ställe i boken; och alldeles som man nu för tiden på ett bröllop ofta får höra likalydande telegram, finner man här, att den skrivande helt ogenerat använt sig av en föregångares uttryckssätt eller också nöjt sig med ett citat med eller utan citationstecken.

Vanligen har svenska språket använts, men många landsmän ha begagnat sig av latin, tyska eller franska, ja av runskrift eller sifferchiffer. Även noter med tillhörande text förekomma, och en och annan har tillgripit pensel och färger eller ritstift. De besökande utlänningarna, vilka småningom blevo alltflera — särskilt tyskar och engelsmän —, ha naturligtvis begagnat sig av sina egna språk, och man påträffar sålunda, utom de tre vanliga kulturspråken, både norska, danska, holländska, italienska, ryska, finska etc., ja även latin och hebreiska. Jag skall nu omnämna en del av de tusentals personer, som i stamboken tecknat sina namn eller

² T. ex. då »C. F. H.» den 7. juli 1803 skrev: »Beklagligt nog at alla träd stå utom löf män däremot säd tychs hjelpa up hvad felar i trädgårdens alla delar»; och Norrköpingsgrosshandlaren *Sven Schottes* betraktelse den 6. aug. 1805: »Ju angenämare man finner Gustafsborg, ju mera känner man förlusten af Ägarens frånvaro»; och *Nicklas Backmans* den 23. april 1806 undertecknade svärbegripliga tirad: »Egdoms Herren af detta stelle hvisat Des förhåpning och Glädie på andra sidan om Grafven hvarest och läfwas et Paradis»; och den prästvigde hovrättsauskultanten *Nils Svenssons* slutsats: »Man nogsamnt här af Röner den detta Bygdt ähr snillets söner»; andra dylika snillefoster att förtiga.

initialer, samt därvid även meddela de intryck av besöken på Gustafsborg, som de samtidigt inskrivit, men vill jag då först påpeka, att all stavning, även den felaktiga, och skiljetecknens ofta oriktiga användande stå för vederbörande skribenters egen räkning.

Som jag ovan nämnt började boken användas 1802, men det första namn, som då möter oss, är dock icke, som man kanske kunnat vänta, brukspatronens, ty varken han själv, hans hustru eller sonen har skrivit i den, utan det är Blekinge läns hövding *Anders af Håkansson*. Den 21. juli skriver nämligen denne: »Vacker Natur, underhjelpt af konst och smak utmärka — Stället. Idoghet, Wälgörande och Wänskap — Ägaren. I förening med desse hvile Glädje, Lugn och förnögsamhet under detta tak och pryde Parken»; och därunder har hans hustru, f. *Fehrman*, skrivit: »Wänskap och tilgifvenhet leder dens hand, som nu tecknar *Carin af Håkansson*.» Här bredvid har kamreraren i Allmänna Brandförsäkringsdirektionen, sedan kammarrättsrådet m. m. *Carl Christopher Munthe*, som då hälsade på släktingar i Karlshamn, skrivit: »Stället är vackert och ägaren rar — Som menisko vän han lefver på jorden — Jag önskar dess välgång till senaste dar — Af hiärtat och ej blott i orden.» På samma sida förekomma vidare ägarens frände *H. Hackaert* (»Frid och hälsa åtfölje ägarens hela lefnad»); en viss *G. W.* (»Må Glädjen alltid bo i denna ljufwa Hydda och alla Werldars Gud Dess Ägare beskydda»); auditören *Gustaf Billberg* (»En säll och förnögsam Lefnad, tillönskas Ägendoms Herren och Dess Värda famille»); lagmannen i Blekinge *Olof Magnus Sanderskiöld* (»Din konungs Nåd, Nationens agtning; Njut värde Medborgsman, min Wänskap Dig tilhör»); m. fl. På de närmast följande 4 sidorna påträffas riksbanksfiskalen och sekreteraren vid Justitieombudsmansexpeditionen *Peter Andreas Peterson* (»Om något ställe är vackrare än Gustafsborg, finnes ingen gladare värd än dess nu varande ägare»); *Theodor Fornander* (»Ställets skönhet prisar anläggarens idoghet och smak — Jag prisar jämte dem med lika liflighet ägarens egenskap af en gracieuse vän, och önskar honom en glad ålderdom»); *Sophie Wahlgrén* (»Mätte ägaren til denna vackra, med smak anlagda parque, länge njuta den förnöjelsen, härigenom procurera sina vänner ett nöje som i dag en okänd med liflig glädje rönt»); assessorn, sedan vicepresidenten *Johan Magnus Crusenstolpe* (»Man har länge trott at blott et enda Paradis funnits på jorden; men detta ställe lemnar skjäl till fullkomlig öfvertygelse at flera än ett åtminstone nu finnas»); *A. E. Hellman* (»Den Lyksalighet man syponerar warit

i Paradis som stället liknar önskas vår werd och werdina med tilläg att det så blir Beständit Så blir dens önskan upfylld som alltid finnes tilgifven Wen»); häradshövding *Peter Johan Fischerström* (»Vänskap och släktskap tillhopa, fördubbla mina önskingar för Ägaren — och Stället»); *H. Cesar* (»Pressé d'ecrire quelquechose dans ce livre & ne sachant quoy, je me contenti d'y mettre mon nom desirant que l'hote de la Maison se rapelle longtems du moy»); överstelöjtnant mekanikus vid Amiralitetet *Jonas Lidströmer* (»Den som giordt sig så utmärckt för medborgerliga dygder kan räkna på allas högackning»); rådmannen *Jean François Renaud*, som var född fransman och stor blomsterälskare (»O Gustafsborg, täcka lustställe! de liufiga stunder jag i sällskap med din älskvärde ägare hos dig flere gånger åtniutit, skall jag alltid räkna bland de lyckligaste af min lefnad»); överstelöjtnanten *Georg Fredrik Améen* (»Smak och kostnad har täflat för at göra Gustafsborg til en ypperlig minnesvärd för Ägaren»); amiralitetssekreteraren *Johan Alm* (»Att fara till Rom och ej se Påfven, är ingen synnerlig förlust. Men den som reser till Carlshamn, och ej beser Herr Bruks Patron Duvells trädgård förlorar mycket»); teol. dr *Anders Lars Fahnehjelm* (»Här är godt att vara»); biskopen i Lund *Petrus Munck* (»Vive Deo, dum vivis adhuc, Num vivere mundo mortis opus»); prosten *Johan Carl Morell* (»Visst är den Man Sitt Samfunds vän, — Som delar winsten af sin möda — Att Landet odla, Folket föda — Och sprida kring välsignelsen. — Nå önskom då vår vän Duvell — Sitt arbets frugt att ömnigt skjörda, — Att Växte Gifvarens nåd få wörda — Långt in på Höstens sena qväll»); löjtnanten *Axel Ekstedt*, sedan adlad och hovstallmästare (»De L'amitié vrais et constante — Vous emportes les Souvenirs — mais pour gouter ses vrais plaisirs — cet ici que tout mes rapelles»); borgmästarinnan *Mariane Dorothè Münter*, f. *Hoffmeister* (»At wett och än förtjenster finnes — man straxt utaf Ert namn påminnes, — Mån något då mer rättvist är — änn at för Er jag högsta Äktning bär?»); brukspatron *Birger Fredrik Rothof* (»Ej konstens upror här uppå naturen vinner — Man blott den ena stödd utaf den andra finner»); överstelöjtnanten vid Örlogsflottan *Peter Andreas Ebbeltofft*, som en månad senare adlades med namnet *Psilanderhjelm* (»Tiden är för kort, att rätt skåda Ägarens, både arbete och goda urskillning att förskjöna Naturen»); och många flere, som alla gjort sina besök under 1802.

De första, som kommo 1803, voro franska republikens minis-

ter i Sverige baron *Jean François de Bourgoing* (»le vendredi 8 avril le soussigné a passé avec Mr Du Well quelques minutes seulement et commendé par ses affaires qui lui [oläsliga ord] il s'est éloigné avec beaucoup de regret mais avec l'espoir de revoir bientôt l'estimable et utile patriote suédois qu'il a été obligé de quitter si rapidement») och med honom *Alexandre Suremain* (»Le soussigné a quitté avec regret cette demeure emportant avec lui le désir de la revoir bientôt») samt kammarmusikus *Bernhard Henrik Crusell* (»Undertecknad, som haft den äran at med Hr Ministern Bourgoing bese detta sköna ställe, har äfven delat dess saknad och hopp»). Sedan gästades Gustafsborg under detta år bl. a. av fil. mag. och tullförvaltaren *Carl Davidsson Tribler* (»Beati Possidentes»); kyrkoherde *Abraham Petersson*, som skrev ett citat ur Horatius; brukspatron *Carl Schröder* (»Till vår Duvells tillgifne bröder, sig räknar också Calle Schröder»); majoren *Fohan Wilhelm Gyllenskepp* (»Detta ställes embellerande förtjänar, Dess åskådares upmärksamhet samt attentjon för Dess Egare»); *K. Carlheim* från Helsingör (»Naturen forened med Kunst, og Giestfrihed med ukonstled vænskabelig bemödende findes på detta udmærkte skiønne Gustafsborg. Sælvstændighed og Sælvtilfredshed være dine Ejeres belønning for siin Vænskabelighed og udviiste artighed»); *M. C. Klintorph*, sannolikt en kvinnlig släkting (»då iag den första Juni kom — en lustgård at beskåda — iag genast då det nöiet fan — at önska wänner båda — at de som Adam Eva må — uti sin lustgård grönska få — så länge gud behagar»); »*Justitia Amans*» (»Gustafsborg vittnar om en lycklig förening af naturen och konsten, Ett värdigt vahl af föremål för Patriotisme, ospard möda och kostnad. Må Ägaren af Gustafsborg — Där njuta lugn och aldrig sorg! — Med vandrarn dela ljufva stunder — I dessa Grottors vackra lunder»); ryttmästaren *Carl Axel Silfwersparre* (»Den med Naturen täflande konsten beundras»), och hans hustru *Ulrica Eleonora, f. Lovisin*, (»Ställets skönhet samt Ägarens smak förtjenar upmärksamhet»); kammarherren »med nyckel» hos prinsessan Sophia Albertina *Carl Henrik Wachsclager* (»Vive Duvell et vive heureux Ton coeur bienfaisant le merite et c'est le desir sincer de Ton Ami»); *J. M. H.* (»Jag altid gläds åt andras lycka, — Fast jag är född at gå vid Krycka»); pastor *Pehr Fohan Ruth* (»Sis felix operæque diu mercedes fricare, Delicium Patriæ, Conjugis atque Dei. — Han njute glad sin mödas fruckt: mång sälla dar. — Sent saknas en god Patriot, god Kristen, Man och Far»); presidenten greve *Samuel af Ugglas* (»Etiam

in tutis vigil») med sonen *Pehr Gustaf*, då kornett, sedan »En af rikets herrar», och dottern *Helene Charlotte* (»Mediis tranquillus in undis») samt deras kusin [?] *Charlotte Wittfoth*; ett större sällskap från Karlshamn, *Malena Broms*, f. *Sorbon*, *Ulrica Eleonora Nordberg*, *Margaret Sophie Corvin*, *C. Marie Sorbon*, *Helene Sophie Munthe*, f. *Sorbon*, *Marie E. Schagerström*, *J. H. Sorbon*, *Christina Margaretha Richert*, f. *Bergendahl*, *Maria Malmström* och *Catharina C. Sunesson*, vilka alla endast skrevo sina namn; kamreraren *C. Mengel*, far till den bekante »Göran» (»Naturen, Odlad af Smaken, ger Belöning åt Ägaren, och Nöije åt Åskådaren»); lagmannen *Jacob Henric Kugelberg* (»Lycklig den, som af ömt hjerta wil och förmår bidraga til andras wäl och nöijen»); fru *Marie Gustafschöld*, f. *Fischerström*, med sina döttrar *Hedda* och *Eleonore*, vilka »med mycken förnöjelse» tecknat sina namn; *Christina Elisabeth Lindahl* (»För snille och för smak för nyttigt tidsfördrif — då du af arbet trött din hvila detta blif — du aldrig ångra skal den tid du där til länar — lät banas dygdens väg och til upmuntring tjänar»); *Sophie Berggren* (»Poième ej falli på min lott — män ägaren önskar jag alt godt»); *Charlotte Sunesson* (»Natur — din fågring ögat prisar — — och hjertat njuter glädjen af dess åskådande»); och kommerserådet *Carl Johan Humble* (»All sjelf begärlig sälhet och wälgång tillönkas Ägaren ock des wärda Familie af en tilgifwen wän och tjenare»).

Härjämte hade även Karlshamns borgmästare *Carl Magnus Munthe* med två sina söner, *Sven Abraham*, 16 år, och *Carl Fredrik*, ej fullt 9 år, under 1803 gästade Gustafsborg, men på den föstnämnde måtte besöket ej verkat upplivande, ty han skrev i boken. »Lifvet, dess niutning, — allt leder till Döden, derföre Täck på Döden!!!» samt upplyste dessutom, att han var »54 år gammal». Förmodligen fördystrade den smärtsamma förlust, han året förut gjort, i det ej mindre än 3 av hans 9 barn då dött, ännu hans sinne; men han hade ju ännu 6 barn i livet och fick ytterligare 4, innan han 1809 avled. Gossen *Carl Fredrik*, blivande tullförvaltare, ville tydligen visa, att han redan var hemma i engelskan, ty han skrev: »How great if good is Man», medan den äldre brodern, *Sven Abraham*, som året därpå tog studentexamen samt slutligen blev statsråd och president, ritade och färglade ganska väl och prydligt en draperibehängd barocksköld, på vilken han skrev följande citat ur Leopold: »Gör godt, var nyttig, lef i dina mödors minne — Så skall Du af Din dygd, och landsmäns aktning stödd — Gå ålderns dar emot med oförkrossadt sinne —

och dödens utan blygd at hafva varit född», och därjämte tillade han helt anspråkslöst på ett av en amarin buret blad: »J'ai fait ce que j'ai pu, mais pas ce que j'ai voulu.»

Samtidigt härmed ha bröderna *Severin* och *Carl Lorich* gjort var sin ståtliga halvsidesplansch. Den förre, som då var ung officer och sedan blev överstelöjtnant samt chargé d'affaires och generalkonsul i U. S. A., har målat ett kapsejsande skepp, och den senare, som var med. stud., tvenne gudinnor, Ceres och Pomona, i en av lejon förspänd char, under vilken skrivits: »Natura beatis Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti. — Claudium.» Vidare har under ett väl målat örlogsskepp samt några smärre farkoster, skrivits: »Då yrsla, våld och tyranni — Så många andra orter öda — Må lugnet här beständigt bli — Och sällheten här öfverflöda. — Blif Ägare så lugn, så fri från sorg, — som önskan redlig är utaf *Peter Adolf Borgh*»; och slutligen står på en ritad, utsirad pelare: »Uprest den 4 Nov. 1803 af *Michael Thesmar*», som var fänrik vid Drottningens livregemente.

Sedermera har i början av 1804 ytterligare några målade saker tillkommit, nämligen av *C. Bodell* en i gråblått hållen, välgjord karyatid, hållande en fackla, och under vilken står: »Lysten söker Vandraren Här Snillet, Smaken och Idogheten. Finner den Niuter, Mättas och Tecknar Dess Afbild. Nögd gifver Ägaren Urbilden och finner sig Belönad»; Blekinge vapen (har dock blivit en gran och utan kronor) på en blomstersirad pelare, på ömse sidor om vilken står en kolonn med inskrift: »Den Wärdige Medborgaren är alltid en Pelare för Staten. — *Brite Sophie Paulsson* 1804 Martii den 12:te» på den ena och »Den som arbetar för Allmänt väl är tillika et stöd för Den Enskildes Bästa. — *Christ. Pet:r Paulsson* 1804 Martii den 12:te» på den andra; en offereld på en fotställning, bredvid vilken skrivits: »Den boning der jag vila får — må ingen Konstig grafvård pryda — der Smickret uti Jernets spår — mitt lof för werlden skulle tyda. — Nej — må den Urna bli förstörd — som sidst min aska innesluter — blott Vänskap vid min hugkomst rörd — i tysthet några tårar guter — Jag heldre denna heder njuter — än Marmorns kalla Vitnesbörd — *Carlstedt*»; och en pyramid med palmer på ömse sidor och en offereld framför samt med underskrift: »Bort Dese Rökverk Desse Pyramider som smickret skapar och fäfangan underhåller. Den Ädle Mannen Bevarar sitt minne uti sine Gärningar som Bestyrkes af Gustafsborgs Trädgård och Högachtas af *M. F. Bergelin junior*».

Detta år, 1804, har de besökandes antal i övrigt varit ganska

stort, och bland dem kunna nämnas *Ulrica Eleonora Corvin* (»At bruka tiden rätt och lifwet ej förstöra — Blott den som verkligt vis sin dag åt dygden ger — Som under ädla värf på sina plikter ser — Han lif och död och qual med styrka öfvervinner — Han med naturen går, han fridens vägar finner»); öfverste *Carl von Dannfeldt*, generalkonsul *C. Fuhlin-Dannfeldts* morfader (»Wie glücklich ist nicht der sterbliche zu nennen der an der Hand dieser schönen ländlichen Natur seine Tage daheim neben sieth und ruhig auf eine thätig für das Wohl seines Nebenmenschen ruhmvoll vollbrachte Laufbahn hinblicken kann»); majoren *Fon Stålhammar*, som endast skrev sitt namn; generalkvartermästare *Nils Rosenblad* (»Stränderna af Denna Lilla å, wittna om Carlshamns Industrie, och om Sveriges Hopp för Framtiden; Gustafsborg om Smak och Snille. Ensemblen om Nöijets och nyttans Förening»); häradshövding *Gustaf Boheman* (»Ej Sällheten beror af Öde och af Lycka, — at vara nöjd det är at vara säll, — Jag har sett lycklige på krycka, — Jag har sett lycklige i tjäll»); ryttmästaren *Fohan Georg de la Grange*, sedan friherre, generalmajor och landshövding (»Comme La Natur est belle, Quand L'art L'embelir — Ici le plaisir pure nous vient rejouir»); överstelöjtnanten frih. *Axel Gabriel Leijonhufvud* (»Den sköna okonstlade Naturen gaf planen; Den enkla goda smaken fattade och utförde den; gästfrihet och en förekommande wälwilja fördubblar dess värde»); *Eva Carolina Leijonhufvud*, g. m. landshövdingen greve *Carl Stellan Mörner* (»De l'art et du Gout le plus pur Toute la beauté, tout l'agrement — Fond de ce lieu, le plus beau de la nature — L'azile le plus charmant»); auditören *Arvid Wählin* (»Parkens fägring, Ägarens godhet, och vördade vänners möte, förvara ett gladt minne af Gustafsborg hos —»); greven och landshövdingen *Carl Stellan Mörner* (»Beröm — är öfverflödsvara, men tacksamhet en plikt, må jag då otvunget få tekna, at nervarande ägaren till denna angenäma lustpark är berättigad af Medborgares arkänsla — hvilken mera för andras nöje, än enskilt båtnad, här nedlagt så mycke kostnad i förening med smak och värksamhet»); hovgulddragaren och borgmästaren i Stockholm, den 60-årige *Carl Ernst Oldenburg*, som den 29. aug. skrev en högst märklig tirad (»Ägaren af detta stället värderar Konungen såsom Gustaf III son Samtelige Fålket älskar lika som ägaren af denna ägendom dess Konung»); *A. Gråberg* (»Skada at blott wid en förbi fart få beskåda en så tjusande Lustpark, hvelken witnar om ägarens stora Snille, Smak och Patriotism, måtte då ägarens frånwaro ej hind-

radt mig ifrån den äran och tillfredsställelsen at wördsammast betyga min Högacktning för en så ädel medborgare, hvars förtjenster säkert skola i et långt och värdigt minne bevara och omtala»); överfältläkaren vid Flottan *Carl Arvid Faxé* (»Den glade och den känslöfulle njuta i dessa parker. Hvilken tillfredsställelse har icke den välgörande ägaren af sin smak och sin möda»); konteramiralen frih. *Magnus Daniel Palmqvist* (»Gustafsborgs Lustpark förnöjer ögat, uplyfter Själén till sin och Naturens uphof, Ärar den värksamme och ädle medborgaren; O mitt Fädernesland! Mätte du äga många som — — —, Må han lefva länge — och dö stilla, En tacksam efter värld förvare dess minne — mera ärorikt och varachtigt än Cesars stoder. Sanning och värde den ende ära»); fröken *Marie Gustafschöld*, som skrev en vers på tyska; varvskommissarién *Nils Gustaf Rääf* (»Närvarande och kommande slägter skola Högächta ägaren af detta ställe, hvilken ej sparat kostnad eller omtäncka att försköna det. För Botanisten blir det likväl mäst intressant»); v. häradshövdingen och »Djurgårds Inspector» på Ombergs djurgård *Fan Modig*, som skrev en oläslig latinsk sentens; och amiralitetskamrern *S. C. Rehn* (»Alt hvad jag här ikring mig ser, — Naturens Wærk och annat mer — förkunnar både smak och snille — för mig som endast önska wille — at Egaren på GustafsBorg — må lefva nögd fri från all sorg»).

Följande år, 1805, började besöken redan den 15. febr., då en 19-årig fröken skrev i boken: »Fast stormen ryter och snön betäcker jorden Beundras likfullt detta stället af *Charlotte Stjernspets*.» Sedan tyckes dock ingen nyfiken ha kommit till Gustafsborg förrän den 25. maj, då åtskilliga officerare infunno sig, men de skrevo alla blott sina namn utom en, kapten *Pehr Hammarskiöld*, som tillade: »entsucht» (= entzückt). Och så kom så småningom den vanliga invasionen i gång och i dess tät ryske envoyén i Sverige *David Alopeus*, som skrev: »Les plus agreables souvenirs me resteront toujours de mes cources dans ces riantes contrées et une vive reconnaissance au propriétaire de cette retraite de son hospitalité et de sa amitié»; och sedan fortsatte en herr *J. Morgen* (»Må Gustafsborg altid flörera — Med Blomster Från i Secler flera»); bröderna grosshandlaren och friherren *Johan Albert Kantzow* (»I behold the Situation & Natur & Wonder deprived me the faculty of discribing my astonishment at the Beaty of Gustafsborg») och köpmannen i Lissabon *Carl Adolf Kantzow* (»Med hvad nöje njuter jag icke dessa Stunder hvári jag fådt känna den

älskvärda Ägaren af det vackra Ställe Gustafsborg»); den 20-årige fänriken *Johan Gustaf Sylwan* (»Lycklig den hwars lott har blifwet — Att lefwa nöjd och le åt lifwet»); *Eliza Falhberg* »a Creole» (»Here springs sweet smiling face is seen — And Nature smiles in beautiful green»); den till Sverige inkomne franske emigranten *Louis Marie Céleste, duc de Pienne*, sedan *duc d'Aumont* och pär av Frankrike, som 2 år senare gick i svensk tjänst såsom chef för »Le régiment du roi», vilket skulle uppsättas av »förbättrade» franska krigsfångar, överlöpare och emigranter, och vilket Gustaf IV Adolf ämnade till stomme för en hel fransk armé mot Napoléon, men som, då det den 25. maj 1807 överfördes till Pommern, ej räknade mer än 19 man. I stamboken skrev hertigen: »Etrangers, croyer moi si vous voulez jamais trouver la véritable hospitalité venez à Gustafsborg.» Vidare infunno sig fänriken *Axel Johan Lagerbjelke* (»Skiönhet och Smak vittnar om Ägarens Snille»); *Peter Jacob Hjelm* (»När så mycken Fägring och Fruchtbarhet Här — Den Idoge äro förlänta — Hvad Ära, hvad Härlighet har icke Där — Den Dygdige då att förvänta»); med. professor *Johan Henric Gistréen* (»Naturen prydde stället; Smak och flit ökade prydnaden. Mätte nöjet fullända den»); »*Sedmijskoy et Compagnie*» (»Je n'ai jamais trouver un plus grand plaisir, que dans cette endroit, pourquoi un grand Amateur de la Nature vous resteras toujours en Obligation, et dans toutes les pais ou q'il arivera, il se souviendreras toujours un des le plus doux endroit de Suede»); brukspatronen på Uddeholm *Jacob Gustaf Geijer*, som endast skrev sitt namn; kyrkoherden *Göran Johan Öller* (»Post nubila Phoebus»); *Joh. Lindahl* (»Om Paradis varit uti Nordisk rike, jag aldrig trodt det vackrare varit än jag sedt nu i Douvelska riket. dixit»); ryske översten *Burchard v. Berg*, som inom en i svart och gult inramad kvadrat skrivit: »Ein gute Freundschaftliche Aufnahme an einem fremdem Ort, läst dem Fremdlinge der Sie geniesst eine angenehme Erinnerung; — und die Empfindung der grösten Erkentlichkeit nimt er mit in seiner Heijmath [oder wo ihm das Schicksahl hinführt] gegen dem; der ihm solche erwiesen hat! — Ich habe Sie beij dem gütigen Inhaber dieser Hauses genossen, und empfehle mich hiemit seijne Freundschaft, und seinem Andenken»); samt *Joh. Schar, A. Frosterus* och *Carl Ljungholm* »i godt sällskap» (»Tres faciunt Collegium Publicanicum») och många flera.

År 1806 inleddes de besökandes rad av amiralitetsrevisorn *Vilhelm Anders Cimmerdahl*, som kom redan den 8. mars, varför han

utbrister: »Indbildningkonsten får ersätta hvad årstiden nekar», och majoren, slutligen landshövdingen greve *Axel Gabriel De la Gardie* (»Med nöje skall jag alltid påminna mig om höflighet jag njutit på det vackra Gustafsborg»); och sedan följdes dessa av *Stephen Scott* (»For the prosperiti of the Sweeds & that the Aliance between Russia, England & them may always exist will always be the wishes of — »); och därunder *Ellen* och *Adolphus Nordblad*, vilka tydligen ville visa, att också de kunde engelska (hon skrev: »If ever the Beauties of Nature and Art conspired to fill the Mind with Sentiments of Gratitude and Delight they are here elegantly combined», och han: »I there peacefull shades, may the Pcessor, reliving, from the Stage of active Life and secluded from the Turbulance of the world, long enjoy the contemplation Satisfaction of his past Services as a Christian, a Patriot and a Fellow Creature»); förste lantmätaren *Hugo Löhr* (Om lessnaden öfverväldigar dig, så besök detta Ställe, och du skall finna dig öfvervunnen af Naturens och Konstens mästerstycke»); den bekante publicisten fil. dr *Fohan Christoffer Askelöf* (»La vice seul est bas, la vertu fait le rang, et l'home le plus juste est aussi le plus grand. — Symbole: La nature et la raison»); rektorn, bibliotekarien och skalden *Nils Leonhard Spåk* (»Ja! Mera ärorik än någon marmorstod — Den stora bragder rest åt Segraren i striden — Är tacksamhetens tår ljuft helgad åt en god — Som banar andra väg till sällheten och friden»); *Henric Elmir Feansson* (»Sköna Park, som åt min Fosterbygd — Konstens och naturens fågring lånar, — Fordom, utan odling, utan skygd, — Nu, mitt tjusta öga du förwånar. — Glädjen — friden — följe i hans fjät, — Som den andre skapare fick blifwa, — Som blott lefwer för at återgifwa — Hwad han fått af Lyckans Majestät»); kyrkoherde *Lars Frost* (»Summa Voluptate vidi»); handlanden *Per Wandel Steenhoff* (»Memorabilior prima pars vitæ, quam posterior»); *R. C. Lagström* (»Jag kan ej detta blad med konst och granlåt sira — men endast önska Er att alltid lycklig blifwa»); hovrättsnotarien, sedan lagmannen *Adam Abraham Falk* (»Den som med egit wäl befordrar allmänt bästa och andras nöje, förtjenar hvarje redlig medborgares högaktning»); ett större sällskap från Skåne: den 76-årige hovjägmästaren frih. *Kiell Barnekow* (»En uppriktig och Trofast Broder önskar att alltid vara i den wärda vänskap till baka»), friherrinnan *Amèlie Barnekow*, f. *Ramel* (»En sådan värd ett sådant ställe kan aldrig glömmas»), överstelöjtnanten *Carl Eric Benzelstierna* (»Blant vänners antal räknas jag önskar få»), fröknarne *Charlotte Barnekow*,

Eleonore, Jeanette och Eva Benzelstierna samt löjtnanterna *Holger Otto* (»Bordt med bekymmer omsorg och gräl. — Sällheten födes att bo i Din själ») och *Henric Ludvig Rosencrantz* (»Vår Wård Han är den Bästa, — Han vet oss Alla Gästa»); v. häradshövdingen *Tor August Odencrantz* (»Den 12 juli 1806 är detta ställe sedt och beundradt af — —»); amiralen och En af rikets herrar greve *Claes Adam Wachtmeister* (»Här finner man det vackra Blekinge, med ägarens goda smak förenad») med sin 10-åriga dotter *Hilla Christine* och hennes guvernant *Betty Bromell*; den med sitt besök tydligen mycket belätne amiralitetssekreteraren *Magnus Mathias Abelin* (»Här bör man ge sig goda stunder — Ty alt är skönt omkring och källare fins inunder»); presidenten greve *Carl Johan Gyllenborg* (»Det är lycka då ett vackert ställe kommer i dens hand, som har smak och förmögenhet att göra det genom konst än vackrare»); amiralitetsassessor *Hans Henric Nätberg* (»Superba park, i dig mig tycks jag skådar ren — De sällas boningar i sjelfva Elyseen — Här konst och idoghet naturen öfvergår — Med rätta Store Kung [Gustaf III] ditt namn den bära får»); den utmärkte Växjörektorn *Benjamin Lundelius* (»Natur och konst förenade, förtjusa här en främlings öga som åt ställets ädle ägare och smakfulla anläggare rätt innerl. önskade all ljuf belöning från det höga») med sina disciplar, tre unga grevar *Mörner*: bröderna *Carl* (14) och *Knut Stellan* (12) samt deras kusin *Nils Gustaf* (13 år), över vilkas namn i boken rektorn skrivit: »Hereux ceux-ci qui peuvent vivre sans souci»; landshövdingen frih. *Johan Fredrik Liljehorn*, som endast skrev sitt namn; kyrkoherden *Per Nordin* (»Widsträckta natur! widsträcktare äro den odödliga förmågans gåfvor än dina. Fostrade af erfarenheten, ledsagade af ett högre ljus bjuda de senare: älska i konsten själens höjd och naturens prydnad; men använd ej en skärf för ögats nöje, som bättre delad blefve en större vinning och fleres bröd i ett njuggt fosterland: njut af medvetande och glöm ej att den verkliga sällheten endast är en oförtruten utöfning af det för menniskligheten mäst nyttiga»); artillerikaptenen frih. *Axel Leijonhufvua* (»Jag har här sett, betraktat och njutit hvad natur, konst och smak förskönat till förtjenst och nöie för ägaren»); och många andra.

Krigsåret 1807 började, vad Gustafsborg beträffar, med visiter där redan i mars av åtskilliga preussiska officerare (v. *Söhr*, *Schmidt*, v. *Wolche*, *Lagienski* och v. *Ragowski*), men de skrevo endast sina namn i stamboken. Senare under årets lopp kommo

åtskilliga andra tyskar, både officerare och civila (preussiske ingenjöröficern *v. Döhn* skrev den 21. juli: »Möge diese, freundliche Anlage stäts unverändert als ein Denkmal zur Ehre des gegenwärtigen Achtungswerte Besitzers erhalten worden») samt några engelsmän, bl. a. två sjökaptener från Hull, *John Rayner* (»May the Possessor of the Domain long enjoy, Peace, Health and Happiness») och *John Major* (»May the Peace Between England and Sweden Long Continue»).

Av svenskar, som detta år avlade besök på Gustafsborg, kunna följande omtalas: *Johan Carl d'Ailly* (»Här ser man Naturen, Konsten och Smaken. Detta bevisar Ägarens Hjerter och Snille»); juristen *Christian Jacob Sjöbohm* (Äfven jag tecknar i denna boken, med uppriktig önskan för Gustafsborgs ägares sällhet och wördnad för hans snille, smak och hjärta»); rektor *Samuel Johan Cavallin* (»En allmakts hand, ett Faders hjerta jag ser min Gud! i allt Du gjort»); kofferdikaptenen *Fonas Molin* (»Stället med all sin behagelighet är ändoch inte skönare än ägarens goda hjärta»); kammarkollegiikamreraren *Carl Fredrik Stråle* (»Berömvärd är all odling»); studenten *Pehr Neosander Anglin* (»Mätte Sällheten aldrig saknas en man, som nedlagt sitt arbete, uppoffrat sina mödor mindre för egen än för andras nytta och förnöjelse»); ett sällskap från Karlskrona: rådmän *Fonas Sylvander* och hans bröder *Gustaf* och *G. F.*, lantränkmästaren *Peter Johan Rönström* och hans hustru *Magdalena Catharina, f. Spelin, m. fl.* (»Åt förskönaren af Naturen af beundrare 26. juni 1807»); gymnasieadjunkten och skalden, sedan professorn och kontraktsprosten *David Aspelin* (»Du på hvilken detta hjerta tänker — bild af våren och af oskulden! — I hvar ros, som för mitt öga blänker, — känner jag dig, älskade! igen. — Derfor, då en gärd af konsten buren — denna lustpark fordrar glad af mig, — jag ej ser blott prakt af naturen: — i dess skönhet dyrkar jag och dig.»); överste *Rahm* med dottern *Lovisa Wilhelmina* samt *Sophia Windelia*, av vilka »anläggningen beundras»; kronobagaren i Karlskrona *Johan Anders Aspegren* (»Nyfiken gick jag hit, tillfredsstält gick jag härifrån — men det beröm är öfverflödigt, som gjöres af —»); änkegeneralskan *Catharina Maria d'Armfelt, f. v. Schantz* (»Meine gutten Wünsche begleiten den bewohner dieses angenehmen Orts, das er sein Leben in Ruhe und Gesundheit, sie zu bringen») och fröken *Anna Margaretha Härleman* (»Auch in der entfernung wird mir das andenken von Gustafsborg verevigt bleiben, möge des Besitzer desselbigen stedts dess Erden Glück zu theil werden, und in

diesen Irdischen Paradies des Lebens freuden geniesen»), vilka tyckas ha den 6. aug. kommit tillsammans från det då av fransmännen belägrade Stralsund, där den enas man och den andras far tjänstgjort; ett andra större sällskap: friherrinnan *Anna Margaretha Wrangel*, f. *Hamilton* (»Uti tacksamhet och gladt minne förvaras åtankan, af de förnöjda stunder, vi tillbringat på detta Vackra Ställe; hvars Ägare förenar den Gamla Svenska gjästrfriheten med tidehvarfvets Smak») samt fröknarna *Charlotte Lilliehöök*, *Charlotte v. Böhnen*, *Pauline v. Rosen* och *Christine Gyllenstorm*; Åboprofessorn *Gustaf Gadolin* (»Corporiæ, quam perdidit conjux carissima, salutis, ope et beneficio longæ peregrinationis et deligentes balneorum salinorum usus restituendæ spe destitutus, ad suos properans, languens, in hoc a doloribus immuni loco amoenissimo regemuit Duwelliani nominis usque a norropensibus factis amantissimus»); *Ch. G. Forssell* (»Io son stato qui, & mi meravigliato il gioco della natura & il gusto del Possessore al Gustafsborg»); grevinnan *Caroline Oxenstjerna*, f. *Wadenstierna*, som blott skrev sitt namn; överstelöjtnanten, slutligen generallöjtnanten greve *Hampus Elof Mörner*, den kände »Hampus Husar» (»Du Konstens och Snillets vän — Niut tid från Tid den Sällheten — at i Naturens ömma Skiöte — hvartill Du här är Stiftaren — gå Dina Önskningar till möte»); artilleriofficerarna *Otto Ehrenström*, *Stafs v. Post*, *Thomas in de Betou*, *Gustaf Westfeldt* och *Fredric Virgin*, som besökte Gustafsborg den 28. sept., och skrev då *in de Betou*: »Från krigets faror återkomne till vårt fädernesland, glömma vi ljuft de mödor som varit förknippade med våra skyldigheter vid åsynen af Gustafsborgs skönhet och behag»; åtskilliga andra officerare (*Nils Fredrik Westfeldt*, *Gustaf v. Axelson*, *Henric Sebastian Tham*, *Axel Ferdinand Westfeldt*, *Fredrik Osængius* och *R. Widbom*), som kommo den 1. okt. och då nöjde sig med att skriva »Beundrare af Gustafsborg»; kaptenen i Flottorne, sedan frih. och amiralen *Otto Gustaf Nordenskjöld* (»Her is A Good Lee in a hand Gale och bättre än att Convoijera Tyska Galleasser»); löjtnanten vid Mörnerska husarerna *Carl v. Ekensteen* (»Indem ich in, diesen Park trete, bin ich völlig an einer stürmischen Ostsee revangiert die mich wieder meinen Willen hier her trieb»); underlöjtnanten vid Amiralitetet, slutl. kommandören *Carl Lagerberg* (»On peut meler Les Champ Elisée dans ses reverie quand [on] a vue cette Jardin»); *Anton Warberg* (»Inunder måsigt Tak i detta tysta Tjäll, — Har kärleck dygd och sinnes lugn sitt läger, — Om du förackta kan

en ort för mig så säll, — Kom visa ett Palats som dessa Dygder äger»); greve *de Montrichard* (»Les honnêtes que j'ai reçu du propriétaire de ce lieu, ne s'effacerons jamais de mon souvenir»); kammarjunkaren frih. *Evert Fredric v. Saltsa*, slutl. överstekammarjunkare och greve (»La nature c'est un Liver ouvert: Hereux celoui qui en jouisse d'un Coeur Reconnaissant»); *Pierre Lagergren* (»L'art et La nature ensemble uniés s'attirent L'admiration de — —»); *G. A. Wollin* (»Konst och smak hafva ej blifvit sparade til Ställets förskönande, hvars pitoresqua fägring är intagandes»); och *C. G. Törnquist* (»Då ordning och flit göra samhället sält; — och Böljorna gny under alsternas Börda; — kan Odlarn sin åkers belönande fält — Sjungande skörda»).

Under 1808 gästades Gustafsborg av åtskilliga utlänningar, särskilt engelsmän och tyskar, men även schweizare och fransmän, bland vilka senare var ingen mindre än *Louis Antoine de Bourbon*, duc d'Angoulême, som den 22. juni d. å. skrev sitt namn i stamboken och som 1836 var »konung för en dag», i det han då efter sin faders död lät sitt hov hylla sig som Ludvig XIX. Han åtföljdes dels av *E. Cormier*, »prêtre chapelain de S. A. R. M:gr Duc D'Angoulême», dels av översten *Fredrik Reutersvärd*, som skrev: »var här på det vackra Gustafsborg med H. K. H. Hertigen af Angoulême den 22 juni 1808, och blef rätt glad att få göra ägarens bekantskap».

Bland övriga besökande svenskar under detta år märkas den berömda läkaren *Hans Christoffer Kewenter*, som nöjde sig med att skriva den ur Virgilius hämtade strofen »Olim meminisse juvabit»; *Rosenmüller*, troligen kornetten, sedan överstelöjtnanten *Jean Michaël* (»Jag högaktar alltid den som med en sund smak vet förhöja Naturens skönhet»); majoren *Jon Stålhammar* (»En glad hugkomst sedan 4 år tillbaka»); majoren, slutl. hovmarskalken frih. *Wollmar Wilhelm Wrangel v. Brehmer* (»passerat en angenäm stund»); kaptenen, sedan majoren *Gustaf Adolf Ulf sax* (»Buty are unied with art at Gustafsborg»); krigsrådet *Carl Fromhold Johan v. Greiff*, som endast skrev sitt namn; *F. Stähle* (»O Ljufva Wackra Ställe må oförgängligheten bli Din lott att Efter verlden kan få skåda Detta Praktfulla Ställe och dervid alltid påminna sig den värdige och ärans värdige ägaren»); *Th. Mandorff* (»O du förtjusande Nejd af denna Trägård måtte du länge grönska och växa och din värdige anläggare länge med hällsan få lefva med dig»); överstelöjtnanten och chefen för Örlogsflottans konstruktionsdepartement *Fredrik Ludvig af Klinteberg* (»Det är rätta sättet at njuta

Nöjet af sit arbete, då man vet, lik Gustafsborgs Ägare, lämna andra nöjet däri deltaga»); »Ett sällskap på Lilla Holjö» (23 km. nv. om Karlshamn), till vilket bl. a. dåvarande adjunkten och vicebibliotekarien i Lund *Esaias Tegnér* hörde, och som den 27. juni 1808 besökte Gustafsborg, där denne då skrev: »Med längtan ilande till Gustafsborg — Där ryktet lofvat oss så mycket skönt — Vi kommo dit, men foro dän med sorg — Efter att ha sanningen af ryktet rönt»; ett svågerlag: fru *Helena Testrup*, f. *Lundberg* (»Af glädje och af vänskap Rörd — Jag önskar Ägaren Lyckans skjörd»), fru *Caroline Helene Lundberg*, f. *Siälhammar* (»En värd så Angenäm och stor — Ej fins i Orten, som jag tror»), och *A. S. Testrup* (»Må lycka och sällhet bli på dens lott — som städs i samhället utsprider godt») med 3:ne ungdomar: *Gustaf Adolf Testrup*, sedan prost, *Svante Lundberg*, sedan rådman, och *Fredrik Gustaf Georg Schrevelius*, sedan professor, för vilka skrivits »Trenne Gossar uti raden — Tilfälligt komma på paraden»; hovrättsrådet *Gabriel Adlerbrant* (»Uprigtigt önskar jag at ägaren länge och i lugn må njuta frukten af sin möda»); majoren *Axel Fredrik Söderhjelm* och hans hustru *Anne Sophie*, f. *Groth*, vilka endast skrevo sina namn; fru *Hedvig Ulrica Olin*, f. *Westrell* (»Lycklig är den, som glömd — och gömd undan Verldens buller i detta Paradis kan njuta lifvets behag»); och fäktnästaren i Lund, sedan professorn och En av de aderton *Peter Henrik Ling* (»Hur skön Naturen här i smakens prydnad står! — och Konsten i sin famn så vänligt henne sluter. — Hur rättvis är den gärd, som efter mödans år — den ädle Odlaren af snillets söner får! — Men se! den höjda ström, som här med sorl sig gjuter, — hon lägst i dällden der med stilla bölja går; — så, — så gör äfven jag: Jag tiger och — jag njuter»).

Under 1809 blevo de besökande ej så många; det var ju så mycket annat — kriget, lantvärnseländet och kungens avsättning —, som tog allmänna uppmärksamheten i anspråk. Några kommo dock, och bland dem landssekreteraren *Johan Jacob Kleman* (»Af agtning för ägaren, och af känsla för den Harmoniska öfverensstämmelsen mellan Natur och Konst uti denna Trägård, är detta den 21 Junii tecknat af — »); *A. M. Tollin*, som skrev: »Med desse Bröder (jur. stud. *Gustaf Bernhard Kleman* och en viss *R. el. K. Spaldencreutz*) tecknar jag — til efter verldens minne — at jag med dem på denna dag — här äfven varit inne»; *D. W.*, som skrev: »At förvandla den obemärckta utmarcken, till täflan med utlänningens gladaste lust platsar, wittnar om anläggarens

smak och värcksamhet; kommerserådet *Olof Agrell* (»Anlagdt och förskönadt af P. F. Duwell, — Sedt och beundradt af Olof Agrell»); den vittbereste folkskriftförfattaren *Georg Suell* (»Egaren förstod att på naturens grundval uppföra Smakens tempel»); överstinnan *Christine Catharine Sjöbohm*, f. *Eklund*, hennes dotter *Barbara Margretha*, lagmanskan *Marie Hackaert*, f. *Appelskog*, samt *Fredrique Louise* och *Gustafva Maria Hackaert*, av vilka en skrev: »hafva alla med utmärckt nöje beundrat Gustafsborgs Skönhet och värdera uphofvet dertill»; generalen, presidenten i Krigskollegium och En af rikets herrar frih. *Gustaf Mauritz Armfelt*, som kort förut för andra gången fråntagits befälet över Västra armén (»Minnet af förra lyckligare tider, då en stor konung gjorde Sveriges lycka och ära, samt fästade goda Undersåtares hopp på en säll framtid — lifvas, på detta vackra stället, hvars ägare med sina gärningar och känslor gjordt sig värdig att hafva lefvat värk-sam i Gustaf d. III:s tid»); överste *Louis Barthelemi Peyron*, som under Armfelts namn skrivit: »Tillsammans vid Po, tillsammans vid Newan, träffas åter våra namn, vid stranden af en liten Bäck, hos en värdig förärare af Gustaw d. III»; Armfelts naturlige son majoren, sedan generalmajoren *Mauritz Clairfelt*, som den 17. sept. åtföljt fadern till Gustafsborg, men helt blygsamt skrivit endast sitt namn uppe i ett hörn på bladet; *E. M. Allmann* »aus Teutschland», som blott skrev: »Natur, dein Buch ist offen, es zu lesen, — Ist Wollustquell für alle Wesen», under det att flera andra tyskar skrevo långa haranger; men *Gordon Miller* »of New London, Connecticut» och *Sand M. Taber* »from Savannah» samt *John Clay* »from Hull» skrevo endast sina namn.

Under 1810 ökas återigen antalet besökande, bland vilka man först finner åtskilliga amerikanare, livländare, tyskar och engelsmän, även damer, men särskilt officerare från engelska örlogsskeppen »Plantagenet», »St: George» o. a. Svenskarne voro även talrika och bland dem böra kanske nämnas kaptenen, slutl. överstekammarjunkaren frih. *Henning Gustaf Wrangel* (»Jag råder hvaroch en, som vill anlägga et ställe med smak, att först se det vackra Gustafs-borg. — Dock är icke Sperlingsholm [W:s hustrus egendom] sådant som Gustafsborg»); professor Mittag Lefflers mormor *Charlotte Sodenstern*, som här endast skrev sitt namn; underlöjtnanten *Folke Rosén* (»Minnet at hafva besökt Gustafsborg och sedt hur Naturen där af Snillet och Konsten blifvit förskönad väcker den varmaste känsla af agtning för dess värdige Ägare») och löjtnanten, sedan majoren *Gustaf Arfvid Berg*; rådmannen *Johan Fredrik Stenberg*

»Dygdens, Smakens, Snilletts Vän, — Lef Duvell! Ditt Tidharvs heder: — Nöjet du oss här bereder, — lände Dig till pris igen»); ryttmästaren frih. *Thure Gabriel Gyllenkrok* (»Mätte jag aldrig glömma, att rätt värdera Gästfriheten, war den finnes»); löjtnanten, sedan överstelöjtnanten *Jonas Reinhold af Klercker*, som endast skrev sitt namn; *C. R.*, som »tillägnar Egendoms Herren» detta kväde: »Allt detta fagnar Edra vänner — Och gläder ofta nöjets barn. — Men också finnes de som känner, — Att då Ni ned från er Alltahn — En blick på låga koijan kastar — Och skådar der en Torfftig rörd — Ni då med lika ömhet hastar — Att dela af Er gifna sjörd. — Så skall kring dessa fält Ert minne billigt skalla — Då Ni ur tiden går ock man Er icke ser, — Då Ni på himlens vinck ifrån oss måste falla — Skall tacksamhetens hand med kraft välisigna Er»; brukspatron *Pehr Gustaf Berger* (»Patriotens sanna Njutning — är den glädje han åt Menniskor Beredt — Då på Branten utaf Livvets slutning — han är säll — ty han har nöjda sedt»); advokatfiskalen *Carl Ulrich Nauckhoff* (»i sällskap med en verklig vän»); barnhusläraren *Sven Stenberg* (»Naturen med tillhjelp af konst och af vett — gör öde fälten fruchtbara. — Den man, som med idoghet rätt vårdar sitt, — Har fruckter och blomster så rara»); landshövdingen greve *Henning Adolph Gyllenborg* (»Agtning för den allmänt ganelige Anläggaren offras af hvarje åskådare af detta ställe, äfven af — —»); kammarskrivaren *Hans Henrik Schweder* (»Lycka och sällhet önskas Ägaren för dess utmärkta Smak och andra förträffeliga Egenskaper»); *M. Bruzelius* (»Under-teknad får förklara sin tacksamhet för det prydliga skygd, som hon här egt emot en våldsam regnskur»); ett större sällskap — hovmarskalken *Adolf Ludvig Hallenborg* med sin hustru *Louise Ulrica v. Blixen*, *Louise Ulrica Sparre*, *Hedvig Sophia Schönström*, f. *von Schantz*, med sin dotter *Ulla Sophie Elisabeth*, över-auditören *Otto Fredrik Unge*, *Ulla Unge* och *Fredrica Brandt* —, men ingen av detsamma skrev mer än sitt namn; prosten och teol. dr *Peter Tiliander* (»Allt Du har fådt, — Du at bruka väl förstådt. — At göra stort af smått, — Är industriens lott»); *A. Cederbärg* (»Allt i naturen är skapadt för Människans skuld, Men Människorna sielfva äro skapade för hvarannars skuld. Anfördt till Egarens lof af — —»); överjägmästaren frih. *Carl Henric Duwall* (»Då smak och förmögenhet äro förenade kan det fulaste ställe förskönas»); ryttmästaren frih. *Cläes Gustaf Rålamb* (»Att Ägaren måtte länge och lyckligt njuta Frugten af Dess med så god smak härstedes nerlagda arbeten, önskar — —»); juristen *Sven Emanuel Trägårdh*

(»Ställets af mig länge kända värde förskönades samma dag [den 23. sept.] af det intressantaste Sällskap», som måtte varit värdfolket, utlänningar eller ock den, som då skrev: »Bland Mengden af detta ställets Beundrare finnes äfven *Charlotte Wrangels*; den nu 16-årige blivande tullinspektoren *Carl Fredrik Munthe*, som helt vist skrev: »Den som förädlar Naturen, vinner sin Skapares välbehag, och sina medborgares tillgifvenhet»; *F. A. Vougt* (»Den är ovärdig att Njuta Naturens Schönhet Som intet instämmer uti att värdera och högackta Ägaren til detta förtjusande Stellet»); *C. D. Pettersson* (»Ädle medborgare! dätta är ett steg till din odödlighet»); *Carl Seldener* (»Ingen sällhet är större än att bidraga till sina medmenniskors sällhet»); och majoren *Otto Henric Stålhammar* (»Njutningens ställe»); samt ovanligt nog även några judar.

Oaktat nästa år, 1811, bort vara ett sorgens år på Gustafsborg — fru Duwell dog nämligen då —, kommo dock och mottogos även flera besökare, vilket ju tyder på att dödsfallet ej inträffade förrän efter den 13. sept., då de sista gästerna för året skrevo i stamboken. Bland dem, som infunno sig, kunna nämnas översten, sedan generallöjtnanten *Erland Hederstierna* (»Naturens förädlande förtjenar Samtidens ärkänsla och efterverldens tacksamhet»); fyra Jönköpingsofficerare (kapten *Arvid v. Mentzer*, löjtnanterna *Bengt Göran Ennes* och *Carl Peter Lokrantz* samt fänriken *Carl Fredrik Stjernspetz*), av vilka *Ennes* skrev: »Mätte ägaren af detta vackra ställe få under hälsans och glädjens dagar till senaste Ålderdom fångna sig öfver den möda han här nedlagt till Egen och Andras förnöijelse»; ryttmästaren greve *Axel Hamilton* (»Den äfven ökar Sveriges Land, som förskiönar Sveriges trackter») med hustru *Beata Elisabeth, f. von Essen*, och de 3 yngsta barnen: *John David*, *Jacob Essen* och *Hedda Caroline Beate* samt fröken *Hedvig Margaretha Leijonhufvud*; köpmannen och löjtnanten vid Visby borgerskap, en av det kända sällskapet D. B. V:s stiftare *Carl Fredrik Calissendorff* (»Just denna sköna negd, Naturens råa hand — Åt Duwell lämnade, med konsten få omskapa — I fordna dar kast blott vår blick tillbaka — Då klippan tisteln bar, och dalen fylld med sand — Nu genom Industri'n förskönad — och ägaren finner sig belönad — utaf sin konungs nåd och af sitt fosterland»); fänriken, slutl. översten och den kände författaren greve *Pehr Georg Sparre* (»Att göra sina likar godt — Duvell sin möda ej plär spara — — Nog finnes dem som pengar fått — Men! de som göra godt, — De äro satans rara»); fru fänrikskan *Anna C. Mollén, f. Broberg* (»Efter en promenade i den okonstlade Naturens

trädgård, gick jag hit för at desto mer kunna beundra konstens prydnader, i sällskap med Holländske Capitainen *H. L. Witkopf* och Mr *Seldener*, hvilka begge funno en täflande bild af de kring Amsterdam belägna Sommerhuys); »Consul General of the United States of America» *John Speyed* (»I shall ever remember the pleasant hours I have passed in this delightfull spot where the beauties of nature relieved by the hand of art and the amiable qualities of its respectable owner afford the admiring stranger an additional charm»); justitieombudsmannen frih. *Lars Augustin Mannerheim* (»Non vultus principis, non Civium ardor»); underlöjtnanten, sedan kaptenen *Lorentz Johan Adlerbjelke* (»Lefve Ägaren af Gustafs Borg, — Njute Medgång och ingen Sorg»); gymnasisten, sedan lantbrukaren *Samuel Lorentz Schröder* (»Licet sapere sine pompa, sine invidia»); majoren *Jacques Henrik d'Ailly* (»Ägaren till Gustafsborg — önskas glädje — fri från sorg»); majoren, sedan översten *Ulric Magnus Rehnberg* (»Erkänsla och högaktning för Ägaren af detta behagliga ställe»); och härjämte har dels någon roat sig med att skriva: »Lef länge och säll — Du Hedersman Duvell!! — önskas i Qväll — och Altid af 200.000», dels kommandanten på Karlshamns kastell kapten *Jesper Albrecht Benzeltiernas* fru *Magdalena*, f. *Wickberg*, med sina döttrar *Feanette Catrine* och *Carolina Theodora*, resp. 14 och 19 år gamla, den 13. sept. skrivit sina namn i boken, och de båda flickorna måtte ha varit mycket vackra, ty en annan hand har under den yngres namn skrivit »Diana» och under den äldres »Venus».

Som nyss nämnts avled brukspatronessan *Duwell* antagligen i slutet af 1811, varför man ju skulle tro, att denna sorgliga händelse kastat sin slagskugga även över året 1812, och det gjorde den kanske också, ehuru endast så till vida, som brukspatronen själv höll sig borta från Gustafsborg hela sommaren; men i övrigt fortgingo besöken på det vackra stället som vanligt och började redan den 1. maj, då löjtnanten vid Örlogsflottan, sedan viceamiralen frih. *Carl Reinhold Nordenskjöld* skrev sitt namn i boken. Sedermera kommo bl. a. köpmannen och notarien *Anton Johan Münster* (»Si la vie est un Songe quelle Bonheur doux de rever ici»); *Ÿ. Ÿ. Askenbom*, som skrev dels en sats ur *Virgillii Georgica*: »Därföre Landtmän upp, och lären er värden af träden. Hvert och ett efter sin art, och att vilda frugter förmildra», dels »Naturens och Konstens möte, att försköna Gustafsborg, beundradt af — —»; löjtnanten frih. *Carl Johan Fleetwood* (»Som skjördens glam så ljuf; — Som gräsets bädd så len — Är hvarje känsla här, och hvart begär den

väcker»); advokatfiskalen, sedan kommerserådet och grundläggaren af Gustafsbergs porslinsfabrik *Johan Olof Wennberg* (»Där konsten förskönar Naturen, finner Människan en Vink hur hon sjelf bör vara; och stället blir alltid af största interesse, då man vet at en sann välvilja råder i förening med gästfriheten. Dessa yttrade omdömen må vittna om tänkesätten mot nu frånvarande Egaren hos den, som under et längre vistande här å orten, rönt beständiga prof af vänskap och höflighet»); majoren i Flottorne frih. *Axel Leonhard Klinckowström*, som skrev ett långt citat ur Albr. v. Hallers lärodikt »Die Alpen»; landshövdingen *Nils Adolf Humble* (»Den ökar Swea Land, som odlar Swea jord»); revisor *Herman Andreas Kullberg* (»Främling kom jag att en stund förkorta — uti denna Parken med en Vän, — och fast sjelfva ägaren var borta, — kännes Mästarn af sitt verk igen. — S'en du öfvat Medborgsmannens dygder, — Nitisk för ett älskadt Fosterland, — skynda åter hit till dessa bygder — att belönas af Naturens hand»); f. d. landshövdingen, sedan En av rikets herrar frih. *Carl Adam Wrangel*, som var »ganska ledsn att sakna värden på detta wackra ställe»; kapten mekanikus, sedan överstelöjtnanten *Fredrik August Lidströmer* (»O mitt Fädernesland! Där man får räkna Gustafsborg som ett sällsynt ställe»); och »Friherrarn *Rudbeck*» (ryttmästaren, sedan hovmarskalken *Claes Reinhold* och blivande majoren *Alexander*), som skrevo: »Sedan vår önskan träffat Gustafsbergs behagligheter, så ökades saknaden af dess ägare destomera.» Dessutom hade Karlshamn under våren och sommaren d. å. besökts av den ene örlogsmannen efter den andre, varvid officerarna vanligen foro i land och besågo det för sin skönhet så berömda Gustafsborg. Så voro där fregatten »Camillas» officerare frih. *Johan Axel Fromhold Rehbinder* och frih. *Polycarpus Cronhjelm*, fregatten »Chapmans» frih. *Carl August Bernhard Gyllengranat*, *A. G. Ädelgren*, *Gustaf Adolf Ringheim* och *Jonas Niclas Lidströmer*, kutterbriggen »Delphins»: *Christopher Didric Osterman* och *Johan Otto Michael Anckarsvärd* samt kuttern »S:t Barthélemys»: *Emanuel Lagerberg*.

Under 1813 fortsattes påhälsningarna och redan den 13. april infann sig den förste, *E. W.*, som i boken skrev: »Förnögd från Staden jag anlände — att skåda Gustafsbergs behag — jag såg, beundrade och kände — hvad det var ganska kalt i dag»; sedan kommo efter varandra »*En okänd*» (»Den hedersman, som detta Eliseum danatt — är Patriotens tack och varma aktning värd — han sielfw sin välgångs väg har banatt — och annat sält af him-

len är beskärd»); en »trotter», som skrev: »Tacksamhet och högaktning helgas åt Den vördnadsvärde Ägaren till Denna Lustpark af Den Besökande och Wänskapsfullt emottagne *C. M. Schoerbing* under dess patriotiska resa genom fäderneslandet den 5 Junii 1813; En »*Constant ami de Patrie*. Svensk Solldat», som skrev: »Aktningvärde Ägare! Din smak är sann, din känsla teknad i naturens förädlade skjöte! Ännu mer dit minne och alles Högagtning mera verd, om du är din samtid nyttig och väljörande Anläggare af detta täcka stelle: njut då här dubbelt lugn, och hvila, och min tacksamhet för en aftons ensliga, stilla njutning i detta lilla af konst och smak tillskapade Paradis»; lantmätaren *Eric Åhrberg* (»O! huru mycket har man icke att tacka Egaren af detta Paradis för, hvars godhet tillåter, att äfven allena få beundra det och därmedelst åtkomma, hvad den högsta känsla för Natur, Smak och godhet verka på en tacksam åskådare»); köpmannen *Johannes Bergelin* (»Här täfla Konsten och Naturen: Åskådaren stadnar i Förundran och glömmet at återvända till sitt hem»); *S. S. F.* (»Det var ej konsten — ej Naturen — Ej flickans vals — ej Herde Luren — Som gjorde mig lycksalig denna qväll — Jag tänckte blott på hjertat hos Duwell — Och suckade, och gick, så tyst som muren»); *H. G.* (»Jag vet ej hvilket, antingen beundran af Naturens Skönhet, eller agtningen för ställets ägare inger högsta förundran»); herr *G. W. Freyreiss* »aus Frankfurt am Main», som på sin resa »nach Brasilien» förirrat sig till Karlshamn (»Ubi bene, ibi Patria, sed Dulcior est in patriam reverti, dulcior videri suas»); *Lars Mauritz Bäckström* (»En älskare af Landtlefnadens behag kan ej annat än respectera Gustafsborgs ägare för den möda och kostnad, som där blifvit använd till Dess förnöijande»); *Gustafva Palmqvist*, som helt ogenerat skrev: »hjärtelig kär hafver jag dig min kära Petter Fredric»); och några få andra.

Följande år, 1814, ökades de besökandes antal något och nu kom för första gången musiken med bland poesin och prosan i stamboken. *Johan Widerberg* skrev sålunda den 20. april in musik till »Mitt hjerta} är en landtlig hydda, som har en två tre kamrar blott, ej prälände, men likväl prydda, och där är alltid varmt och godt; parisiskt yppiga gardiner, förmörkar inte hyddan min, där solen hela dagen skiner och hvem som vill får titta in.» Några dagar senare kommo fyra hamburgare — *Ulmann, Stuart, Bescke* och *Hoffmann* — och skrev då den förstnämnde i förtjusning över Paris' några veckor tidigare timade intagande av de allierade: »Unvergesslich wird uns endesunterschiedenen Auslän-

dern der heutige Tag bleiben. Am Morgen fröhe wurde derselbe schon durch die erfreulichen Nachrichten der siegreichen Unternehmungen der brawen allierten Armeen bis in Paris zum 3:ten April d. Jahres begrüssat, und der Mittag durch die besonders gastfreundschaftliche Aufnahme der Eigenthumers dieser romantischen Landsitzes feierlichst gekrönt! Dankbar werden wir uns stets dieser Gegenden und der guter Bewohner derselben erinnern: Nur noch ein Wunsch können wir nicht unbemerkt lassen: Möge doch der gute Hamburg baldigst von den [oläsligt ord] befrieket werden.» Bland senare besökande voro en herr *Stenberg* (»Skönt blef en Främling här öfverraskad vid åskådandet af detta genom ospard möda och utmärkt smak anlagda ställe»); prosten i Landskrona teol. och fil. dr *Gustaf Adolf Testrup* (»Illis quorum merere labores, maxime habenda est gratia & digni sunt, qui immortalitati mandentur.. Indole et vi quadam naturæ quasi imbuti videntur, quæ tamquam machinatione aliqua, ad animos hominum pertractandos & ad voluntates eorum excipiendas, valet. Virtutem ducem magistramque vitæ sequuntur, & hæc ipsa via est, quæ ad veram ducit felicitatem»); *Ad. Arenander* (»Glädien, Lugnet, och egen tillfredsställelse, följe Ägaren till sednaste Ålderdomen»); protokollssekreteraren, sedan landshövdingen *Eric Johan Bergenschöld*, som endast skrev sitt namn; *Charles Jean Agrell* (»J'ai été également charmé de la beauté du lieu et de la bonté du Maitre»); *Jacob de Ron Sen.* (»May we never want a friend and a bottle to give him»); översten och sekundchefen för Ingenjörkåren, sedan generalmajoren och chefen *Henric Georg af Melin* och hans hustru *Wilhemine, f. von Mühlenfels* (»I saknad af Ägaren till detta vackra ställe, ha undertecknade med särdeles tillfredsställelse dock haft tillfälle, se det Arbete och den kostnad, som här, med så mycken smak blifvit nedlagda»); och ryttmästaren *Hampus Gustaf Mörner*, som blott skrev namnet. Slutligen hade Gustafsborg den 25. juli d. å. även hedrats av ett besök av den lysande stjärnan på romantikens himmel, den av Atterbom och särskilt Geijer så högt beundrade »*Amalie Helvig* born von *Imhoff*», som i boken dock ej skrev något snillrikare än »Schöner Abend du folgst gerne dem schwülesten Tag!» Hon var nu på väg upp till Stockholm för att söka åstadkomma ordning och reda i familjens affärer och om möjligt skaffa sin man generalfälttygmästaren, som nu stod i begrepp att gå i preussisk tjänst, en svensk pension, vilket senare dock ej lyckades henne.

De besökandes antal började nu minskas år från år. Bruks-

patronen var ju nu ensam och blev alltmer till åren — han hade 1814 fyllt 65 år, som för den tiden var en högst respektabel ålder — samt var väl ej längre så road av de många gästerna från när och fjärran; men att han allt fortfarande höll sina älskade trädgårds- och parkanläggningar i yppersta skick, därom vittna mer än en av dem, som under de närmast följande åren i stamboken skrevo sina intryck. Bland dem, som mottogos 1815, kunna nämnas fänriken, sedan,¹ översten *Ludvig Detlof Heijkenskjöld* (»Sans grands remords sur le passé delivré des soucis sur l'avenir le seul sentiment que domine dans mon âme est de jouir du présent»); *F. A. Lunnmarck* (»Den store guden förlänge den åldrige mannens dagar för att njuta fruckten af sin möda och Acktning af alla Medborgare»); norrmannen *C. W. Foeg* (»Jeg ønskede blot at kunde skildre for mine Landsmæn den glæde, som Synet af dette wakkre sted har opvakt hos mig, som og den gestfrihed hvormed dette Steds verdige Eyermand möder os, med denne følelse aflægges en forbindlig tak af — —»); *Fohan P. Rosén* (»Carlshamn lämnas, men Gustafsborg, som är Dess Paradis, skall beständigt ihågkommas och Dess Ägare vördas. Lycklig Den, som så kan skörda frukten af sina mödor»); och samtidigt skrev en okänd hand: »Du smak med möda sammanparar, — Du snart Din önskan uppnått har. — Ditt minne därför länge varar — Då tusen känna hvem Du var»; majoren greve *Christian Rutger Dücker*, som endast skrev: »Dett vackra Stellet den 17 Augusti 1815»; och kamrern vid St. Barnhuset i Stockholm *Fochim Wilhelm Grönvall* med »Sa femme & sa fille» (»Gustafsborg vue & admirée & quitté avec beaucoup de regré de — —»).

Den 18. jan. 1816 skrev brukspatronens brorson, den då snart 17-årige *Fohan Henric Duwell* sitt namn i stamboken och var detta första gången, namnet Duwell där förekommer. Han kom sedan igen den 7. juni s. å. i sällskap med *Charlotte Lindorff* m. fl., men skrev även då endast sitt namn. Någon mer Duwell återfinnes icke. Bland övriga besökande från d. å. voro överstelöjtnanten och frih., sedan landshövdingen och greven *Fredrik Ludvig Ridderstolpe* (»Quand lå nature a fait, c'est à l'art d'embellir — Et le plus grand point consiste à savoir les unir») med sin hustru *Caroline Johanna Louise, f. Kolbe*; en okänd, som skrev: »Det sägs Natur och konst förenad, Sällhet föda — men styrd af Girighetens Hand, skall säkert båda nöjet döda»; härads-hövding *Carl Engeström* (»Reconnaissances») och hans syster *Christine Catharine* (»Du sköna Gustafsborg — jag lemnar dig

med sorg»); *J. F. C. Kerk* (»Mätte Lycksalighet, Glädje och trefnad städse tillagnas ägaren af denna fredliga hydda önskas af — »); en fru *Åhman*, kanske *Anna Sophia*, f. *Risberg*, samt några med varandra mer och mindre besläktade Karlshamnss flickor (*Fredrique Gram*, *Anna M. Tauson*, *Pella Tauson* och *B. C. Tauson* samt *Elisabeth Cervin*), vilka den 16. juni skrevo sina namn i boken, därvid fru *Åhman* tillade: »Sälhet och välgong önskas för Ägaren»; *Magdalena Gustafva Munthe*, sedan fru *Cervin*, *A. Godhe* och *J. O. Sorbon*, som den 9. aug. inskrevo sina namn; kommissionslantmätaren *D. Petter Lagström* (»Under Enskiftes Förrättningen i Asarum varit på detta utmärkt sköna ställe»); *C. H. G. F.* (»I detta paradisiska hus, — Utmärkt för både lugn och för ljus, — Önskar i aldra rikaste mått — Varaktig hälsa och än mera gått»); friherrinnan *Hedvig Gustafva Mörner*, f. *von Baumgarten*, och *Ulrica Eleonora Prytz*, som endast skrevo sina namn; överstelöjtnanten vid Örlogsflottan frih. *Claes Gustaf Fleming* (»Med mycket nöje hafva vi besedt detta vackra ställe och hade blott önskat fådt göra den värde Ägarens bekantskap, som varit ädel nog at jämte sin egen Nyttä bereda andras Nöje»), hans dotter *Gustafva Sophie Beate* och hennes kusin fröken *Anna Barbara Nordenskiärna*, sedan gift med kapten *Carl Axel Ulfsparre*; *Magnus Billing*, sedan kronofogde och lanträntmästare (»Du Eviga Godhet! Låt ägaren till Gustafsborg bli lycklig i tiden — Lycksalig i odödligheten!!»); studenten, sedan översten och biskop *Tegnér*s svärson, frih. *Carl Antonsson Rappe* (»Post Nubila Phoebus»); och kaptenen, sedan majoren *Föns Gabriel Steweni* (»Om tiden tillåtit mig ett längre betraktande skulle säkert den 'jouissance', som detta af Konst och Natur förskönade ställe vid första aborden ingifver åskådaren, äfven hos mig ännu fastare hafva stadgat de begrepp jag som fremling redan hyser för Gustafsborgs ägare»).

Den förste, som under 1817 besökte Gustafsborg, var teol. drn och professorn i Greifswald *Fr. Wilhelm v. Schubert*, som den 19. maj skrev: »Mit herzlicher Dankbarkeit und mit der freundlichen Wünschen werde ich stets der angenehmen Augenblicke und der Gute gedenken, welche mir in dem schönen Gustafsborg zu theil wurden.» Sedan kommo jur. kand., slutl. professorn i Lund *Ebbe Samuel Bring*, som var där två gånger, skrivande den ena gången sina intryck på tyska (»Hier find meine ländliche natur die besten freundin meiner jungen jähre. Ofte werde ich mich Gustafsborg erinnern») och den andra på franska (»Ici on pourroit s'oublier jusqu'au point de dire avec Voltaire: tout est

bien dans tout la nature»); biskopen i Lund *Vilhelm Faxe*, som endast skrev sitt namn; hovrättskanslisten, sedan häradshövdingen *Salomon Mauritz Hallengren* (»Ställets skönhet och ägarens smak beundras»); den 19-årige studenten, sedan hovrättsrådet, violinvirtuosen, Bellmansångaren och Jenny Linds förmyndare *Henrik Mathias Munthe*, borgmästarens son, på vilken tydligen ej de av alla andra berömda anläggningarna slogo vidare an, trots eller kanske just därför att han också var en stor naturvän, ty han skrev kort och gott: »Naturen är förmer än konsten»; ett sällskap från Stockholm — bagareäldermannen och stadsmajoren *Carl Röhl*, hans kusin bryggareäldermannen och rådmannen *Gustaf Lychou*, dennes systerdotter *Carolina Sophia Djurberg*, sedan g. m. kamrer *Rundborg*, och son *Nils Gustaf Johan Lychou*, sedan bankokommissarie — och voro tydligen alla dessa på besök i Karlskrona hos *Gustaf Lychous* sväger amiralitetskassören *Johan Butth* och dennes hustru *Lovisa Ulrica*, f. *Lychou*, vilka båda nu också medföljt till Gustafsborg, där emellertid endast resp. namn den 8. aug. inskrevos i stamboken; ett annat sällskap — kaptenen vid Vendes artilleri, sedan överstelöjtnanten och postmästaren *Fonas Reinhold af Klercker*, dennes bror gardeslöjtnanten, sedan generalmajoren *Fredrik*, godsägaren *Johan Jacob Wijnblad*, löjtnanten, sedan översten *Johan Magnus Tauson* m. fl. — och synes det varit *Fredrik af Klercker*, som då skrev: »Jag ville skriva vers; — men däri är jag klen — dock vore det revers — så skref jag mer än en», kallande sig f. ö. »Cousin til Haquin Bager»; den kände matematikern och rimmaren *Hans Jacob Seseman* (»Wackert är stället — men för tillfället — jag ej mera säga kan — Hans Jacob Seseman»); underlöjtnanten, sedan överstelöjtnanten *Axel Wilhelm Fredric Ehrenpohl*, som endast skrev sitt namn; *P. A. Delin*, som skrev: »Här saknar jag ej de besungna parker — I Roms och Hellas Land — Ty skönhet trifves på de Svenska marker — Och pryder Blekings strand» samt slutade med ett citat ur *Virgilius*: »Fortunatus ille, Dies qui novit agrestes»; kaptenen *Olof Hammar-dahl* (»Det njutna nöjet ökes med hoppet att få göra Ägarens bekantskap»), hans hustru *Caroline Johanna*, f. *Wijnblad*, och fröken *Ulla Albertina de Bronikowsky*; och underlöjtnanten, sedan kaptenen *Otto Wilhelm Gyllenskepp* (»Höga Berg och djupa dalar — Detta är just hvad mig behagar»).

Redan den 29. mars 1818 gjorde *Sven Littorin* ett besök på Gustafsborg och inskrev då i stamboken samma citat ur *Leopold*, som *S. A. Munthe* 15 år tidigare begagnat sig av. Detta tidiga

besök gällde sålunda den gamle brukspatronen och ej parken och trädgården, vilkas fågring då ännu låg slumrande under drivan; men när våren kommit och lövat lunderna, då kommo också alla de, som främst ville njuta av de vackra anläggningarnas härligheter. Först skrev då v. häradshövdingen, sedan borgmästaren *Anders Håkan Frick*: »Utan att beundra anläggarens smak kan man ej se detta ställes utmärkta skönhet»; och därpå kommo efter varandra rektorn, sedan kyrkoherden *Magnus Gabriel Löhr* (»Qui a de l'honneur, de la vertue, du Contentement et des livres est bien riche»); en viss *Sophie* (»Lycklig den man, som så väl som Gustafsborgs ägare vet sammanpara Natur och Konst. Mitt hjärta blir för evigt här — här Nej, men här förlorades det»); häradskrivaren *Per Johan Futman*, kaptenen *Claes Adam v. Boisman* och studenten, sedan kronofogden *Per Emanuel Crona*, vilka endast skrevo namnen; överstelöjtnanten *Robert Carlsson Montgomery* (»Må förtjensten och god smak alltid Belönas»); kaptenen frih. *Knut Gustaf Sparre*, hans dotter *Pella Gustava*, sedan g. m. prosten *Claës Schaar*, och sönerna adjutanten, sedan överkammarjunkaren *Erich* och fänriken, sedan kaptenen *Carl Johan*, vilka alla blott skrevo sina namn; jur. stud., sedan häradshövdingen *Otto Bernhard Kindgren* (»Honos alit artes»); samt privatläraren *Bernhard Olof Olsson* (»Bland dessa namn, göm nya Eden! äfven mitt — Jag i mitt minne evigt gömmer ditt») och *Caroline Ohlson* (»iag har varit här och betraktat dät första och sönaste af alla Naturens mäterstöke»); m. fl.

Kommer så året 1819, med vilket den ursprungliga stamboken avslutas. Den 5. maj d. å. skrev pastorn, sedan kyrkoherden *Håkan Svensson Morin*: »Slutligen kommer ännu en»; och den 31. i s. m. skrev *C. H. H.*: »Le plaisir de la nature — M'amenait ici — et vraiment je l'assure — Tout à fait d'être contenti.» Sedan inkom majoren, slutl. överstelöjtnanten *Gustaf Ulrich Pettersson (Rosensvärd)* med örlogsmannen »Vänta litet» på Karlshamns redd och tog den 8. juni med sig på ett Gustafsborgsbesök sjökadetterna *Carl August Gosselman*, sedan kaptenlöjtnant, *Anton Råfelt*, sedan kommendörkapten och kammarherre, *Carl Ludvig Carlström*, sedan kaptenlöjtnant, *Föns Fornander*, sedan sekundlöjtnant, *Fohn Victor Strandberg*, sedan löjtnant, *Pehr Gustaf Améen*, sedan kaptenlöjtnant, *Carl Magnus Ehnemarck*, sedan konteramiral och statsråd, *Fohan Johansson*, sedan kapten, frih. *Carl Emanuel Cederström*, sedan prem. löjtnant och godsägare, *Nils Gustaf Fähræus*, sedan sekundlöjtnant, och *Isac Tham*, sedan underlöjt-

nant, men alla dessa skrevo blott namnen. Vidare skrev *L. F. Södergren* (kanske teol. stud., sedan kyrkoherden Lars S.) ett citat ur Cicero: »Equidem ex omnibus rebus quas mihi aut fortuna aut natura tribuit, nihil habeo, quod cum amicitia comparare possim», tilläggande ur egen fatabur: »Hisce sui que ad memoriam commendat»; och slutligen har *G. M. P. R.* skaldat följande: »Hvad den är säll, som i sin egen hydda — sir utan oro morgonstrimman gry — Ej saknande de dar som äro flydda — Ej sorgande för dem som skola fly.» —

Härmed kan sålunda Gustafsborgs stamboks saga anses vara all. Visserligen levde brukspatron Duwell ännu några år — han dog som nämnt 1825 — men de sista levnadsåren synes han hava dragit sig undan världen och människorna. Efter hans död såldes förmodligen Gustafsborg, ty den i Hamburg boende sonen, om han då ännu levde, kunde ju ej ha något intresse av att behålla gården, så mycket mindre som dess underhåll i värdigt skick nog var skäligen dyrbart. Vem som då eller senare blev ägare vet jag ej, och det kan ju också vara tämligen likgiltigt, ty att någon före 1841 låtit ominbinda och tillöka stamboken med 17 blad samt att på det första av dessa några namn och även ett par intryck från besök å gården skrivits, har ej något annat intresse, än att vittna om, att Gustafsborg allt fortfarande var en sevärighet, enär icke fler än två av namnen burits av mera kända personer och de nedskrivna intrycken ej äro vidare originella.

Nu nämnda besök gjordes dels 1841, dels 1848 och 1849, de sista således jämt 100 år efter brukspatron Duwells födelse. Det första gjordes av en engelsman den 6. juli 1841; och dagen därpå infann sig fil. stud., sedan kyrkoherden *Magnus Christian Herrlin*, som skrev: »Ungdomligt skön som dagens tärna — Du Gustafsborg står för min själ; — För dig en bön jag suckar gärna, — Den är: Lef evigt, evigt wäll!» Bland senare besökande kunna till sist nämnas kammarrådet, sedan förste hovintendenten *Per Gustaf Welin* (»Wid ett besök på Gustafsborg, och under åtnjutande af ägarens angenäma och glada umgänge, werkliggjordes att: Wänskaps Engla Harmonie — Skingrar sorgens töcken, — vore ej dess sympathie — Lifvet blef en öcken»); fil. drn, sedan professorn *Gustaf Broomé* (»Auch ich war in Arcadia») och jur. stud., sedan häradshövdingen *Fohan Gustaf Broomé* (»Hic fuit Eulenspiegel»); *Alphonse Gérard* (»På vår vackra jord finnas orter och ställen så behagliga, så lockande och inbjudande, att de just tyckas säga till oss: kom och bo, och lef och trifs här»); jur. stud.,

sedan rådmannen i Kalmar *Adolph Ludwig Frithiof Torpadie* (»Skön är naturen för sig; men om den förmåles med konsten — Strålar dess skönhet långt mer, säga man må hvad man will: — Liksom den blomstrande mön, hur skön hon äfven må wara — Skönare blifwer ändock när hon i brudkransen ler») och hans broder studenten, sedan landskanslisten *Knut Gustaf Fredrik*, som samma dag, han fyllde 19 år, helt vemodigt skrev: »Ack! Lifvet är så rikt uppå farväl.» — Och härmed ta vi också farväl av den gamla stamboken, och vill jag blott tillägga ett par ord om Gustafsborgs slutliga öde, som blev tragiskt nog.

När staden Karlshamns utgifter för fattigvården vid förra århundradets mitt stigit till den då för tiden för en småstad betydande summan 10.000 rdr bko och därigenom blivit för staden mycket »betungande», åvägabragtes år 1855 en synnerligen fördelaktig förändring, i det att staden då tillbytte sig egendomen Gustafsborg, i vars byggnader redan på sommaren s. å. en »arbets- och försörjningsanstalt» öppnades. Nu gingo naturligtvis de vackra anläggningarna sin undergång till mötes. På senare tid har emellertid strax n. om Gustafsborgs byggnader en ny stadskyrkogård anlagts, och måhända finnes där kvar från parktiden någon cypress eller tårpil, som sörjer och begråter den svunna härligheten. Ja, här om någonsin kan man ju säga: »Sic transit gloria mundi.» —

Smärre meddelanden.

— Hedda Ekman. *Two släkter*. Med förord av Birgit Ekman. 149 s. Sthlm 1924.

Som dotter av översten i väg- och vattenbyggnadskåren Josef Gabriel Richert och Malin Netzel har fru Hedda Ekman i denna bok sammanfört några minnesblad om sina fäderne- och mödernesläkter. Släkten Richert tränger sig fram i förgrunden, tack vare främst utgivarinnans farfaders, Johan Gabriel Richerts, mäktiga personlighet. Som prolog till den Richertska släktkrönikan står en inledande presentation av Johan Gabriels svärfar, det vetenskapsidkande kommerserådet Carl Johan Schönherr och hans maka Helena Ferelius. Ur dagboksanteckningar och brev meddelas några drag av deras inbördes förhållanden. Med dottern Sophie Richerts brev föres framställningen över till släkten Richert och till mittpunkten för familjens tankar och intressen, hemmet på den lilla gården Trufve utanför Lidköping, som Johan Gabriel Richert ägde och bebodde i 30 år såsom häradshövding inom därvarande domsaga (1822—64). Det är dock mindre Richert själv än hans hustru och döttrar, Ida och Edla, som utgivarinnan låter framträda i sitt urval ur en till synes icke ringa samling familjebrev. Utan tvivel skulle ett sammanförande och utgivande av Richerts familjebrev bli av mindre vanligt intresse. Vad i denna bok lämnas supplerar välbehövt det lilla, Karl Warburg i sitt arbete om Richert meddelar rörande dennes enskilda liv. Bland Richerts brev till barnen fattas dock numera korrespondensen med dottern Ida. Såväl hos henne som den andra dottern, Edla, bevarades faderns intellektualism, som sedermera hos deras söner Harald Hjärne och Ivar Afzelius kom till uttryck i juristens för dem båda gemensamma logiska skärpa och i en språklig glansfullhet. Utgivarinnans bidrag till en bild av Ida Hjärne ger icke samma belysning av hennes kända och av sonen vitsordade intelligens som ifråga om Edla Afzelius. Urvalet ur bevarade källor har kanske ej medgivit en större fullständighet. Vad vi få läsa i Edla Afzelii brev till sonen Ivar synes övertyga om den intellektuella traditionen från Richert. Det är inte blott den moderliga känslans innerlighet, som möter från dessa blad, utan även en hos en kvinna mera sällsynt förståelse för sonens arbete och framgångar inom den juridiska vetenskap, som i hennes fader och son hade ett par av Sveriges främsta representanter. Edla Afzelii brev präglas av juridisk grundsyn, framförd med manligt stark uttrycksfullhet och buren av språkets formella glans. Det är främst kombinationen av de tre genierna Johan Gabriel Richert, Harald Hjärne och Ivar Afzelius, som framträder

som ett historiskt drag i Hedda Ekmans bok, visserligen blott som ett uppslag, vilket väntar att fullföljas. Särskild uppmärksamhet tilldrar sig också Trufvehemmet vid Vänerns strand, som är samlingspunkten för släkten, och om vilket Edla Afzelius fällt några enkla och betagande uttryck. Det står som ett barndomsminne även för anmälarer, vars fader bodde där såsom Richerts efterträdare i domsgan, fullföljande de juridiska och liberala traditionerna från denne.

Med Nils Gustaf Netzel förflyttas vi i bokens andra avdelning från det isolerade Trufve till Stockholm, från juridiken till affärlivet. Talrika brev frammana här bilden av den stockholmska köpmansfamiljens verksamhet och intressen. Genom giftermålet mellan Gustaf Netzels dotter Malin och Josef Richert — utgivarinnans föräldrar — knyts så de bägge släkterna samman, varigenom Trufve och Richertska familjen åter framträda i slutet av boken.

L. M. Bååth.

— År 1923 publicerades i denna tidskrift en i Blekinge museum förvarad »Historisk almanach», förd av Gustaf Adolf Reuterholm under åren 1775 och 1776. En annan dagbok från den blivande »storvisirens» ungdomstid har nu utgivits av doktor Carl Forsstrand såsom huvudpartiet i ett arbete med titeln: *En gustaviansk ädlings ungdomshistoria. Några anteckningar av och om Gustaf Adolf Reuterholm* (Stockholm 1925; 171 s.). Den omfattar senare delen av år 1773 och infaller sålunda under Reuterholms adertonde levnadsår. Det kan i betraktande härav knappast förundra, om man efter genomläsning av dagboken närmast är böjd att som karakteristik av densamma anföra Reuterholms egna ord i dess avslutning, att »man i denna journal inte finner något annat än en ganska vanlig lefnad, och för öfrigt alldeles intet märkvärdigt». Emellertid gäller även här, vad som bl. a. framhölls inledningsvis till almanacksanteckningarna 1775—1776, att man redan hos den unge Reuterholm spårar mycket av den karaktärsbild, som framträder hos honom i hans makts dagar. Denna dagbok har även åtskilligt att bjuda genom sina inblickar i den miljö, vari Reuterholm under ifrågavarande tid uppehåller sig, på resa från hemmet i Finland till Sverige, i Stockholm och framför allt vid akademien i Uppsala. Därtill kommer, att utgivaren till dagboken fogat dels ett inledande kapitel om Reuterholms släkt- och familjeförhållanden samt hans barndomshem, dels ett avslutande kapitel, »Det sista ungdomsdecenniet», varigenom arbetet blivit, såsom titeln anger, hans ungdomshistoria. Särskilt förtjänar beaktas, vad författaren framhållit om det påbrå av överspändhet och mysticism, som Reuterholm haft från sitt moderne, Gyllenstiernasläkten.

— Överstelöjtnant H. Fröding har utom sitt stora arbete Berättelser ur Göteborgs historia, som avslutades med femte bandet innehållande en skildring av stadens öden 1809—1860-talet, utgivit *Göteborgs donatorer från äldre tid intill våra dagar. Biografiska skildringar*. Av detta senare arbete har nyligen fjärde delen utkommit (Göteborg, Medéns Bokhandels A.-B. 1916 sid.; pris 3,50). En hel rad göteborgare, som

mer eller mindre ingripit i sin stads utveckling, skildras. Av särskilt intresse är redogörelsen för Olof Wijk d. ä:s politiska verksamhet. Vid riksdagen 1840 t. ex. intog han motsatt ståndpunkt till sina liberala riksdagskamrater C. F. Waern och J. A. Kjellberg. Dessa erhöles även en tacksamhetsadress från ett flertal valmän och gävo i svar uttryck för sin allmänna politiska åskådning. Flera medlemmar av andra Göteborgssläkter, såsom t. ex. Bratt, Dickson, Gibson, Lindström och Röhss skildras.

E. N.

— *Vänersborgs kyrkas död- och begravningsbok 1690—1700* (Linköping 1925; 99 s.) har till trycket befordrats av rådmannen Bertel Hallberg. Värde av att på detta sätt åt offentligheten skänka en droppe av våra ministerialböckers stora hav kan kanske synas ringa. Men då denna död- och begravningsbok utmärker sig för mindre vanlig utförlighet i fråga om biografiska data rörande de avlidna och bidrag till deras karakteristik samt upplysningar beträffande begravningsförhållandena m. m., torde dess publicerande få anses mera berättigat. I en utförlig inledning har utgivaren pekat på åtskilliga tidstypiska företeelser och underrättelser om stadens förhållanden, som kunna utläsas ur de föreliggande anteckningarna. De statistiska spekulationer, som härvid även förekomma, synas dock mindre välbetänkta i betraktande av det för dylikt ändamål alltför knappa materialet. Några såsom anmärkningar till texten inlagda sammanställningar av annorstädes hämtade uppgifter rörande de i kyrkoboken representerade släkterna böra icke förbises.

— *Kalmar nations skriftserie II, 1925*, (Uppsala 1925; 16 s.) innehåller, jämte meddelanden från nationen läsåret 1924—1925, en uppsats av fil. d:r Bror Olsson: En kalmarstudents tragiska slut, vari landsmannen Johan Robecks (f. 16 sept. 1672) sista levnadsår och död skildras. Denne Robecks levnadslopp, vilket icke förut varit alldeles obekant (*Biographiskt lexicon*, bd 12) men varom förevarande uppsats lämnar en del korrigerande och kompletterande upplysningar, är främst så till vida märkligt, som han efter studier i Uppsala begav sig till Tyskland och inträdde i jesuitordens tjänst, där han verkade under tre årtionden. Uppsatsens titel får sin förklaring därav, att Robecks förhoppningar att få ägna sin ålderdom odelat åt sitt livsintresse, filosofiska studier och författarskap, gäckades, och att han omkom under omständigheter, som göra antagligt, att han själv sökt döden. — Skriftseriens redaktionskommitté har förhoppningar att kunna utgeva nationens äldsta album, vilket med tillfredsställelse antecknas. Värde härav ur personhistorisk synpunkt är påtagligt, och här må förhoppningarna vidgas därhän, att uppslaget måtte beaktas även av andra nationer.

— I äldre tid, då det hedervärda boktryckareyrket icke fick utövas annorstädes än i rikets städer efter vunna vällovliga privilegier, kunde det likväl stundom hända, att ett och annat tryckalster såg dagen som privattruck, utgången från en eller annan undangömd handpress,

och av denna orsak hava exempelvis de Spaldencreutzska skrifterna från Gusum i bibliofila kretsar varit uppskattade som rariteter av första rang. Numera då konsten får utövas utan några hämmande skrankor, kan visserligen det förhållandet, att en bok tillkommer utan yrkesmäns tillhjälp, icke i och för sig räknas som en oegentlighet i juridisk mening, men icke desto mindre torde det höra till sällsyntheterna, att en författare, som icke på samma gång själv är boktryckare ex professo, på titelbladet av sin bok kan förkunna, att den utgått från hans egen officin. Så är emellertid förhållandet med en liten prydlig volym på 98 sidor med titel »*Några anteckningar om släkten Nordwall, samlade af Birger Nordwall*», rörande vilket arbete det uttryckligen tillkännagives, att det är »tryckt i Stockholm af författaren i 20 nummerade exemplar». Huruvida häri ingå de s. k. arkivexemplaren eller om sådana i ett dylikt fall icke förekomma och skriften således tills vidare saknas i våra offentliga bibliotek, är anmälares obekant. Att den i alla hänseelser kommer att förgäves eftertraktas av de flesta enskilda samlare ligger i sakens natur. — Den släkt, som givit anledning till åstadkommandet av denna typografiska märkvärdighet, säges i företalet härstamma från Norrby i Njurunda socken, vilket ställe »också antages hafva gifvit upphof till släktnamnet», men saken torde vara någon ovisshet underkastad, eftersom den äldste omtalade stamfadern i själva texten (s. 2) säges vara född i Gävle 1690 och det först i rättelserna (s. 98) anföres att han »enligt annan nyare (!) uppgift skulle vara född i Njurunda socken, Medelp. 21 maj 1689». Lika litet övertygande verkar författarens av inga som helst bevis stödda mening, att »stora skäl föreligga för antagandet, att till denna släkt hör den stora Norrlands-släkten Nordwall, hvars mest bemärkte man Eric adlades 1816 med namnet Nordewall (n:o 2257)». Man stannar så mycket mera i tvekan rörande detta påstående, när man strax därpå erfar, att även författaren för sin del funnit, att »många hafva antagit namnet och bildat Nordwalls-släcter, som ej tillhöra denna». Huru nu än härmed må förhålla sig, befinner sig författaren antagligen på fastare mark, då han med utgångspunkt från den ovannämnde stamfadern, som i egenskap av välbeställd underofficer deltog i holsteinska fälttåget 1712 och efter hemkomsten ur dansk fångenskap befordrades till fänrik, redogör för dennes avkomlingar. Bland dessa märkes sonen Otto, som var länsman i Ydre och en tid satt fängslad på grund av förment majestätsbrott, och dennes son prosten Olof Johan N., som till Uppsala universitet skänkte ett hemman, vars avkastning skulle användas till ännu utgående stipendier för studerande släktingar eller andra behövande av Östgöta nation. Även dennes kusins son, råd- och riksdagsmannen Adolf Fredrik N., har gjort sig känd som donator. I övrigt hava släktmedlemmarna tillhört många olika yrken, men de flesta varit präster, civila tjänstemän och köpmän. Jämte vanliga data meddelas här och där kortfattade karakteristiker, såsom då det exempelvis om stamfadern säges: »Stark till kroppen och hjeltomodig med sann Gudsfruktan saknades han aldrig i kyrkan vid någon offentlig andakt, ehuru han var blind de sista 15 åren af sitt lif.» Understundom utmärker sig dessa omdömen genom stark koncentration och en egendomlig pregnans. Sålunda heter det

om den redan nämnde prosten, att »han var af ett häftigt och ojämnt lynne, men rättvis. Ordningsam och god hushållare, men ej snål. God predikant, lycklig musiker och stor jägare». Sistnämnda egenskap tyckes varit en gemensam gåva för flera av släkten, ty om en annan, likaledes präst, upplyses det, att »han var en hård och sträng man, som i jagten fann sitt största nöje, men förmådde ej uppehålla hvarken sitt eller embetets anseende». Som bilagor meddelas avtryck dels av ett Göta hovrätts utslag 4 aug. 1764 i länsmannen Otto N:s process, dels av S. J. Hedborns åminnelsetal över prosten O. J. Nordwall, vilket senare första gången trycktes i Linköping 1826.

Aqui.

— Av direktören Oscar Nycander, vilken redan förut skänkt ett par värdefulla bidrag till vår släkthistoriska litteratur, har under det gångna året utgivits ännu en släktbok, *Adliga ätten n:o 1963 von Matern och dess ofrälse släktingar Matern* (Stockholm 1925; 158 s.). Denna ätt leder sitt ursprung, såvitt känt är, från staden Lippstadt i Preussen. Därifrån inkommo till Sverige — närmare bestämt till Stockholm — under senare delen av 1600-talet tre hantverkare med namnet Matern, av vilka, såsom förf. påvisat, med säkerhet två och sannolikt även den tredje tillhörde samma brödrakrets. I Stockholm vunno de med några års mellanrum burskap, de två såsom remsnidare och den tredje som skomakare. Från den först hitkomne, Fredrik Matern, härstammar den ifrågavarande släkten, under det att de bägge andra icke erhöilo avkomlingar längre än i andra generationen. Med en av denne Fredriks söner, Johan Anton, som blev fortifikationsofficer, börjar (sköldbrev 21 nov. 1751) den adliga ätten von Materns till våra dagar fortlöpande historia. I borgerlig ställning representerades däremot släkten åtminstone i Sverige ytterligare endast i två led. Av den adliga ätten ägnade sig samtliga tio manliga medlemmar av andra och tredje generationerna liksom ättefadern åt den militära banan, och ehuru i mindre omfattning hava de militära traditionerna även sedermera upprätthållits inom ätten, främst genom generallöjtmanten Axel von Matern.

Åt samlandet av biografiska uppgifter om de olika ättemedlemmarna har förf. tydligen ägnat stor möda, och resultatet gör genomgående ett gott intryck av noggrannhet och vederhäftighet. Arbetet, som tryckts i 250 nummerade exemplar, innehåller även porträtt från de senare generationerna samt andra illustrationer.

— Under titeln »*Ätten Rehbinder genom åtta sekler*» (Oslo 1925; st. 8:o; 562 s.; illustr.) har överste Viktor Rehbinder med redaktionell hjälp av sin måg, den norske overrettsagförel Sigurd Jensen-Bäfverfeldt, utgivit sina på mångåriga forskningar grundade anteckningar om sin släkt. Arbetet är uppdelat i tre avdelningar, av vilka den första under rubriken Historik avhandlar ättens namn och ursprung, utbredning, vapen, inskrivning i olika riddarhus, krigshistoria och fastighetsbesittningar, den andra innehåller de egentliga stamtavlorna och den tredje biografier över ett antal ättemedlemmar, vilkas öden synts för-

tjänsta av närmare undersökning. Det hela avslutas med utförliga register. Mot planläggningen synas inga anmärkningar kunna framställas, och vissa i dylika arbeten mera ovanliga kapitelrubriker förefalla att vara fullt motiverade, då de såsom här verkligen motsvaras av ett innehåll, som ej lider brist på utan snarare överflödar av ett rikt material. Vapenhistorien kan sålunda betecknas som heraldiskt intressant (det gäller förklaringen till de i hjärtskölden ingående tre krönta tretalen, som ursprungligen visas hava utgjort tre krönta, tre gånger krökta ormar) och krigshistorien, som på ett förtjänstfullt sätt strängt håller sig till de personliga insatser, som genom tiderna gjorts av ättens egna medlemmar, får sin belysning genom tabeller, som upptaga ej mindre än 27 generalspersoner (fältmarskalkar, generaler och amiraler), ett flertal regementschefer samt de Rehbindrar, om vilka man känner, att de fallit eller sårats i krig eller råkat i krigsfångenskap. De fallna uppgivas hava varit 29, de sårade 17 och krigsfångarna, av vilka dock endast svenska undersåtar äro medtagna, 18 personer. Dessa siffror få sin belysning genom uppgiften, att över ett hundra ättmän varit anställda i svensk krigstjänst men att därutöver ett ganska stort antal gått i holländsk, fransk, rysk, preussisk, dansk eller holsteinsk tjänst. Också inledes raden av utförda krigsbedrifter (bortsett från vad mindre kända tidigare generationer kunna hava uträttat) med deltagandet i Carl IX:s danska krig och slutar ej förrän med världskriget och den finska frihetskampen. Vad till sist förteckningen över ättens fastighetsbesittningar beträffar, upptager denna på ej mindre än nio tättryckta sidor namn på gods och gårdar i Östersjöprovinserna, Ryssland, Preussen, Finland och Sverige, till vilka äro fogade upplysningar dels om belägenheten, (socken eller stad) dels om deras resp. ägare och tidpunkten för innehavet. Antalet är imponerande och vittnar gott ej blott om de förtjänster, genom vilka dessa besittningar förvärvats, utan även om dygdens belöning, eftersom många utgjorde förlänningar »af Polens och Sveriges konungar samt Rysslands kejsare».

Ättens ursprung är höljt i dunkel, vilket ju endast ger ökat hemul åt anspråken på »uradel». Namnet lär emellertid förekomma i Östersjöprovinserna redan 1205, och dess dåvarande bärare anses hava dit inkommit närmast från Polen, ehuru släktens vagga enligt traditionen skall hava stått i Westphalen. Från den ene av de två bröder, som uppgivas hava levat i början av det trettonde seklet, anses alla senare släktgrenar härstamma. Ett sådant antagande lärer väl knappast kunna bevisas, eftersom det sedan dröjer till 1404, innan nya underrättelser möta, och det sålunda, för att citera den originelle utgivaren av svenska ättartal, »tyvärr föreligger en lucka för mellantiden» på ej mindre än nära 200 år. Vad man får veta om förhållandena vid den senare perioden är för övrigt endast, att vissa gods då förlänades till en man med namnet Gerdt Rehbindar, om vars närmaste avkomlingar man intet känner. Dock synes i detta fall ett stöd för åtminstone släktskap givas därigenom, att de nämnda förlänade godsens ännu i slutet av 1500-talet innehades av personer, som kallade sig Rehbindar, och om vilkas gamla adelskap alla tyckas varit ense. I alla händelser är det först från sistnämnda epok en oavbruten, dokumenterad släktlinje kan dragas,

och arbetets titel hade måhända därför vunnit på att de åtta seklen ej så starkt accentuerats.

I den mån de offentliggjorda stamtavlorna upptaga grenar, tillhörande den på svenska riddarhuset under N:o 77 år 1680 introducerade friherrliga ätten, sammanfalla de givetvis i det stora hela med hithörande delar av de tidigare utgivna svenska adelns ättartavlor. Dock äro uppgifterna i stor utsträckning fylligare, och utg. har tydligen begagnat sig av de tillägg, som under de sista årtiondena tillförts originalgenealogierna, samt dessutom på flera punkter varit i tillfälle att rätta uppenbara oriktigheter i Anreps utgåva. Men därutöver har han underkastat sig mödan att utreda dels den sedan 1787 riksgrevliga linjen, vilken ehuru tillhörande den svenska ätten, ej upptagits av Anrep på grund av dess utflytning till främmande land, dels de i Estland och Livland kvarboende (eller därifrån till Ryssland utvandrade) grenar av ätten, vilka aldrig i Sverige vunnit introduktion. Slutligen meddelas även upplysningar om en kurländsk familj med samma namn, om vars anslutning till det gemensamma stamträdet autentiska data ej stått att erhålla, samt om spridda bärare av namnet, som ej kunnat infogas i genealogierna.

Biografierna (16 till antalet) upptaga inemot hälften av den digra boken. Särskilt utförlig är skildringen av den förste svenske friherren, Henrik Rehbinder (f. 1604, † 1680), som efter deltagandet såväl i det trettioåriga kriget som i Carl X Gustafs olika fälttåg slutligen 1673 befordrades till generalmajor av kavalleriet. Beträffande den bekante finske ministerstatssekreteraren greve Robert Henrik Rehbinder meddelas ett avtryck av R. Castréns levernesbeskrivning ur dennes Skildringar av Finlands nyare historia (Helsingfors 1882). Av övriga ättemedlemmar, vilkas livsgärning helt eller delvis utövats utanför Sveriges gränser, finnas skildringar dels av frih. Bernhard Otto Rehbinder (f. 1662, † 1742), vilken började sin bana som svensk officer, men efter ett bragdrikt liv slutade sina dagar som stormarskalk i huset Savoyens tjänst och riddare av Annunciataorden (vilken sistnämnda utmärkelse icke lär förlänats någon annan svensk av icke-kunglig börd), dels av den som utmärkt skald kände riksgreve Nikolai Ludvig Rehbinder (f. 1823, † 1876). Sistnämnda biografi är utarbetad av Jensen-Bärfverfeldt och föreligger även i form av särtryck. I övrigt gälla levnadsskildringarna en rad krigare, huvudsakligen under det karolinska tidevarvet, samt den som genealog bekante tit. lagmannen frih. Johan Adam Rehbinder (f. 1733, † 1809), över vars i riksarkivet förvarade samlingar förteckning avtryckts. Beträffande kommerserådet frih. Hugo Rehbinder (f. 1843, † 1912) lämnas i huvudsak endast en redogörelse dels för hans storartade porträttsamling, dels för hans testamentariska dispositioner. Slutligen har utg., frih. Viktor Rehbinder, tryckt utdrag av sin självbiografi, som innehåller minnen bl. a. från hans utländska kommenderingar och hans resor i samband med forskningarna för släktens historia.

Den Rehbinderska släktboken kan utan tvekan betecknas som värdefull och är ett förnämligt bidrag till vår genealogiska litteratur. Den yttre utstyrseln är värdad och arbetet är rikt illustrerat med porträtt, namnteckningar och vapenbilder samt ex- och interiörer från ättens egendomar. Dock må det beklagas, att förhållandena föranlett tryck-

ning i utlandet, ty tryckfel förekomma i ovanligt stort antal och stundom av sådant slag, att de bära vittne om ursprunget.

Aqut.

— *Skolmästare i Östhammar.* Bidrag till en förteckning av Claës Eric Schram. Tryckt som manuskript. Stockholm 1925. 32 sid. — Den lilla i kvartformat tryckta boken ger ett intressant bidrag till Östhammars historia, antagligen ett förelöpande meddelande till ett tillämnat större arbete över staden. Då varje uppgift synes väl verifierad, får man intryck av ett synnerligen omsorgsfullt arbete. De personhistoriska uppgifterna äro även lätt åtkomliga genom det namnregister, som avslutar häftet.

G. I.

— Finske generalmajoren Wilhelm Thesleff, känd som det självständiga Finlands förste krigsminister (1918), har utgivit en utförlig historia om sin släkt (*Släkten Thesleff 1595—1925*, Helsingfors 1925; 4:0; 266 s. + tab.), som har ett särskilt intresse även för oss svenskar, emedan en dess ättling blev stamfader för friherrliga ätten Stjernstedt. Rörande dennas ursprung lämna de Anrepiska ättartavlorna oriktiga uppgifter, som endast delvis och ofullständigt rättats hos Wasastjerna. Visserligen kan ej heller författaren till nu ifrågavarande arbete skingra det dunkel, som vilar över frågan, varifrån den i slutet av 1500-talet i Viborg verksamme köpmannen och rådmannen Hans Thesleff († 1615) inflyttat, men han har redogjort för de olika alternativ, som kunna tänkas uppställda rörande detta ämne, och samlat de spridda notiserna om äldre bärare av samma namn, vilka kunna antagas hava haft ett numera outredbart samband med hans egen släkt. Så mycket synes i alla händelser säkert, att den ovannämnde rådmannen, för vars levnads- och familjeförhållanden numera föreliggande detaljerade uppgifter, får räknas som den gemensamme äldste kände stamfadern till de Thesleffska och Stjernstedtska ätterna. Av hans sex kända barn var domprosten Claudius Thesleff († 1666) den äldste, men hans släktgren utdog 1686 på svärdssidan redan med hans son och han var sålunda icke stamfader varken (såsom Anrep ehuru med oriktig förnamnsbeteckning antagit (för friherrarne Stjernstedt eller (såsom Wasastjerna påstår) för de senare leden av ätten Thesleff. Båda dessa grenar leda däremot sitt ursprung från domprostens broder Peter († 1663), vilken en tid var borgmästare i Helsingfors och slutade som hovrättsassessor i Åbo, och som av Anrep med orätt uppgives varit domprostens son. Assessor Thesleff hade nämligen två söner, av vilka den äldre (f. 1653), som hette Johan, 1697 adlades Stjernstedt och slutligen blev landshövding och friherre, och den yngre eller Peter († 1710) fortplantade den tillsvidare ofrälse släkten med det ursprungliga namnet.

General Thesleff har i form av tabellbilagor i sin bok inrymt en fullständig genealogi över ätten Stjernstedt, men meddelat närmare notiser endast rörande dess två äldsta släktled, som han på grund av att samtliga hithörande personer vid födelsen hetat Thesleff ansett stå i ett närmare förhållande till övriga bärare av detta namn än vad fallet varit med senare generationer av denna gren. Härigenom har han blivit i till-

fälle att rätta ännu ett misstag i de svenska riddarhusstamtavlor, som uppgiva, att av den förste friherre Stjernstedts barn blott dottern Sidonia och sonen Carl Johan fötts i hans första äktenskap med Johanna Margareta Gripenberg († i Narva 1696), medan rätta förhållandet var, att även Juliana och Vilhelm (ff. resp. 1692 och 1694), vilkas moder trots vara Stjernstedts andra hustru Sara Törne, tillhöra den första kullen och att alla fyra således voro samsyskon.

Huvudparten av boken är emellertid ägnad släkten Thesleff i in-skränkt mening, vilken levde kvar i Finland och såväl där som i Ryssland genom flera bemärkta medlemmar spelat en framstående roll. Den adlades första gången 1788, då titulärrådet Peter Vilhelm Thesleff introducerades på Viborgs 1816 upphävda riddarhus, men detta oaktat erhöles dennes son 1812 förnyat adelskap och immatrikulerades tio år därefter på finska riddarhuset, där dels hans ene broder, dels hans andre broders barn sedermera genom adoption likaledes vunno inträde. En medlem av släkten, som även i Sverige var känd och uppskattad, var den 1920 avlidne originelle utforskaren av zigenarnas språk, Arthur Thesleff, som under en flerårig vistelse i Stockholm utgav jämväl ett arbete över »Stockholms förbrytare-språk och lägre slang» samt gjorde värdefulla donationer till kungliga biblioteket och Nordiska museet.

Boken, som är försedd med register och en mängd tabeller, prydes av ett stort antal porträtt och andra illustrationer.

Aqut.

— För den som endast känner vår tids Lidingön, öppnar sig ett sär-egget perspektiv, när man fördjupar sig i justitierådet Birger Wedbergs nyligen utgivna *Lidingöliv i gamla dar* (Stockholm 1924; VIII + 341 s.). Lidingön inom den tidsram, som där begränsar skildringen — slutet av 1700-talet samt 1800-talet tills för ungefär en mansålder sedan — var icke det moderna villasamhället och förstaden till Stockholm. Det var en »skärgårdsö» med i många hänseenden den vanliga, glest bebyggda landsförsamlingens villkor och förhållanden. Från denna hade dock ön redan vid ifrågavarande tid i ett avseende en skiljaktig prägel, ehuru av helt annat slag än i våra dagar. Just vid den tidpunkt, då den föreliggande skildringen, efter en återblick på det förflutna, egentligen begynner, avsåndrades nämligen ön från Djursholms säteri och styckades i ett begränsat antal gårdar, som nästan samtliga funno köpare bland tjänstemän eller borgare i huvudstaden. En samling mindre herrgårdar, där mycket av huvudstadens stämningar och intressen hade sitt hemvist, kom sålunda att väsentligen karakterisera Lidingön under det nu behandlade skedet.

Själv tillhörande en familj, som ingått i denna miljö, har förf. ägt sällsynt goda förutsättningar att skildra Lidingölivet i gamla dar. I förordet till sin bok meddelar förf., att samlandet av det material, som bearbetats i densamma, pågått inom hans släkt under halvtannat sekel. Om man också vågar den gissningen, att mycket och särskilt det mesta av skildringens yttre ram — exempelvis dess noggranna utredningar av egendomarnas öden eller redogörelsen för den ständigt aktuella frågan

om öns förbindelse med fastlandet — äro resultat av förf:s kända forskarflit, så bär dock framför allt hans intima förtrogenhet med själva livet på ön vittnesbörd om att han haft att tillgå dylika släktuppteckningar. Arbetets personhistoriska bidrag hava under sådana förhållanden blivit betydande. Ett helt galleri av personer passerar revy, med vilka man efter läsningen tycker sig hava kommit i omedelbar kontakt. Sin särskilda charm får bekantskapen med dessa, när de träda oss till mötes under feststämning i gästfria och av fin kultur präglade lidingöhem, såsom fallet är i de bägge kapitlen om förf:s farfars, »stadsmajorens», sommarnöje (Lidingsberg) och om den kände »lidingökungen» Janne Zetterbergs och hans makas hem (Ekholmsnäs och Hersby). En ortshistoria, som till skillnad från flertalet andra ej blott uppvisar de yttre konturerna av händelseförloppet utan även tränger djupare, avbildande de handlande personerna och fångande stämningarna och de kulturella sysselsättningarna i deras hem — sådan är boken, och därmed ger den just vad dess titel anger, en skildring av livet på Lidingön i gamla dar.

Arbetet är rikt illustrerat, och av detsamma har även tryckts en bibliofilupplaga i 150 nummerade exemplar. Det ingår såsom del II i ett större verk »Lidingöboken», varav sedermera också del III utkommit, som med bidrag av ett flertal författare under titeln *Lidingön i våra dagar* (Stockholm 1925; XII + 260 s.; ill.) behandlar genombrottstidens historia.

Insända böcker.

Från *Akademien för de fria konsterna*:

MEDDELANDEN FRÅN KUNGL. AKADEMIEN FÖR DE FRIA KONSTERNA 1925.
Sthlm 1925. 87 s.

Från *Albert Bonnier*:

SMIRNOFF, KARIN, Strindbergs första hustru. Sthlm 1925. 421 s. Ill.
Kr. 9:25.

Från *Dalarnas Hembygdsförbund*:

DALARNAS HEMBYGDSFÖRBUNDS TIDSKRIFT. Årg. 4 (1924), häfte 4.

Från *Hugo Gebers förlag*:

FORSSTRAND, CARL, En gustaviansk ädlings ungdomshistoria. Några
anteckningar av och om Gustaf Adolf Reuterholm. Sthlm 1925.
171 s. Ill. Häft. kr. 4:75.

Från *Genealogiska samfundet i Finland*:

GENEALOGISKA SAMFUNDETS I FINLAND ÅRSSKRIFT IX. 1925. Helsing-
fors 1925. 343 s. + 1 tab. Ill. Fmk. 60:—.

Från *Gestriklands kulturhistoriska förening*:

MEDDELANDEN AV GESTRIKLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING 1924.
Gävle 1924. 60 + 47 s. Kr. 4:—.

Från *Kalmar nation i Uppsala*:

KALMAR NATIONS SKRIFTSERIE II. 1925. Uppsala 1925. 16 s.

Från *J. A. Lindblads förlag*:

JONES, RUFUS M., George Fox. Bemynd. övers. fr. engelskan av A.
Dalquist. Sthlm 1925. 186 s. Häft. kr. 3:50.

KLEMAN, ELLEN, Fredrika Bremer. (Svenska kvinnor III.) Sthlm 1925.
288 s. Häft. kr. 5:75.

MALMESTRÖM, ELIS, Linné som kulturpersonlighet. Några Linnéstudier.
Uppsala 1925. 143 s.

SPJUT, EINAR, Frans Michael Franzén. Uppsala 1925. 144 s. Häft.
kr. 2:50.

Från *P. A. Norstedt & Söner*:

LIDINGÖN I VÅRA DAGAR. Genombrottstidens historia. Sthlm 1925.
XII + 260 s. Talrika ill. Häft. kr. 7:—.

SVERIGES HISTORIA TILL VÅRA DAGAR utg. av Emil Hildebrand och
Ludvig Stavenow. Tionde delen. Den Gustavianska tiden 1772

- 1809 av Ludvig Stavenow. Sthlm 1925. VIII + 402 s. Talrika ill. Häft. kr. 12:—.
- Trettonde delen. Oskar II av S. J. Boëthius. Litteratur och konst 1850—1908 av Fr. Böök och A. Romdahl. Sthlm 1925. X + 445 s. Talrika ill. Häft. kr. 12:—.
- Fjortonde delen. Gustaf V av Karl Hildebrand. Sthlm 1926. XII + 664 s. Talrika ill. Häft. kr. 12:—.
- WRANGEL, F. U., Minnen från konstnärskretsarna och författarvärlden. Sthlm 1925. VI + 347 s. Talrika ill. Häft. kr. 13:—.
- Från *Samfundet for Dansk-Norsk Genealogi og Personalhistorie*:
PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT udg. ved Paul Hennings. VIII Række. 4 Binds 1—4 Hæfte.
- Från *The Seagull Press*:
YOUNG GATES, SUSAN, Memorial to Elizabeth Claridge Mc Cune. Salt Lake City, Utah 1924. 119 s. Ill.
- Från *Société Suisse d'Héraldique*:
ARCHIVES HÉRALDIQUES SUISSES. Organe de la Société Suisse d'Héraldique. Årg. XXXVIII (1924), h. 4 samt årg. XXXIX (1925), h. 1—4.
- Från *Svenska kyrkans diakonistyrelses förlag*:
ROSMAN, HOLGER, Bjärka-Säby och dess ägare. II. Sthlm och Uppsala 1924. 372 s. + 1 karta. Ill.
- Från *Gunnar Tisells Tekniska Förlag*:
SVERIGES KYRKOR. Gotland, Bd I, h. 2, Tingstäde kyrka av Efraim Lundmark. Sthlm 1925.
- Från *författare eller utgivare*:
ADELHEIM, GEORG, Die Genealogie der alten Familien Revals von Heinrich Laurentz, Küster an St. Olai, † 1692. Ein Beitrag zur Personenkunde Revals. Reval 1925. XII + 176 s. + tab.
- BILLMAN, BROR, Gamla minnen kring en gammal släkt. Samlade och upptecknade av en släktmedlem. Karlstad 1924. X + 264 s.
- BOLDT, ALEXANDER, Några min moder Nanny Frosterus-Boldts förfäder inom och bortom nordösterbottniska släkter. Helsingfors 1924. 30 s.
- BOSTRÖM, H. J., Släkterna Åström från Kalix och deras utgreningar. Helsingfors 1925. 142 s. Talrika ill.
- NORDWALL, BIRGER, Några anteckningar om släkten Nordwall. Sthlm 1925. 98 s.
- REHBINDER, VIKTOR, Ätten Rehbinder genom åtta sekler. Oslo 1925. 562 s. Ill.
- STACKELBERG, OTTO MAGNUS FREIHERR VON, Bilder aus der Vergangenheit eines baltischen Geschlechts. I. Teil. Die Stackelberg in der Gefolgschaft der Bischöfe von Dorpat 1305—1558. Görlitz 1925. 232 s.
- STROKIRK, OSKAR FREDRIK, Adelige ätterna von Malmberg n:o 2337 och Malmberg n:o 2318. Gävle 1924. 100 s. + 2 tab. Talr. porträtt.

THESLEFF, WILHELM, Släkten Thesleff 1595—1925. Helsingfors 1925.
266 s. + tab.

WESTERLUND, JOHAN ALFRED, SETTERDAHL, JOHAN AXEL OCH MEURLING, ERIK, Linköpings stifts herdaminne. Fjärde delen, andra häftet. Linköping 1925.

VÄNERSBORGS KYRKAS DÖD- OCH BEGRAVNINGSBOK 1690—1700. Utgiven och med anmärkningar försedd av Bertel Hallberg. Linköping 1925. 99 s.

PERSONREGISTER.¹

Abelin, Magnus Mathias, amiralitetssekreterare, 137.	Anckarsvärd, Johan Otto Michael, 196.	Barnekow, Amélie, 186.
Acrelius, Johan Olof, kyrkoherde, 137.	Andersdotter, Karin, 125.	» Charlotte, 186.
Adelborg, Otto, 74.	Anglin, Per Neosander, 188.	» Kiell, hovjäg- mästare, frih., 186.
Adelheim, Georg, 216.	Anker, Peder, statsminister, 71.	von Baumgarten, ätten, 96.
Adlerbaum, Hans Gustaf, 97.	Anrep, Gabriel, 92, 211.	» » Johan Christer, regementskvar- termästare, 96.
Adlerbjelke, Lorentz Johan, kapten, 195.	Arenander, Ad., 198.	Beckman, Nat., professor, 151.
Adlerbrant, Gabriel, hov- rättsråd, 191.	Armfelt, Gustaf Mauritz, ge- neral, frih., 192.	Beise, Th., 29.
Adlersparre, C., statsråd, landshövding, greve, 71.	» Catharina Maria, änkegeneralska, 188.	Bengtsson, Jöns, ärkebiskop, 99.
» Carl August, 164, 165, 170.	Arnander, Magnus, gränsin- spektor, 39.	Benzelstierna, Carl Eric, överstelöjt- nant, 186.
» Georg, 164— 170.	Arnoud, fransk officer, 55.	» Carolina The- odora, 195.
» Louise, 169.	Askelöf, Johan Christoffer, fil. dr., 186.	» Eleonore, 187.
Afzelius, Edla, 205, 206.	Askenbom, J. J., 195.	» Eva, 187.
» Ivar, 205.	Aspegren, Johan Anders, kronobagare, 188.	» G., 126.
Agrell, Charles Jean, 198.	Aspelin, David, professor, 188.	» Jeanette, 187.
» Olof, kommerseråd, 192.	» J. R., 132, 145, 146.	» Jeanette Cat- rine, 195.
Ahnlund, Nils, 47, 81.	Assman, Johan, 131.	» Jesper Al- brecht, kap- ten, 195.
Albrekt av Mecklenburg, 99.	Augustin, Johan Henrik, målare, 144.	» Magdalena, 195.
Alcinius, Abraham, kyrko- herde, 138, 141, 143.	Aulævill, Axel, handelsborg- mästare, 143.	Berch, Anders, professor, 149.
Algren, 108.	Aurivillius, Per Fabian, pro- fessor, 2, 5, 11.	Berg, Gustaf Arvid, major, 192.
Allman, E. M., 192.	Austrin, Claudius Tömeson, 148.	v. Berg, Burchard, överste, 185.
Alm, Johan, amiralitetssek- reterare, 179.	» Elisabet, 148.	Bergelin, Johannes, köpman, 197.
Almqvist, Joh. Ax., arkiv- råd, 93, 103.	v. Axelson, Gustaf, 189.	» M. J., 182.
Alopeus, David, envoyé, 184.	Backman, Nicklas, 177.	von Bergen, Fredrik, körs- när, 124.
Alstrin, Lars, bergmästare, 126.	Bacon, Francis, lord, 86.	Bergencreutz, Johan, lagman, 113.
» Lars, professor, 127.	Bäckström, Lars Mauritz, 197.	Bergenschöld, Erik Johan, landshövding, 198.
Ambrosiani, Sune, 142.	Bager, Haquin, 201.	
Améen, Georg Fredrik, över- stelöjtnant, 179.	Balck, Anthony Johan, 40, 41.	
» Pehr Gustaf, kapten löjtnant, 202.	Banér, Gustav Adam, greve, 41, 42.	

¹ Utarbetat av G. E.

- Berger, Pehr Gustaf, brüks-
patron, 193.
- Berggren, Johan, skeppskap-
ten, borgare, 128.
» Sophie, 181.
- Bergius, professor, 2, 4.
- Bergklint, Olof, 160.
- Bergman, Brita, 108.
» Jonas, 146.
- Bergqvist, Maria, 126.
- Bergström, O., 94.
- Berzelius, J. J., professor, 2.
- Bescke, 197.
- Bielke, Anna, 99.
» Axel Eriksson, 100.
» Claes, 100.
» Erik, 99.
» Erik Turesson, 98.
» Gunilla, 100.
» Gustaf, 100.
» Nils Adam, 101.
» Nils Dannes Tures-
son, 98.
» Nils Turesson, 98,
100, 101.
» Peder, 99.
» Sten Bengtsson, 99,
» Sten Nilsson, 100.
» Sten Svantesson,
100.
» Ture, 100.
» Ture Gabriel, 101.
» Ture Bengtsson, 99.
» Ture Eriksson, 100.
» Ture Kettelsson, 98,
99.
» Ture Turesson, 99.
- Billberg, Gustaf, auditör,
178.
- Billing, Magnus, kronofogde,
200.
- Billman, Bror, 216.
- Birket Smith, S., 90.
- Bjugg, Nils, major, 75.
- Blad, Christina, 96.
- Blanchard, aeronat, 8.
- v. Blixen, Louise Ulrica,
493.
- Blomberg, J., 79.
- Boberg, bibliotekarie, 22.
- Bodell, C., 182.
- Boëthius, B., förste arkiva-
rie, 93, 103.
» S. J., 216.
- Boheman, Gustaf, häradshövding,
183.
- Boij, Catharina Andersdot-
ter, 125.
- v. Boisman, Claes Adam,
kapten, 202.
- Boldt, Alexander, 216.
- Bonde, Fredrik, överstekam-
marjunkare, greve,
110.
» Fredrika, 110.
» Gustaf, greve, 113.
» Gustaf, excellens,
greve, 110.
v. Bonsdorff, Carl, 132.
- Boræn, Carl, magister, 157.
- Borgh, Peter Adolf, 182.
- Boström, Johan, borgmästare,
126.
» H. J., 216.
» Margareta, 126.
- de Bourbon, duc d'Ango-
ulême, Louis Antoine, 190.
- Braad, C. H., 160, 163.
- Brahe, Tyko, 171.
- Brandt, Fredrika, 193.
- Bratt, släkten, 207.
- von Brehmer, Johan, haupt-
man, 125.
- Bremer, Fredrika, 110, 215.
» ätten, 95.
- Brenner, Carl Henrik, mu-
sikkdirektör, 95.
» Elias Henrik, 95.
- Bring, Ebbe Samuel, profes-
sor, 200.
» Samuel E., 126.
- Brinkman, 169.
- Bromell, Betty, 187.
- Broms, Malena, 181.
- Broomé, Gustaf, professor,
203.
» Johan Gustaf, hä-
radshövding,
203.
- Brumdin, Catharina, 128.
- Brune, köpman, 65.
» Paul, 65.
- Brunius, Abela Maria, 66.
» Anders, 65.
» Anders Fredrik,
språklärare, 66.
» August, skriftstäl-
lare, 65.
» August Wilhelm,
medicine doktor,
66.
» Carl Georg, 64—
73.
» Carl Georg, filoso-
fie doktor, profes-
sor, 66.
» Charlotta Maria,
66.
» David, grosshand-
lare, konsul, 66.
» Elsa Dorothea,
66.
- Brunius, Frans, kyrkoherde,
65.
» Gomer, 64—73.
» Johan Niklas, eko-
nomidirektör,
66.
» Markus, köpman,
rådman, 65.
» Johan Niklas, präst,
65.
» Paul, 65.
» Ulrika Eleonora,
66.
- Brunkman, Carl, 148—163,
» Claes Erik, re-
gementspastor,
149.
» Erik, accisskri-
vare, 148.
» Nils, kyrkoher-
de, 149.
- Bruzelius, M., 193.
- Bruzewitz, Axel, 164, 165.
- Bugge, Chr. A., teol. dr.,
87.
- Bull, Edvard, professor, 88,
89, 90.
- Bunge, 29.
» överhovjägmästare,
123.
- Butth, Johan, amiralitets-
kassör, 201.
» Lovisa Ulrica, 201.
- Bååth, L. M., 134, 206.
- v. Böhnen, Charlotte, 189.
- Böök, Fr., 216.
- Calissendorff, Carl Fredrik,
köpman, löjtnant, 194.
- Campbell, Vilhelm, korpral,
128.
- Camphuysen, konterfejare,
130.
- Cantoor, 34.
- Carl XI, konung, 75.
- Carl X Gustaf, konung, 75.
- Carl Johan, konung, 72.
- Carlbohm, A., boktryckare,
151.
» J. A., boktryc-
kare, 151.
- Carlheim, K., 180.
- Carlquist, Carl August, hä-
radsskrivare, 129.
- Carlsson, Gottfrid, profes-
sor, 8, 94.
- Carlstedt, 182.
- Carlström, Carl Ludvig, kap-
tenlöjtnant, 202.
» Vilhelmina Mar-
gareta, 128.

- Castrén, R., 211.
 Cavallin, Samuel Johan, rektor, 188.
 Cederbärg, A., 193.
 Cederström, Carl Emanuel, prem.-löjtnant, frih., 202.
 » Rudolf, intendent, frih., 103.
 Cervin, Elisabeth, 200.
 Cesar, H., 179.
 Chapiro, Jacob, skräddare, 79.
 Chenon, överinspektor, 111.
 Christian IV, konung, 172.
 Cimmerdahl, Vilhelm Anders, amiralitetsrevisor, 185.
 Clairfelt, Mauritz, generalmajor, 192.
 Clarberg, Johan, 138.
 Claridge Mc Cune, Elizabeth, 217.
 Clay, John, 192.
 Cloo, Jacob, underståthållare, 79.
 Collin, Nils, 1—27.
 Cooper, konterfejare, 130.
 Cormier, E., 190.
 Corvin, Margaret Sophie, 181.
 » Ulrica Eleonora, 183.
 Crant, David, 155.
 Creutz, Louise, 123.
 Crona, Per Emanuel, kronofogde, 202.
 Cronhjelm, Polycarpus, frih., 196.
 Cronman, Fritz, generaladjutant, 39.
 Crusell, Bernhard Henrik, kammarmusikus, 180.
 Crusenstolpe, Johan Magnus, vicepresident, 178.

D
 Dahlgren, Lotten, 164, 170.
 Dahlstein, Jakob, 146.
 d'Ailly, Jacques Henrik, major, 195.
 » Johan Carl, 188.
 Dalgren, Lars, 164.
 von Dalin, Olof, hovkansler, 155.
 Dalquist, A., 215.
 Dandenell, Axel, kamrer, 103.
 von Dannfeldt, Carl, överste, 183.

 von Dardel, H. L., 105.
 de Bourgoing, Jean François, baron, 180.
 de Bronikowsky, Ulla Albertina, 201.
 De la Chapelle, Adam Richart, 74, 77.
 De la Chapelle, Carl, 74.
 » Eva, 75.
 » Gustaf, 74, 75, 76.
 » Johan Casimir, 74.
 » Julius, 74.
 » Julius Richart, 74—80.
 De la Gardie, Axel Gabriel, landshövding, greve, 186.
 » Beata, grevinnan, 173.
 » Magnus Gabriel, rikskansler, 45, 78, 131.
 de la Grange, Johan Georg, rytmästare, 183.
 Delin, P. A., 201.
 de Montrichard, greve, 190.
 de Ron, Jacob, 198.
 De Vallari, konterfejare, 130.
 Dickson, släkten, 207.
 Djurberg, Carolina Sophia, 201.
 » Daniel, 175.
 Dobbyn, Berndt, 40.
 Drakenhielm, Wilhelm, generaltullförvaltare, 41, 42.
 Duderstedt, överste, 78.
 Dunder, Sofia, 129.
 Duval, (Divval), Brita Andersdotter, 141, 145.
 Duvall, Carl Henrik, överjägmästare, frih., 193.
 Duwell, Adolf Wilhelm, handlande, 176.
 » Christoffer, handlande, 176.
 » Johan Henrik, 176 199.
 » Petter Fredrik, brukspatron, 175, 176.
 Dücker, Christian Rutger, major, greve, 199.
 Dybwad, Jacob, 81.
 v. Döhn, ingenjörsofficer, 188.
- E**
 Ebbeltofft, Peter Andreas, överstelöjtnant, 179.
 Edenström, Ingrid Juliana, 157.
 Eek, Catharina, 148.
 Ehnemarck, Carl Magnus, konteramiral, statsråd, 202.
 Ehrenpohl, Axel Wilhelm Fredric, överstelöjtnant, 201.
 Ehrenstrahl, 131, 134.
 Ehrenström, Johan Fredrik, kyrkoherde, 129.
 » Otto, 189.
 Ekenberg, Maria, 133.
 v. Ekensteen, Carl, löjtnant, 189.
 Ekerman, P., professor, 158.
 Eklund, Anders, 141.
 Ekman, Birgit, 205.
 » Hedda, 205, 206.
 Ekstedt, Axel, löjtnant, 179.
 Elbfas, Jakob Henrik, 131, 140, 173.
 Elfström, Anders, handelsman, 127.
 Elgenstierna, Gustaf, 91, 93, 103, 129.
 Eliäson, Elias, 124.
 » Erik, 124.
 » Roland, 124.
 Elias, bonde, 124.
 Eliassläkten från Viksta by, 124.
 Engeström, greve, 51.
 » Carl, häradshövding, 199.
 » Christine Catharine, 199.
 Enhörning, Gerhard Fredrik, kanslist, 106.
 Ennes, Bengt Göran, löjtnant, 194.
 Erlandsson, Thomas, 31.
 von Essen, Hans, 165.

F
 Fabricius, Johan, holmpredikant, 144.
 Fahnehjelm, Anders Lars, teol. dr., 179.
 Falhberg, Eliza, 185.
 Falk, Adam Abraham, lagman, 186.
 Faxe, Carl Arvid, överfältläkare, 184.
 » Vilhelm, biskop, 201.
 Ferelius, Helena, 205.
 Fiellman, Maria, 124.
 Filenius, Pet., biskop, 157, 158, 159.

- Fischerström, Eleonore, 181.
 » Hedda, 181.
 » Peter Johan, häradshövding, 179.
- Flach, Erik Gabriel, major, postmästare, 165, 166, 168.
- Fleetwood, Carl Johan, löjtnant, frih., 195.
- Fleming, Claes Gustaf, överstelöjtnant, frih., 200.
 » Gustafva Sophie Beate, 200.
- Foeg, C. W., 199.
- Forlander, Jöns, sekundlöjtnant, 202.
 » Theodor, 178.
- af Forsell, Karl, överste, 164.
- Forsbom, Petter, mönster-skrivare, 127.
- Forsell, Ch. G., 189.
- Forsstrand, Carl, fil. dr., 206, 215.
- Fox, George, 215.
- Franzén, Frans Michael, 215.
- Fredrik Adolf, prins, 108.
- Freyreiss, G. W., 197.
- Frick, Anders Håkan, borgmästare, 202.
- Friese, Ingrid, 126.
- Frost, Lars, kyrkoherde, 186.
- Frosterus, A., 185.
- Frosterus-Boldt, Nanny, 216.
- Fröding, H., överstelöjtnant, 1, 206.
- Frölander, Eric, fältväbel, 126.
- Fähræus, Nils Gustaf, sekundlöjtnant, 202.
- Gadolin, Gustaf, professor, 189.
- Gamoiski, Zacharias, överstelöjtnant, 75, 80.
- Geijer, Jacob Gustaf, brukspatron, 185.
- Gemperlin, målare, 171.
- Gérard, Alphonse, 203.
- Gerhardus, Georgius Albertus, läkare, 79.
- Gibson, släkten, 207.
- Gistréen, Johan Henrik, professor, 185.
- Godhe, A., 200.
- Gosselman, Carl August, kaptenlöjtnant, 202.
- Gram, Frédéricque, 200.
 » Kristina, 136.
- Grandelius, prost, 112.
- Gravander, Jonas, kyrkoherde, 138, 139.
- v. Greiff, Carl Fromhold Johan, krigsråd, 190.
- Grimberg, Abela Maria, 65.
- Gripenberg, Johanna Margareta, 213.
- Gräberg, A., 183.
 » Olof, kyrkoherde, 152.
- Grönberg, F., bankdirektör, 129.
- Grönvald, familjen, 81.
 » Fr. Chr., 81—90.
- Grönvald-Orning, Fr., 81
- Grönvold (el. Grönvald), släkten, 81—90.
- Grönvold, Fridrich Johan, 81.
 » Poul Isaak, koberstikkere, kapitein, 81.
 » Morten, löjtnant, 86.
- Grönwall, Joachim Wilhelm, kamrer, 199.
 » F. W., hovrättsråd, 103.
- Gustav III, konung, 101.
- Gustaf V, konung, 216.
- Gustaf II Adolf, konung, 74.
- Gustaf Vasa, konung, 100.
- Gustafschöld, Marie, 181, 184.
- Guy, Mary, mrs, 23.
- Gyllenberg, Carl Johan, president, greve, 187.
 » Henning Adolf, landshövding, greve, 193.
- Gyllengranat, Carl August Bernhard, frih., 196.
- Gyllenhaal, Beata, 119.
- Gyllenkrook, Thure Gabriel, ryttmästare, frih., 193.
- Gyllenskepp, Johan Wilhelm, major, 180.
 » Otto Wilhelm, kapten, 201.
- Gyllenstierna, släkten, 206.
 » Göran, riksråd, 150.
 » Ulrika Juliana, änke-grevinna, 150.
- Gyllenstjerna, Lene, 173.
- Gyllenstorm, Christine, 189.
- Göthe, Helena Catharina, 126.
 » Jonas, handlande, 126.
- Hackaert, Brita Cecilia, 176.
 » Fredrique Louise, 192.
 » Gustafva Maria, 192.
 » H., 178.
 » Marie, lagmanska, 192.
- Hadorph, Johan, 136.
- Hagman, mamsell, 105.
- Hagström, C. G., kapten, 66.
- Hallberg, Bertel, 207, 217.
- Hallenborg, Adolf Ludvig, hovmarskalk, 193.
- Hallengren, Salomon Mauritz, häradshövding, 201.
- Hallenius, Johan, prost, 126.
- Hals, Frans, 173.
- Hamilton, Anna Margaretha, 189.
 » Axel, ryttmästare, greve, 194.
 » Beata Elisabeth, 194.
 » Hedda Caroline Beate, 194.
 » Jacob Essen, 194.
 » Johan David, 194.
- Hammar, Erik, fiskare, 129.
 » Sophia Malena, 129.
- Hammar Dahl, Caroline Johanna, 201.
 » Olof, kapten, 201.
- Hammarinus, Samuel, kyrkoherde, 77.
- Hammarskiöld, Pehr, kapten, 184.
- Hannibal, Martin, 140.
- Hardenberg, Anna, 172.
- Harlingson, S. G., lektor, professor, 162, 163.
- Hasselberg, Maria, 145.
- Hastfehr, grevinna, 115.
- Hansen, R., 145.
- Hedborn, S. J., 209, 212, 213.
- Hederstierna, Erland, generallöjtnant, 194.

- Heijkenskjöld, Ludvig Det-
lof, öfverste, 199.
Helleday, Margareta, 125.
» Welam, kämnar,
125.
Hellman, A. E., 178.
Hennings, Paul, 216.
Herrlin, Magnus Christian,
kyrkoherde, 203.
Hiärne, Erlandus Jonæ,
prost, 28.
Hielm, öfverste, 126.
Hildebrand, Emil, 215.
» Karl, 216.
Hiärne, Carl, 42.
» Erland, 30, 31, 32.
» Thomas, 28—46.
» Urban, 30.
Hjelm, Peter Jacob, 185.
Hjärne, Harald, 205.
» Ida, 205.
Hochschild, expeditionsssek-
reterare, 108.
Hoffmann, 197.
von Hofsten, B., 167.
Holmgren, Charlotta, 129.
» Johan Petter,
fiskare, 129.
Horn, Bengt, generalguver-
nör, 30—46.
Huitfeldt, generalska, 85.
Huitfeldt-Kaas, H. J., 88.
Hultgren, pastor, 6.
Hultin, J., magister, 157,
158.
Humble, Carl Johan, kom-
merseråd, 181.
» Nils Adolf, lands-
hövding, 196.
» Sixten, 28, 91,
103.
Håhl, J. I., 148.
Håkansson, Johan, 135.
af Håkansson, Anders, lands-
hövding, 167,
178.
» Carin, 178.
Hård, Margareta Ulrika,
105.
Härleman, Anna Margaretha,
188.
Härling, Sigrid Svensdotter,
126.
Hästesko, Elsa, 75.
Höjer, Karl, 131.
Ihre, Johan, professor, 149.
Ikorn, Anna, 132.
» Elin, 78.
» Erik Alfsson, 78.
von Imhoff, Amalie Hed-
vig, 198.
In de Betou, Govert, bruks-
patron, 127.
Indebetou, Govert, direktör,
103, 124.
in de Betou, Thomas, 189.
Jansson, Carl, 112.
Jeansson, Henric Elmir,
186.
Jensen-Bärfverfeldt, Sigurd,
overretssagförel, 209, 211.
Johan III, konung, 100.
Johansson, Johan, kapten,
202.
Jones, Rufus M., 215.
Jordan, general, 52, 54.
Juel, Siselle, fru, 82, 88.
Juhlin-Dannfelt, generalkon-
sul, 183.
Jutman, Per Johan, härads-
skrivare, 202.
Jäderin, Axel, redaktör, 47,
50.
Jönsdotter, Elisabeth, 135,
142.
Jöransson, Johan, 134.
Kantow, Carl Adolf, köp-
man, 184.
» Johan Albert,
grosshandlare,
friherre, 184.
Kardell, S. J., 164.
Karl Knutsson, konung, 99.
Karlsson, William, 64, 171.
Kellgren, J. H., 161, 162.
Kenkel, Kaspar, 140.
Kerck, J. F. C., 200.
Kewenter, Hans Christoffer,
läkare, 190.
Kiellinus, kyrkoherde, 133.
Kindgren, Otto Bernhard,
häradshövding, 202.
Kellberg, J. A., 207.
Kleman, Ellen, 215.
» Gustaf Bernhard,
jur. stud., 191.
» Johan Jacob, lands-
sekreterare, 191.
af Klercker, Fredrik, general-
major, 201.
» Jonas Rein-
hold, öfver-
stelöjtnant,
193, 201.
Klinkowström, Axel Leon-
hard, major, frih., 196.
Kling, Fredrika Maria, 128.
Klingspor, Carl Arvid, 125.
af Klinteberg, Fredrik Lud-
vig, öfverstelöjtnant, 190.
Klintorph, M. C., 180.
» Ulrica, 176.
Klöfwersköldh, 35.
Knockenbauer, Julia, 51.
Kristian Tyrann, 99.
Kröger, Jockim, 132, 133.
Kugelberg, Jacob Henric,
lagman, 181.
Kullberg, Herman Andreas,
revisor, 196.
af Kullberg, A. C., 73.
Lagerberg, Carl, kommen-
dör, 189.
» Emanuel, 196.
» Sven, general,
greve, 50, 51.
Lagerbjelke, Axel Johan,
fänrik, 185.
Lagerbring, generallöjtnant,
frih., 105.
» öfverste, 123.
Lagergren, Pierre, 190.
Lagermarck, Johan, 133.
Lagienski, officer, 187.
Lagström, D. Petter, kom-
missionslant-
mätare, 200.
» R. C., 186.
Lang, släkten, 130—147.
Larsdotter (2 stjärnor) Inge-
borg, 98.
Latour, fransk officer, 55.
Laurel, Lars, professor, 162,
163.
Laurentz, Heinrich, 216.
Leijonhufvud, Axel, artilleri-
kapten, frih.,
187.
» Axel Gabriel,
öfverstelöjt-
nant, frih.,
183.
» Eva Carolina,
183.
» Hedvig Mar-
gareta, 194.
Leuhusen, Carl, 105, 109.
» Gustaf, löjtnant,
frih., 119.
» Wilhelm, frih.,
105—123.
» Zacheus, licent-
inspektör, 46.
Lewenhaupt, Adam, greve,
hovmarskalk, 103.
Lewertin, A., 129.

- Lidberg, A., kontraktsprost. 66.
- Lidströmer, Fredrik August, överstelöjtnant, 196.
- › Jonas, överstelöjtnant, 179.
- › Jonas Niclas, 196.
- Liljehorn, Johan Fredrik, landshövding, 187.
- Lillie, Axel, greve, 139.
- › Axel, grevinnan, 143.
- Lilliehöök, Charlotte, 189.
- Lilljebjörn, Henrik, 165.
- Lindahl, Christina Elisabeth, 181.
- › Ebba Charlotta Eufemia Maria, 129.
- › Joh., 185.
- Lindeberg, kapten, 168.
- Lindeberg(ius), Elisabet, 148.
- Lindén, Birger, 148.
- Lindgren, A., 133.
- Lindorff, Charlotte, 199.
- Lindström, släkten, 207.
- Ling, Peter Henrik, professor, 191.
- Linné, 10, 215.
- Littorin, Sven, 201.
- Ljungholm, Carl, 185.
- Lokrantz, Carl Peter, löjtnant, 194.
- Lorich, generalkonsul, 23.
- › Carl, 182.
- › Severin, 182.
- Lovisin, Erik, landshövding, 139, 143.
- Lundberg, Caroline Helene, 191.
- › Gustaf Wilhelm Theodor, förrådsförvaltare, 128.
- › Svante, 191.
- Lundelius, Benjamin, rektor, 187.
- Lundmark, Efraim, 130, 137, 138, 142, 144, 216.
- Lunnmärk, J. A., 199.
- Lybecker, G. H., ryttmästare, frih., 157.
- Lychou, Gustaf, rådman, 201.
- › Nils Gustaf Johan, bankokommisarie, 201.
- Löhr, Johan Christoffer, förste lantmätare, 186.
- › Magnus Gabriel, kyrkoherde, 202.
- Löwis of Menar, K., baron, fil. dr., 94.
- Magnus Eriksson, konung, 98.
- Major, John, sjökapt. 188.
- Malmberg, Elisabeth, 128.
- › Fredrik, stadnotarie, 128.
- Malmborg, ätten, 216.
- › Jonas, kanslist, 127.
- von Malmborg, ätten, 216.
- Malmenius, Andreas, kyrkoherde, 140.
- Malmeström, Elis, 215.
- Malmström, Maria, 181.
- Mandorff, Th., 190.
- Mankell, Julius, 47—63.
- Mannerheim, Lars Augustin, justitieombudsman, frih., 195.
- Margareta, drottning, 99.
- Maria Stuart, drottning, 87.
- Martin, Elias, professor, 112.
- von Matern, adl. ätten, 209.
- › Axel, generallöjtnant, 209.
- Matern, Fredrik, 209.
- von Matern, Johan Anton, officer, 209.
- Matton, 129.
- Mattsson, Johan, 134.
- Meinander, K. K., 133, 146.
- af Melin, Henric Georg, generalmajor, 198.
- › Wilhelmina, 198.
- Mengel, C., kamrerare, 181.
- v. Mentzer, Arvid, kapten, 194.
- Meurling, Erik, 217.
- Michaux, 8.
- Miller, Gordon, 192.
- Mittag-Leffler, professor, 192.
- Mobach, Carsten, råd- och handelsman.
- › Catharina, 126.
- Modig, Jan, v. häradshövding, 184.
- Mogren, J., 184.
- Molin, Jonas, kofferdikapten, 188.
- Mollén, Anna C., 194.
- Montesquieu, 152.
- Montgomery, Robert Carlsson, överstelöjtnant, 202.
- Monthelius, A., magister, 155.
- Morell, Johan Carl, prost, 179.
- Morin, Håkan Svensson, kyrkoherde, 202.
- Mouatt, Karen Andersdotter, 82, 89.
- Munck, Ida, 171.
- › Petrus, biskop, 179.
- Munthe, Carl Christopher, kammarrättsråd, 178.
- › Carl Fredrik, 181, 194.
- › Carl Magnus, borgmästare, 181.
- › Helene Sophie, 181.
- › Henrik Mathias, hovrättsråd, 201.
- › L. Wilson, 175.
- › Magdalena Gustafva, 200.
- › Sven Abraham, 181.
- Münnichhofen, 130.
- Münter, Anton Johan, notarie, 195.
- › Mariane Dorothé, borgmästarinna, 179.
- Myra, Abraham, 133.
- Mårtensson, Sven Hans, 135.
- Mörner, Carl, greve, 187.
- › Carl Stellan, landshövding, greve, 183.
- › Hampus Elof, generallöjtnant, greve, 189.
- › Hampus Gustaf, ryttmästare, 198.
- › Hedvig Gustafva, friherinna, 200.
- › Knut Stellan, greve, 187.
- › Nils Gustaf, greve, 187.
- Nagel, Apollonia, 79.
- (Natt och Dag) Johan Månsson, ståthållare, 99.
- Nauckhoff, Carl Ulrich, advokatfiskal, 193.
- Neiman, Jockim, 132, 133.
- Nervander, E., 146.
- Netzel, Gustaf, 206.
- › Malin, 205, 206.
- › Nils Gustaf, 206.
- Nilsdotter, Malin, 124.
- Nilsson, Anne Elisabeth, 83.
- Norberg, O., 1.
- Nordblad, Adolphus, 186.
- › Ellen, 186.

- Nordberg, Ulrica Helena, 181.
- Nordencrantz, Anders, 155.
- Nordenfeldt, Olof, kammarherre, 164, 165, 170.
- Nordenflycht, Hedvig Charlotta, 28.
- Nordenskjöld, Carl Reinhold, vice amiral, frih., 195.
- › Otto Gustaf, amiral, frih., 189.
- Nordenstierna, Anna Barbara, 200.
- Nordensvan, 47.
- Nordewall, Eric, 208.
- Nordin, Per, kyrkoherde, 187.
- Nordstedt, Maria, 2.
- Nordwall, släkten, 208, 216.
- › Birger, 208, 216.
- › Adolf Fredrik, rådman, 208.
- › Eric, 208.
- › Olof Johan, prost, 208, 209.
- › Otto, länsman, 208, 209.
- Noreen, A., 151.
- Norman, Olof Svensson, 124.
- Nycander, Oscar, direktör, 209.
- Nyrén, Carl, lektor, 157.
- Nätberg, Hans Henric, amiralitetsassessor, 187.
- O**denkrantz, Tor August, v. häradshövding, 187.
- von Oelreich, N., 152.
- Ohlson, Caroline, 202.
- Oldenburg, Carl Ernst, borgmästare, 183.
- Olin, Hedvig Ulrica, 191.
- Olsson, Bernhard Olof, lärare, 202.
- › Bror, fil. dr., 207.
- Olssön, Thorlak, präst, 89.
- Orne, Mads, 82.
- Orning, släkten, 81—90.
- › Anne Christine, 84, 90.
- › Bernt, 90.
- › Erik Ottessön, amiral, 86, 89.
- › H. M., biskop, 87.
- › Johan Mathias, kyrkoherde, 87.
- › Otte Thomassön, 88.
- Orning, Svend Madssön, 86.
- Orning-Ravensberg, Ludvig Chr., målare, 81.
- Osängius, Fredrik, 189.
- Oskar II, konung, 216.
- Osterman, Christopher Didric, 196.
- Oxe, Peder, rikshovmästare, 171.
- Oxenstjerna, Caroline, grevinnan, 189.
- P**almqvist, Gustafva, 197.
- › Magnus Daniel, konteramiral, frih., 184.
- Pasch, Johan, 146.
- Patkull, Margareta, 78.
- Paucker, 29.
- › H. R., 87.
- Paulsson, Brite Sophie, 182.
- › Christ. Petr., 182.
- Persdotter, Karin, 136.
- Peterson, Abraham, kyrkoherde, 180.
- Peterson, Peter Andreas, riksbanksfiskal, sekreterare, 178.
- Pettersson, C. D., 194.
- (Rosensvärd) Pettersson, Gustaf Ulric, överstelöjtnant, 202.
- Peyron, Louis Barthelemi, överste, 192.
- Phragmén, Anna Helena, 128.
- › Jacob, officer, 128.
- Pontin, Johan, bankokommissarie, 37.
- Pontinus, Magnus, biskop, 140.
- Pontoppidan, Erik, biskop, 159.
- Poppelman, J., biskop, 67.
- Posse, C. H., generallöjtnant, frih., 71.
- › N., landshövding, 67.
- v. Post, Stafs, 189.
- Prytz, Ulrika Eleonora, 200.
- Psilanderhjelm, Peter Andreas, 179.
- Puke, J., generalamiral, greve, 71, 122.
- Pählman, A., kapten, 103.
- v. Ragowski, officer, 187.
- Rahm, överste, 188.
- › Lovisa Wilhelmina, 188.
- Rappe, Carl Antonsson, överste, frih., 200.
- Ratken, Brita, 135, 144.
- Rayner, John, sjökaptän, 188.
- Rehbinder, ätten, 209—212, 216.
- › Bernhard Otto, frih., 211.
- › Gert, 210.
- › Henrik, 211.
- › Hugo, frih., kommerseråd, 211.
- › Johan Adam, frih., lagman, 211.
- › Johan Axel Fromhold, frih., 196.
- › Nikolai Ludvig, riksgreve, 211.
- › Robert Henrik, greve, 211.
- › Victor, överste, 209, 211, 216.
- Rehn, S. C., amiralitetskamrer, 184.
- Rehnberg, Ulric Magnus, överste, 195.
- Reichwein, Justine Cathrine, 82, 88.
- Reinbott, Catharina, 128.
- Renaud, Jean François, rådman, 179.
- Retzius, J., professor, 2, 9, 17.
- Reuterholm, E. Chr., 156.
- › Gustaf Adolf, 206, 215.
- Reutersvärd, Fredrik, överste, 190.
- Rhodin, A. G., prost, 156, 157.
- Richart De la Chapelle, ätten, 75.
- Richert, släkten, 205.
- › Edla, 205.
- › Ida, 205.
- › Johan Gabriel, 205.
- › Josef Gabriel, överste, 205, 206.
- › Sophie, 205.
- › Christina Margaretha, 181.
- Ridderstolpe, Caroline Johanna Louise, 199.
- › Fredrik Ludvig, landshövding, greve, 199.
- Riek, Jakob, 142.
- Rijk, Jakob, 142.

- Ringheim, Gustaf Adolf, 196.
 Robeck, Johan, 207.
 Rodhe, Mariana, 66.
 › Peter Olof, kyrkoherde, 66.
 Rogstadius, Elisabeth, 129.
 Roland, släkten, 124—127.
 von Roland, Carl, 125.
 › Erik, kungl. sekreterare, 125.
 Rollefinck, 131.
 Rolof, kapten, 136.
 › Kerstin, 136.
 Romdahl, A., 216.
 Roselius, Johan Thomasson, 125.
 › Sara, 125.
 Rosén, Folke, underlöjtnant, 192.
 › Gabriel, överhovpredikant, 159.
 › Johan P., 199.
 v. Rosen, Pauline, 189.
 Rosen, grevinna, 122.
 › Gustav Robert, major, 122.
 Rosenblad, Nils, generalkvartermästare, 183.
 Rosenhane, Schering, riksråd, 76.
 Rosenkrantz, Helle, 172, 173, 174.
 › Henric Ludvig, löjtnant, 187.
 › Holger Axelson, 173.
 › Holger Otto, löjtnant, 187.
 › Metta, 171—175.
 › Olof, riksråd, 171.
 Rosenmüller, Jean Michaël, överstelöjtnant, 190.
 Rosensparre, Brita, 172, 173.
 Rosensparre, Sten, 171.
 Rosman, Holger, 216.
 Rothof, Birger Fredrik, brukspatron, 179.
 Rousset de Missy, Jean, 154.
 Rud, Corfitz, 172.
 › Erik, 172.
 › Metta, 172, 173.
 Rudbeck, Alexander, major, frih., 196.
 › Claes Reinhold, hovmarskalk, frih., 196.
 Rundborg, kamrer, 201.
 Runell, arkivsekreterare, 45.
 Runius, 113.
 Ruth, Olof, kamrerare, 125.
 › Per Johan, pastor, 180.
 Råfelt, Anton, kommandörkapten, kammarherre, 202.
 Rålamb, Claës Gustaf, ryttmästare, frih., 193.
 Räf, Anna Lisa, 65.
 Rääf, Nils Gustaf, varvskommissarie, 184.
 Röhl, Carl, stadsmajor, 201.
 Röhss, släkten, 207.
 Röling, Katarina Elisabet, 145.
 Rönström Magdalena Catharina, 188.
 › Peter Johan, lant-räntmästare, 188.
 Sabel, Beata, 78, 79.
 › Gustaf, överste, 78.
 Sahlesten, Mattias, 144.
 Sahlstedt, A., k. sek., 150.
 Salthenius, Christina, 127.
 v. Saltza, Evert Fredric, kammarjunkare, frih., 190.
 Sandberg, D., handlande, 66.
 af Sandeberg, D., 66.
 Sanderskiöld, Olof Magnus, lagman, 178.
 Scarin, Algot, kansliråd, professor, 127.
 Schaar, Claës, prost, 202.
 Schagerström, Marie E., 181.
 Schantz, 36.
 Schar, Joh., 185.
 Schiff, Catharina, 74.
 Schmidt, officer, 187.
 Schoerbring, C. M., 197.
 von Schoting, Paul, 127.
 Schotte, Sven, 177.
 Schram, Claës Eric, 212.
 Schrevelius, Fredrik Gustaf Georg, 191.
 Schröder, Carl, brukspatron, 180.
 › Hindrich, handelsman, 127.
 › Samuel Lorentz, lantbrukare, 195.
 v. Schubert, Fr. Wilhelm, professor, 200.
 Schultz, Daniel Victor Christian, apotekare, 127.
 Schultze, kamrerare, 150.
 Schulzenheim, överste, 123.
 Schück, H., 31, 35.
 Schweder, Hans Henrik, kammarskrivare, 193.
 Schönherr, Carl Johan, kommerseråd, 205.
 Schönström, Hedvig Sophia, 193.
 › Ulla Sophie Elisabeth, 193.
 Scott, Stephen, 186.
 von Segebaden, D. H., major, 66.
 Sehested, Hannibal, 172.
 Seldener, mr, 195.
 › Carl, 194.
 Selggren, 129.
 Sellberg, 129.
 Seseman, Hans Jacob, 201.
 Setterdahl, Johan Axel, 217.
 Sibell, musiker, 108.
 Silfwersparre, Carl Axel, ryttmästare, 180.
 › Ulrika Eleonora, 180.
 Silvander, Jacob, häradsskrivare, 128.
 Simonsson, Ivar, arkivarie, 103.
 Sjöberg, skogvaktare, 112.
 › Erik (Vitalis), 103.
 Sjöbohm, Barbara Margaretha, 192.
 › Christian Jacob, jurist, 188.
 › Christine Catharine, överstinna, 192.
 Sjögren, Otto, 164.
 Sjövall, B., 165.
 Skep, Karin Jönsdotter, 74.
 Smimoff, Karin, 215.
 Sodenstern, Charlotte, 192.
 Sohm, Margareta, 127.
 Sorbon, C. Marie, 181.
 › J. H., 181.
 › J. O., 200.
 Spak, Nils Leonhard, bibliotekarie, skald, 186.
 Spaldencreutz, 208.
 › R. el. K., 191.
 Sparre, Carl Johan, kapten, frih., 202.
 › Erich, överkammarjunkare, frih., 202.
 › Fredrik, greve, rikskansler, 121.
 › Knut Gustaf, kapten, frih., 202.
 › Pehr Georg, överste, greve, 194.
 › Pella Gustafva, 202.
 › Ulrica, 193.

- Sperling, Otto, doktor, 90.
 Speyed, John, generalkonsul, 195.
 Springer, Lorentz, inspektör, 30.
 Spjut, Einar, 215.
 v. Stackelberg, Otto Magnus, frih., 216.
 Stampeel, magister, 36.
 Stavenow, Ludvig, 215, 216.
 Steenhoff, Per Wandel, handlande, 186.
 Stenberg, 198
 » Johan Fredrik, rådmän, 192.
 » Sven, lärare, 193.
 Stenbock, Maria Elisabet, 139.
 Stens, Anna, 136.
 Stevein, Jöns Gabriel, major, 200.
 Stjernspetz, Carl Fredrik, fänrik, 194.
 » Charlotte, 184.
 Stjernstedt, frih. ätten, 213.
 » Carl Johan, 213.
 » Johan, frih., landshövding, 212, 213.
 » Juliana, 213.
 » Sidonia, 213.
 » Vilhelm, 213.
 Strandberg, Johan Victor, löjtnant, 202.
 Streng, Johan Joakim, målare, 140.
 Strokirk, Oskar Fredrik, 216.
 Stråle, Carl Fredrik, kammarkollegiikamrerare, 188.
 Strålenhjem, Gustaf, kyrkoherde, 126.
 Strömskiöld, Catharina, 33, 35, 37.
 » Olof Andersson, cammererare, 33, 34.
 Stuart, 197.
 Sture, Sten, 99.
 » Svante, 99.
 Stähle, J., 190.
 Stålhammar, Jon, major, 183, 190.
 » Otto Henric, 194.
 Suell, Georg, författare, 192.
 Sundqvist, Carl Gustaf, borgmästare, 128.
 » Ingrid Carolina, 128.
 Sundwall, Isac, borgmästare, 126.
 Sunesson, Catharina C., 181.
 Sunesson, Charlotte, 181.
 Suremain, Alexandre, 180.
 Svahn, G., landssekreterare, 66.
 Svensson, Nils, hovrättsaukultant, 177.
 Svinhufvud, Kristian, överste, 132.
 Sylwan, Johan Gustaf, fänrik, 185.
 Sylvander, G. J., 188.
 » Gustaf, 188.
 » Jonas, rådmän, 188.
 Södergren, L. J., kyrkoherde, 203.
 Söderhjelm, Anne Sophie, 191.
 » Axel Fredrik, major, 191.
 Söderman, magister, 158.
 v. Söhr, officer, 187.
 Taber, Sand M., 192.
 Taczanowski, 51.
 Tank, C., statsråd, 71.
 Taube, Jacob Johan, generalguvernör, 38.
 Tausson, Anna M., 200.
 » B. C., 200.
 » Johan Magnus, överste, 201.
 » Pella, 200.
 Tegnér, Esaias, 191.
 Telin, Carl, direktör, 127.
 Tengzelius, A., 150.
 Terborch, Gerard, 173.
 Terlon, ambassadör, 76.
 Tessin, Karl Gustaf, 146.
 » Nikodemus, 134.
 Testrup, A. S., 191.
 » Gustaf Adolf, prost, 191, 198.
 » Helena, 191.
 Tham, Henric Sebastian, 189.
 » Isac, underlöjtnant, 202.
 Thesleff, släkten, 213, 217.
 » Arthur, 213.
 » Claudius, domprost, 212.
 » Hans, köpman, rådmän, 212.
 » Johan, landshövding, 212.
 » Peter, borgmästare, 212.
 » Peter Vilhelm, 213.
 Thesleff, Vilhelm, generalmajor, 213, 217.
 Thesmar, Michael, 182.
 Thomasson, Pehr, 50.
 Thorlak, präst, 88, 89.
 Thott af Skedebo, Ingeborg, 78.
 Thräne, N. A., stadsfiskal, 158.
 Thunberg, Daniel, prof., 2, 5, 12.
 Thyselius, E., 49.
 Tiliander, Peter, prost, 193.
 Tingvall, Maria, 126.
 Todtleben, general, 54.
 Tollin, A. M., 191.
 Toppelius, Mikael, 146.
 Torpadie, Adolph Ludvig Frithiof, rådmän, 204.
 » Knut Gustaf Fredrik, landskanslist, 204.
 Tott, Clas, riksråd, 34.
 Tribbler, Carl Davidsson, tullförvaltare, 180.
 Troels Lund, 89.
 Trolle, Nils, 172, 174.
 Trädgårdh, Sven Emanuel, jurist, 193.
 Tunberg, Sven, 103.
 Törling, Samuel, kyrkoherde, 125.
 Törne, Sara, 213.
 Törnqvist, C. G., 190.
 Törnroos, Petter, sekreterare, 37.
 af Ugglas, Carl R., 142.
 » Helene Charlotta, 181.
 » Pehr Gustaf, kornett, 181.
 » Samuel, president, greve, 180.
 Ulfsax, Gustaf Adolf, major, 190.
 Ulfson, Jakob, ärkebiskop, 135.
 Ulfsparre, Carl Axel, kapten, 200.
 Ullgrund, Sven, magister, 149.
 Ullman, 197.
 Unge, Otto Fredrik, översäuditör, 193.
 » Ulla, 193.
 von Unge, major, 114.
 Vennberg, Erik, 136.

- Virgin, Fredric, 189.
 Vougt, F. A., 194.
- W**
 Wachschrager, Carl Henrik, kammarherre, 180.
 Wachtmeister, general, 122.
 › Claes Adam, amiral, greve, 187.
 › Hilla Christine, 187.
 Wærn, C. F., 207.
 Wahlgrén, Sophie, 178.
 Wahlman, Johan, bränneriinspektör, 129.
 Waldenström, P. P., 1.
 Wallenberg, J., 69.
 Warberg, Anton, 189.
 Warburg, Karl, 205.
 Wasastjerna, O., riddarhusgenealog, 94, 212.
 Weber, Måns, 124.
 Wedberg, B., justitieråd, 103, 213.
 af Wedel-Jarlsberg, J. C., greve, 71.
 Welin, Per Gustaf, hovintendent, 203.
 Wennberg, Johan Olof, kommerseråd, 196.
 Werin, Algot, bibliotekarie, 103.
 Wertmüller, professor, 11.
 Westerlund, Johan Alfred, 217.
 Westfeldt, Axel Ferdinand, 189.
- Westfeldt, Gustaf, 189.
 › Nils Fredric, 189.
 af Wetterstedt, Gustaf, 167.
 Widbom, R., 189.
 Widerberg, Johan, 197.
 Wieselgren, Harald, 48.
 Wigius, Catharina, 148.
 › Maria Elisabeth, 148.
 › Nikolaus Nikolai, kyrkoherde, 148.
 Wijk, Olof, d. ä., 207.
 Wijnblad, Johan Jacob, godsägare, 201.
 Windelia, Sophia, 188.
 Wingård, J., biskop, 71.
 Witkopff, H. L., capitain, 195.
 Wittfoth, Charlotte, 181.
 Wixner, släkten, 124, 129.
 v. Wolche, officer, 187.
 Wolfenklo, 131.
 Wollin, G. A., 190.
 Worm-Müller, Jacob S., doctent, 87, 90.
 Wrangel, Anna Margaretha, friherrinna, 189.
 › Carl Adam, landshövding, frih., 196.
 › Charlotte, 194.
 › F. U., 94, 216.
 › G., frih., f. d. riddarhusgenealog, 94.
 › Henning Gustaf, överstekammarjunkare, frih., 192.
- Wrangel, von Brehmer, Wollmar Wilhelm, hovmarskalk, frih., 190.
 Wrede, friherrinna, 117.
 › Fabian, generallöjtnant, frih., 117.
 › Ottiliana Charlotta, 117.
 › Sigrid Charlotta, 121.
 Wählin, Arvid, auditör, 183.
- Z**
 Zetterberg, Janne, 214.
- Å**
 Åhman, Anders, 128.
 › Anna Sophia, 200.
 Åhrberg, Eric, lantmätare, 197.
 Åkerhielm, Alarik G., kapten, baron, 108.
 Åkerlund, E., godsägare, 110, 117.
 Ångerman, Brigitta, Eriksdotter, 125.
 › Erik Hansson, 125.
 Åström, släkten, 216.
- Ö**
 Ödelgren, A. G., 196.
 Öller, Göran Johan, kyrkoherde, 185.
 Örn, Antoinette, 176.

PERSONHISTORISK
TIDSKRIFT

TJUGUSJETTE ÅRGÅNGEN

1925

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

SIXTEN HUMBLE

STOCKHOLM 1926

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

251578

PERSÖNLIGHETS

TIDSKRIFT

UTGÅFVET 1905

1905

1905

PERSÖNLIGHETS

1905

1905

1905

1905

1905

INNEHÅLL.

	Sid.
Nils Collin. Moderlandets siste representant i »Nya Sverige». Av <i>H. Fröding</i>	1
Thomas Hiärne. Av <i>Sixten Humble</i>	28
Julius Mankell i polska upproret 1863. Meddelat av <i>Nils Ahnlund</i>	47
Carl Georg Brunius' anteckningar om Gomer Brunius. Meddelade av <i>William Karlson</i>	64
Julius Richart De la Chapelle. Några anteckningar av <i>Otto Adelborg</i>	74
En släkthistorisk mystifikation. Av <i>Nils Ahnlund</i>	81
Adelns ättartavlor i ny gestalt. Av <i>Sixten Humble</i>	91
Ur friherre Wilhelm Leuhusens journal. Anteckningar för åren 1791—1809 meddelade av <i>H. L. von Dardel</i> (m. 2 ill.)	105
Eliassläkten från Viksta by. Av <i>Goverit Indebetou</i>	124
Målarsläkten Lang. En tysk Stockholms-familj, som blev finländsk. Av <i>Efraim Lundmark</i> (m. 1 plansch och 3 ill.)	130
Carl Brunkman. En originell östgötapräst på 1700-talet. Av <i>Birger Lindén</i>	148
Georg Adlersparres sista år. Några anteckningar av <i>Lars Dalgren</i>	164
Ett föregivet Metta Rosenkrantz-porträtt. Av <i>William Karlson</i> (m. 1 plansch)	171
Axplockning ur en gammal stambok. Av <i>L. W:son Munthe</i>	175
Notiser	103
Fråga	103
Smärre meddelanden	205
Insända böcker	215
Personregister. Utarbetat av <i>G. E.</i>	218

Planscher.

Porträtt av amiralitetspredikanten Johan Acrelius målat av Petter Lang	136—137
Det föregivna Metta Rosenkrantz-porträttet på Skarhults slott	172—173

Följande av samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet* efter rekvisition hos sekreteraren, adr. Riksarkivet, Stockholm 2, till nedan-nämnda pris:

- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:is 1, 3, 7—12 årg.**
1879—1888 (h. 2 o. 4—6 saknas), per n:r kr. 3:—.
- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 årg.**
1889—1896 (340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris av kr. 18:—.
- Lösa häften för 3 kr. för varje häfte; dubbelhäfte n:is 11—12 för 6 kr.
- Ex. tryckt på *bättre papper* (därav några få fullständiga årg. äro tillgängliga)
- jämte *Register* till delarna I och II, även på *bättre papper* kr. 45:—.
- Personregister till delarne I och II (44 sid.)** kr. 6:—.
- Personhistorisk tidskrift:**
- Årg. I (1898—1899) h. 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 1 o. 2 slutsålda).
› II (1900) h. 1 o. 2 à kr. 3:75 (h. 3 o. 4 slutsålda).
› III (1901) (slutsåld).
› IV (1902) — årg. XXIV (1923) à kr. 15 per årg. utom årg. VIII (1906), som är slutsåld.
› XXV (1924) och XXVI (1925) à kr. 10.

Handlingar, utg. genom samfundet:

- I. S:t Nikolai kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. av F. U. Wrangel kr. 9:—.
- II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) kr. 4:50.
- III. Släkten Aminoff (slutsåld).
- IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (slutsåld).
D:o d:o tryckt å *bättre papper* (i få ex.) kr. 15:—.
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i Personhist. tidskr. årg. III h. 3 o. årg. IV h. 1—4 (slutsåld).
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt (slutsåld).
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—.
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt); ingår i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat kr. 6:—.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff . . kr. 6:—.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar (slutsåld).
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.
9. Namnlistor öfver officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.
10. Namnlistor öfver officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud kr. 15:—.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à kr. 3:—.

STOCKHOLM 1926. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER 251578